

Dianne Feeley, Paul Le Blanc och Tom Twiss: Leo Trotskij och det revolutionära partiets organisationsprinciper.

Innehållsförteckning

Redaktionell kommentar.....	1
Inledande not från författarna, 2010.....	2
Inledande not av George Breitman.....	4
Inledning.....	5
I. Det revolutionära partiet: Dess funktion och dess åtföljande normer.....	5
II. Vänsteroppositionens utmaning.....	9
1. Demokratins roll i den demokratiska centralismen.....	12
a) Medlemmarnas ansvar.....	12
b) Hur partiet bygger sig självt.....	13
c) Ledarskapets ansvar.....	15
2. Det byråkratiska funktionssättet.....	15
a) Vilka var de objektiva skälen till byråkratins uppgång?.....	17
b) Hur den byråkratiska apparaten fungerade.....	19
3. Grupperingar i partiet och partinormerna.....	24
4. Programmet för att återställa partidemokratien.....	26
III. Framåt till den socialistiska revolutionens världsparti.....	28
1. Det revolutionära programmets okränkbarhet.....	29
2. Partidemokratins funktion.....	31
3. Betoning av centralism.....	34
4. Krisen i den franska sektionen.....	37
a) En principfast politik.....	38
b) Demokratisk centralism.....	39
c) Partibygget och ledningens ansvar.....	40
d) Vändningen till arbetarna och masskamp.....	42
5. Kriserna i den amerikanska sektionen.....	42
a) Undvika en principlös splittring.....	42
b) Mot frilansning.....	47
c) Den sekteristiska oppositionen.....	47
d) Uppbygget av Socialist Workers Party.....	49
e) 1939-40 års fraktionsstrid.....	56
6. Fjärde Internationalen.....	63
IV. Slutsatser.....	66

Redaktionell kommentar

Nedanstående text är en översättning av boken *Leon Trotsky and the organisational Principles of the Revolutionary party*. Som framgår av inledningen nedan skrevs den i början av 1980-talet som

svar på de angrepp som dåvarande amerikanska Socialist Workers Partys ledning riktade mot de principer som traditionellt väglett den trotskistiska rörelsens partibygge. Vi tror att den kan vara av värde även i dagens Sverige, under diskussionerna av hur man kan gynna uppbygget av en stark revolutionärt socialistisk rörelse här. Översättning från engelska, Anders Hagström och Göran Källqvist.

Inledande not från författarna, 2010

Detta är en sammanställning från Leo Trotskijs skrifter, som plockades fram för mer än ett kvartssekel sedan. Den är en överblick av hur Trotskij betraktade de organisatoriska perspektiv som associeras till en speciell revolutionär strömning, bolsjevikerna, som uppstod i den ryska socialistiska rörelsen under ledning av Vladimir Iljitj Lenin. Den ger också en känsla för hur Trotskij försökte tillämpa dessa perspektiv på de komplicerade och föränderliga förhållandena från den ryska revolutionen 1917 fram till året för sin död 1940.

Vi vill förklara för dagens läsare det sammanhang under vilket vi skrev detta dokument 1982. På den tiden ägde det rum en politisk kris i den amerikanska revolutionära organisation till vilken vi hade anförtrott våra liv, Socialist Workers Party. Dianne hade gått med 1967. Paul gick med i Young Socialist Alliance (YSA), partiets ungdomsförbund, 1972 och SWP ett år senare. Tom gick med i YSA 1973 och SWP 1976. Vi var stolta över SWP:s revolutionära marxistiska traditioner, dess djupa rötter i vad vi ansåg vara det bästa i den amerikanska radikalismens historia, och i synnerhet i vår egen tids kamp – mot Vietnamkriget, mot rasism, för kvinnors frigörelse, för homosexuellas rättighet, mot miljöförstörelsen av vår planet, och i synnerhet för den kamp som arbetarklassens majoritet förde för att försvara sina livs- och arbetsförhållanden och – så småningom – ställa samhällets ekonomiska resurser och institutioner under folkets demokratiska kontroll. Vi var stolta över den roll som SWP:s tidiga ledare – personer som James P Cannon, Rose Karsner, Vincent Raymond Dunne, Antoinette Konikow, Farrell Dobbs, Joe Hansen, George Breitman och andra – hade under arbetarklassens kamp under 1900-talets sex första decennier. Vi inspirerades av att det på 1970-talet ägde rum en övergång till ett yngre ledarskikt, vars centrala gestalt kom från vår egen generation, Jack Barnes.

Men i och med Vietnamkrigets slut var det oklart vad SWP skulle fortsätta göra för att kunna spela en ledande roll i andra massrörelser. Inte heller var det klart vilka ”massrörelser” som kunde vara i antågande. Ett beslut att bryta upp de stora avdelningarna för att upprätta mindre ”lokalavdelningar” visade sig bli alltigenom misslyckat. En ”vändning till arbetarklassen” – att få in allt fler kamrater i fackliga arbeten, i synnerhet i industriarbeten – verkade lovande för många av oss, men ledde förvisso inte till en upprepning av den påverkan på den politiska verkligheten som SWP hade verkat åtnjuta i den tidigare antikrigsrörelsen. Det verkade stå i motsättning till förväntningarna att 1960-talets radikalisering bland studenter och unga obehövt skulle omfatta arbetarklassen på 1970- och 1980-talen.

Efter en kort period av påtaglig osäkerhet slog den nya ledningen in på en dramatiskt ny linje – även om Barnes och hans anhängare genomförde den i namn av ”revolutionär kontinuitet”. Icke desto mindre fjärmade sig Barnes och de runt honom tyst men alltmer tydligt från de traditionella trotskistiska perspektiv som hade väglett SWP, och ersatte dem med en okritisk inställning till det kubanska kommunistpartiets ledarskap under ledning av Fidel Castro. Det inleddes en intern skolningskampanj för att läsa Lenin – och läsa Lenin på ”rätt” sätt – för att komma fram till en riktig politisk linje som stämde med vändningen bort från Trotskij. Och i namn av ”leninismen” och den ”demokratiska leninismen” kvävde den nya ledningen också den interna demokratin.

Även om det inte föll oss in på den tiden, så verkar det som om det var viktigt för de i Barnes’ ledning att de till varje pris fick bli kvar i ledande ställning – vilket krävde att de mer än någonsin skärpte till de organisatoriska normerna, eftersom en del av deras kamrater kunde ifrågasätta något

som verkade vara ett visst mått av politisk kapitulation. En del skulle förvisso inte hänga med på deras skrotande av de gamla uppfattningar som hade väglett organisationen.

Till och med innan början av 1980-talet, då denna utveckling omvandlade SWP, hade vi lärt oss att acceptera en mer begränsad förståelse av de ”leninistiska normerna” än någon av oss skulle acceptera idag. Den amerikanska trotskismens pensionerade ledare James P Cannon var illa till mods över de allt större organisatoriska restriktionerna i slutet av 1960-talet, och hade i ett brev till SWP:s ledning varnat: ”stryp inte partiet”, men han ignorerades i stort sett. Under en fraktionsstrid i mitten av 1970-talet hade partinormerna stramats till ännu mer när en strömning med avvikande uppfattningar ”avregistrerades” – vilket var liktydigt med att kastas ut ur SWP utan rättegång. Men nu kunde SWP:s politiska linje förändras över en natt, och få vågade ifrågasätta dessa förändringar – vad gällde saker som Rysslands invasion av Afghanistan, eller de polska arbetarnas kamp för sina rättigheter, eller de alltmer drastiska påtryckningarna för att tvinga ut alla SWP:s medlemmar i industriarbeten, samtidigt som man övergav en rad sociala rörelser, lämnade fackliga arbeten bland lärare och servicearbetare, etc. Denna allt intensivare ”industrialiseringspolitik” (som kallades ”vändningen i vändningen”) påtvingades också Young Socialist Alliance, med motiveringen att studentrörelsen var död – trots att den i verkligheten byggde kampanjer på universiteten mot apartheid i Sydafrika, drogs in i solidaritetsarbetet med Centralamerika, och kämpade mot nedskärningar och ökade undervisningsavgifter.

Barnes’ lojala anhängare blev alltmer aggressiva i partiavdelningarna, som vår avdelning i Pittsburgh. De av oss som var kraftigt oense med det som hände måste se upp, och vi förflyttades från allt utom de mest begränsade interna posterna, och bevakades noga av ”lojalisterna” som var på spaning efter disciplinbrott. Partinormerna började skapa en atmosfär som kändes klaustrofobisk och kylig – det var som att leva i ett kylskåp – och ett allt större antal kamrater var rädda för att tala med oss även när vi ställde försagda frågor eller reste förslag om arbetsområden där vi kunde arbeta med andra vänsteranhängare. Men de hårda ”lojalisterna” verkade inte vara rädda, och förklarade bakom ryggen på oss liksom vid avdelningsmöten att vi inte bara hade fel, utan också att vi var ”borgerliga intellektuella utan rötter i arbetarklassen”.

I själva verket kom vi tre från arbetarfamiljer och försörjde oss själva på proletärt sätt genom att sälja vår förmåga att arbeta för ett lönebesked. Vi var en del av en strömning i SWP som hade tagit ställning för att ha en fullständigt demokratisk diskussion – för att kämpa för ett ärligare och öppet sätt att fungera, i linje med det trotskistiska perspektiv som vi hade rekryterats till på 1960- och 1970-talen. Vi ville stanna kvar i partiet för att kämpa för dess framtid som revolutionär kraft, förhoppningsvis genom att väcka våra kamrater och vinna över dem till våra tankar. Enligt SWP:s stadgar antogs det bli en diskussion inför den nationella kongressen 1983, där skrivna dokument skulle publiceras i kongressbulletiner och det skulle hållas organiserade avdelningsdiskussioner. På begäran från George Breitman (1916-1986) kom vi 1982 överens om att förbereda ”Leo Trotskij och det revolutionära partiets organisatoriska principer”. Han föreslog att den skulle förberedas till SWP:s nationella skolningsavdelning som en skolningsbulletin – och om man struntade i den eller ogillade den (den ignorerades), kunde den bli ett av de dokument som skulle tryckas i diskussionsbulletinerna inför kongressen. (En annan bok som skrevs under Breitmans inflytande var Paul Le Blancs bok *Lenin och det revolutionära partiet*.)

Vi kände oss hedrade av att samarbeta med Breitman. Han var mest känd som noggrann redaktör av den inflytelserika boken *Malcolm X Speaks* [Malcolm X talar] och *Writings of Leon Trotsky, 1929-1940* [Leo Trotskijs skrifter] i 14 band. Men han hade också varit en erfaren partikader, aktiv sedan början av 1930-talet, med en kritisk och kreativ intelligens, en person med integritet, och ledare för motståndet mot att överge trotskismen och den odemokratiska utveckling som drevs på i namn av ”leninismen”.

När vi tre arbetade tillsammans med detta dokument så letade vi själva efter svar, och när vi fin-

kammade Trotskijs skrifter upptäckte vi att hans uppfattningar skilde sig fullständigt från det vi upplevde i SWP. Det var en uppmuntrande erfarenhet och vi var entusiastiska inför utsikten att presentera det för våra kamrater under förkongressdiskussionen i SWP. Men istället ställde Barnes' ledning in den nationella kongressen. Dianne och Paul ställdes inför rätta och uteslöts. Även Tom anklagades men han lämnade partiet innan den planerade rättegången och uteslutningen. Tvåhundra personer uteslöts under denna period, hundratals andra lämnade och under de efterföljande åren urartade SWP till en sluten sekt.

Efter sin egen uteslutning blev Breitman ledare för Fourth Internationalist Tendency (FIT, Fjärde internationalentendensen), en liten grupp som existerade mellan 1984 och 1993, och som under sitt första år publicerade detta dokument. För olika sidor av denna grupps historia och perspektiv, och dess redogörelse för SWP:s förfall, se avdelningen om FIT i *Encyclopedia of Trotskyism on Line*, som finns på [Marxist Internet Archive](#).

Paul gick med i FIT, medan Tom och Dianne anslöt sig till Solidarity. När FIT senare upplöstes anslöt sig även Paul. För närvarande är Dianne med i Solidarity och redaktör för *Against the Current*, Tom är politiskt oberoende och Paul är medlem i International Socialist organisation. Var och en av oss har blivit våra grundläggande revolutionära socialistiska uppfattningar trogna, och alla har försökt att bidra med något till den socialistiska rörelsen och arbetarrörelsen. Men vartefter tiden har gått har vårt tänkande fortsatt att utvecklas. Vi är inte helt och hållet överens med varandra i alla frågor, och inte heller delar vi samma åsikter om hur värdefulla eller tillämpliga de leninistiskt-trotskyistiska perspektiven på organisering är. Vi har tagit oss friheten att göra ett antal relativt oansenliga redaktionella förändringar, speciellt i sista delen av kapitel 3, del 5 (karaktären på en del av dessa förändringar återspeglas i att titeln på denna del har förändrats från "Den småborgerliga oppositionen" till "1939-40 års fraktionsstrid"). Men dokumentets grundläggande politiska innehåll har inte ändrats.

Allvarligt menande marxister nöjer sig aldrig med att avgöra frågor genom att bara hänvisa till citat från historiska personer. Texterna måste på ett kritiskt sätt ställas i relation till det sammanhang under vilka de uttrycktes, och skillnaderna (såväl som likheterna) mellan svunna tider och vår egen tid måste också tas i betraktande. Ingen samling av citat kan betraktas som "sista ordet" om något ämne. Icke desto mindre tror vi att både forskare och aktivister kan finna att detta är ett användbart bidrag till deras tänkande.

Inledande not av George Breitman

November 1984

Detta är den första genomgripande analysen av Leo Trotskijs syn på de revolutionära organisationsprinciperna och normerna mellan 1917 och 1940. Den består huvudsakligen av citat snarare än tolkningar, och är organiserad i tre delar: 1) en sammanfattning av Trotskijs grundläggande syn på organisationsprinciper; 2) en redogörelse för Trotskijs försvar av de bolsjevikiska normerna under Vänsteroppositionens kamp i Ryssland mellan 1923 och 1929; och 3) en genomgång av Trotskijs uppfattningar under landsflykten mellan 1929 och 1940, då han ledde den internationella Vänsteroppositionen och Fjärde internationalen.

Likt många andra böcker och broschyrer som skrivits i den marxistiska rörelsen hade denna sitt ursprung i en politisk kamp. I mars 1982 började Socialt Workers partis ledning tysta ner och hota medlemmar som var mot ledningens åtgärder för att revidera partiets program utan att medlemmarna diskuterat eller godkänt det. SWP:s traditionella demokratiska procedurer och säkerhetsanordningar angreps av ledningen i form av "nya organisatoriska normer".

Detta arbete skrevs av tre medlemmar i SWP:s Pittsburgh-avdelning – Dianne Feeley, Paul Le Blanc och Thomas Twiss – och de lämnade i september 1982 in det till SWP:s nationella skolnings-

avdelning för att det skulle publiceras i en nationell skolningsbulletin. SWP:s ledning hade inte för avsikt att trycka något som stod i sådan motsättning till de politiska utrensningar som de höll på att genomföra. Mindre än ett år senare hade två av de tre författarna uteslutits på grund av falska och ohållbara anklagelser och den tredje hade lämnat SWP i protest. I början av 1984 hade ledningen uteslutit eller drivit bort hundratals andra medlemmar för brottet att försvara den revolutionära internationalismen och demokratiska centralismen. De flesta av de utrensade SWP-medlemmarna har överklagat sin uteslutning till Fjärde internationalens nästa världskongress, och kampen för att bygga ett revolutionärt massparti i detta land fortsätter. Vi [FIT] ger ut denna studie som ett värdefullt skolande vapen i denna kamp.

Inledning

”Renegater kännetecknas alltid av kort minne eller antar att andra människor har kort minne”, skrev Leo Trotskij 1929. ”Revolutionärer, å andra sidan, har gott minne, varför det sanningsenligt kan sägas att ’det revolutionära partiet är arbetarklassens minne’. Att lära sig att inte glömma det förflutna i syfte att förutse framtiden är vår första, vår viktigaste uppgift.” (Writings, 1929, sid 202.)

För vår tids revolutionärer är Trotskij:s egen syn på det revolutionära partiets organisatoriska principer av speciell betydelse. Den mest sammanhängande och ingående samlingen tankar rörande dessa organisatoriska principer kan återfinnas i den bolsjevikiska traditionen som initierades av V.I. Lenin. Denna tradition berikades av Trotskij när han anslöt sig till dem 1917: han förde med sig två decenniers givande revolutionära erfarenheter, i synnerhet den permanenta revolutionens perspektiv som härrörde ur den ryska arbetarklassens revolt 1905. Som den näst efter Lenin ledande bolsjevikiken hjälpte han i oktober/november 1917 bolsjevikerna att leda arbetarna till makten. Från 1919 till 1922 spelade han en central roll för att utveckla och sprida dessa organisatoriska principer i världsskala genom den Kommunistiska Internationalen. Från 1923 och framåt var han den främste motståndaren till de byråkratiska förvanskningar och angrepp på de bolsjevikiska normerna som Josef Stalin och hans allierade gjorde. Från 1933 fram till sin död 1940, arbetade Trotskij outtröttligt med att skapa ett nytt socialistiskt revolutionärt Världsparti (Fjärde internationalen) som skulle fyllas med bolsjevismens politiska och organisatoriska principer. I allt detta fortsatte den bolsjevikiska traditionen att berikas, och en ovärderlig källa av lärdomar och insikter i fråga om det revolutionära partiets organisationsprinciper finns därför tillgängliga för seriösa revolutionärer.

Syftet här är att granska vad Trotskij hade att säga om det revolutionära partiet och dess organisatoriska principer. Denna granskning kommer främst att bestå av citat snarare än tolkningar och kommer att vara organiserad i tre delar: 1) en sammanfattning av Trotskij:s grundläggande uppfattning om organisatoriska principer; 2) en granskning av Trotskij:s försvar av de bolsjevikiska normerna under hans kamp i Ryssland från 1923 till 1929; och 3) en granskning av Trotskij:s uppfattningar under exilen från 1929 till 1940, när han ledde den internationella Vänsteroppositionen och Fjärde internationalen.

I. Det revolutionära partiet: Dess funktion och dess åtföljande normer

I *Den ryska revolutionens historia* diskuterar Trotskij “revolutionens förutsättningar”: den existerande samhällsstrukturens oförmåga att lösa landets brännande problem; att den härskande klassen därför förlorar tilltron till sig själv; arbetarklassens ökande stridbarhet och politiska medvetande; det allt större missnöjet hos breda lager av småbourgeoisien. Men dessa faktorer är i sig själva inte tillräckliga. Trotskij skriver: “Proletariatet kan bara bli genomsyrat av det självförtroende som är nödvändigt för en regeringsomstörtning om ett klart perspektiv öppnar sig, bara om det har haft tillfälle att i handling pröva ett styrkeförhållande som förändras till dess fördel, bara om det ovanför sig känner ett förutseende, fast och självsäkert ledarskap. Detta för oss till den sista förutsättningen – inte på något vis den sista i betydelse – för makterövrandet: det revolutionära partiet som klassens

fast sammansvetsade och härdade avantgarde.

Tack vare en fördelaktig kombination av historiska förhållanden, både in- och utrikes, leddes det ryska proletariatet av ett parti med extraordinär politisk klarhet och ojämförlig revolutionär härdning. Endast detta tillät denna lilla och unga klass att genomföra en historisk uppgift av exempellösa proportioner. Det är verkligen historiens allmänna vittnesmål – Pariskommunen, de tyska och österrikiska revolutionerna 1918, rådsrevolutionerna i Ungern och Bayern, den italienska revolutionen 1919, den tyska krisen 1923, den kinesiska revolutionen 1925–27 och den spanska revolutionen 1931 – att fram till idag har den svagaste länken i kedjan av nödvändiga förutsättningar varit partiet. Det svåraste av allt för arbetarklassen är att skapa en revolutionär organisation som är kapabel att höja sig i nivå med sin historiska uppgift.” (*Ryska revolutionens historia*, på marxistarkiv.se, band III, sid 95.)

För att förstå problemet med att skapa en sådan revolutionär organisation, skall man titta på den tyska socialdemokratins situation före första världskriget. “För oss ryssar”, skrev Trotskij, “var den tyska socialdemokratin mor, lärare och levande exempel. Vi förskönade den på håll.” (*Mitt liv*, på marxistarkiv.se, s 145.)

Före kriget, “byggde [den tyska socialdemokratin] upp en unik tysk proletär politisk organisation med en utbredd byråkratisk hierarki, en miljon betalande medlemmar, fyra miljoner röster, 91 dagstidningar och 65 partitryckerier. Denna mångsidiga verksamhet var av oerhörd historisk betydelse men genomsyrades helt av en reformistisk anda.” På den teoretiska nivån resulterade detta i en intensiv dispyt mellan reformister och marxister. “I denna teoretiska debatt segrade marxismen fullständigt. Men ... revisionismen ... fortsatte ... att leva och fick sin näring från hela rörelsens faktiska uppträdande och psykologi... Parlamentarikerna, fackföreningsledarna, kamraterna fortsatte att leva och verka i en atmosfär av opportunism, praktisk specialisering och nationalistisk inskränkthet.” (*Kriget och internationalen*, på marxistarkiv.se, sid 41, 42.)

Så tidigt som 1905 hade Trotskij en föraning, “att den tyska socialdemokratins enorma apparat i ett avgörande ögonblick för det borgerliga samhället, skulle kunna bli en stöttepelare för den konservativa samhällsordningen. Men på den tiden kunde jag inte förutse i vilken omfattning händelserna skulle bekräfta denna teoretiska förutsägelse.” (*Mitt liv*, sid 143.)

Första världskriget och dess efterverkningar gav en ytterst chockerande bekräftelse på detta, när partiets vänsterflygel — som försökte förbli trogen mot marxismens revolutionära principer — krossades av en partimajoritet som bara alltför väl hade anpassat sig till den kapitalistiska omgivningen. Lenins illusioner om den tyska socialdemokratin hade varit lika stora som Trotskijs, men hans egna organisatoriska perspektiv för den ryska rörelsen hade varit långt mycket bättre på att förhindra en liknande urartning. Som Trotskij senare kommenterade förstod han att “en revolutionär majoritet bara kan vinnas av en strömning som är förmögen att under de besvärligaste omständigheter förbli trogen mot sig själv.” (*Writings, 1929*, sid 184.) Detta innebar inte bara en vägran att kompromissa om principer med uttryckliga reformister, utan också en vägran att organisatoriskt kompromissa med till synes revolutionärt sinnade strömningar som var försonligt inställda till reformisterna. Som Trotskij ofta underströk gav denna kompromisslösa inställning till partiets revolutionära program givetvis bolsjevikerna rykte om att vara “splittrande” och “oresonliga”:

Lenin själv har mer än en gång anklagats för att ha glömt och hjälpt högern i sin kamp mot vänstercentristerna. Jag har själv mer än en gång riktat sådana anklagelser mot Lenin [före 1917]. Det är ifråga om detta och inte alls ifråga om den permanenta revolutionen som det grundläggande felet hos det som kallas ”historisk trotskism” låg. För att bli bolsjevik, inte på ett stalinistiskt pass utan i verkligheten, är det nödvändigt att fullt ut förstå innebörden i och betydelsen av Lenins oförsonlighet mot centrismen, utan vilket det inte finns och inte kan finnas någon väg till en proletär revolution. (*Writings, 1929*, sid 186.)

De leninistiska organisatoriska normernas grundläggande första princip är kompromisslös politisk klarhet och orubblig anslutning till det revolutionära politiska programmet. Den för leninister oupplösbara länken mellan det revolutionära programmet och partiorganisationen förklarades av Trotskij på detta sätt: "Programmets betydelse är densamma som partiets betydelse. ... Nå, vad är nu partiet? Vad består sammanhållningen av? En gemensam syn på händelseutvecklingen, på uppgifterna, och denna gemensamma syn – det är partiets program." (*Övergångsprogrammet*, på marxistarkiv.se, sid 62-63.) Från denna djupt allvarliga inställning rörande det revolutionära programmet härrör en organisatorisk centralism som går stick i stäv mot den klassiska socialdemokratins skenbart "friare" normer. Trotskij diskuterar detta samtidigt som han beskriver sin tidigare oförmåga att acceptera Lenins uppfattning om partiorganisation:

Den revolutionära centralismen är en sträng, bindande och krävande princip. Den antar ofta formen av absolut skoningslöshet gentemot enskilda medlemmar, gentemot hela grupper av tidigare bundsförvanter. Det är talande att "oförsonlig" och "obeveklig" är bland Lenins favoritord. Bara en ytterst lidelsefull, revolutionär kamp för ett definitivt mål – en kamp som är helt fri från allt som är futtigt eller personligt – kan rättfärdiga denna personliga oförsonlighet. ... Jag såg mig själv som centralist. Men det finns inget tvivel om att jag på den tiden inte helt och fullt insåg vilken sträng och tvingande centralism det revolutionära partiet behövde för att leda miljontals människor i krig mot den gamla samhällsordningen. (*Mitt liv*, sid 117.)

Trotskij hånskrattade senare åt stalinisternas idealiserade föreställning om att "bolsjevismen kom ut ur historiens laboratorium fullt beväpnad" och förklarade: "Bolsjevikpartiets höga grad av hårdning kom inte till uttryck i frånvaron av meningsskiljaktigheter, vacklan och till och med skälvingar, utan i det faktum att det i de svåraste omständigheter samlade sig i god tid genom inre kriser och tog tillvara tillfället att beslutsamt ingripa i händelsernas gång. Det innebär att partiet som helhet var ett helt adekvat instrument för revolutionen." (*Mitt liv*, sid 155; *Ryska revolutionens historia*, band III, sid 90.)

Genom den revolutionära enheten mellan sitt program, sin struktur och sina normer, försökte bolsjevikpartiet bli ett effektivt verktyg för revolutionen. Detta verktyg fick liv (och skulle, om nödvändigt, själv "korrigeras") av de revolutionärer vars skolning var partiets primära uppgift.

Bolsjevismen skapade det slags autentiska revolutionär som underordnar sin personliga tillvaro, sina idéer och sitt moraliska omdöme under historiska mål som är oförenliga med det nuvarande samhället. Det nödvändiga avståndet till den borgerliga ideologin upprätthölls i partiet genom en vaksam oförsonlighet, vars inspiratör var Lenin. Lenin förtröttades aldrig i arbetet med sin lansett och skar av de band som en småborgerlig omgivning skapar mellan partiet och den allmänna opinionen. Samtidigt lärde Lenin partiet att skapa sin egen opinion, som vilade på den uppåtstigande klassens tankar och känslor. Således skapade bolsjevikpartiet genom en urvals- och skolningsprocess, och i ständigt kamp, inte bara ett eget politiskt utan också ett moraliskt medium, som var oberoende av den borgerliga opinionen och oförsonligt stod i motsättning till denna. Endast detta tillät bolsjevikerna att övervinna vacklandet i sina egna led och i handling uppvisa den modiga beslutsamhet utan vilken oktobersegern skulle ha varit omöjlig. (*Ryska revolutionens historia*, band III, sid 90.)

Bolsjevismens politiska kultur vilar inte bara på ett revolutionärt program, utan också, som vi har sett, på organisatorisk centralism. Men centralismen är på samma gång av nödvändighet förenad med organisatorisk demokrati. Som Trotskij förklarar: "Kommunistpartiets främsta syfte är att bygga den proletära förtruppen, starkt klassmedveten, i stånd att kämpa, beslutsam, redo för revolutionen. Men en revolutionär skolning kräver en regim av intern demokrati. Revolutionär disciplin har inget med blind lydnad att göra." (*Writings*, 1932, sid 326)

Samma tankegång dyker upp i *Den ryska revolutionens historia* gällande "hur stort behov ett revolutionärt parti har av intern demokrati. Viljan att kämpa är inte upplagrad i förväg, och dirigeras inte

ovanifrån – den måste vid varje tillfälle självständigt förnyas och härdas.” Denna nödvändiga sammansmältning betonas om och om igen, som i en deklARATION som skrevs 1933: “En anhängare av den vetenskapliga kommunismens teori tar inget för givet. Han bedömer allting utifrån förnuft och erfarenhet ... I farans stund vittrar den byråkratiska och konstlade disciplinen ner till sand. Revolutionär disciplin utesluter inte utan kräver rätt att kontrollera och kritisera. Bara på detta sätt kan en outplånlig revolutionär armé skapas.” (*Ryska revolutionens historia*, band III, sid 90; *Writings, 1932-33*, sid 199.)

Trotskyj betonade att de organisatoriska begreppen “demokrati” och “centralism” inte hade något värde åtskilda från ett revolutionärt program för arbetarklassen. “Partidemokrati,” skrev han, “är inte nödvändig i sig själv utan som ett medel att skola och ena den proletära förtruppen i den revolutionära marxismens anda. ... En korrekt klasspolitik är det främsta villkoret för en hälsosam partidemokrati. Utan detta förblir allt prat om demokrati och disciplin ihåligt; än värre, det blir till ett vapen för den proletära rörelsens desorganisation.” (*Writings, 1932-33*, sid 88)

Det är värt att notera att Trotskyj inte föreställde sig “partidemokrati” som bara ett pedagogiskt påfund, genom vilken partiets ledning förmedlar sin politiska vishet till partimedlemmarna. Han deklarerade 1932, angående den internationella Vänsteroppositionens spanska sektion, att “subjektiv godtycklighet i politiken borde vara fullkomligt omöjlig om den spanska sektionen centralkommitté arbetade under sin egen organisations kontroll. Men så är inte fallet. Till sitt eget försvar pekade flera ledare för den spanska Oppositionen mer än en gång på de spanska oppositionellas otillräckligt höga teoretiska och politiska nivå. Uppenbart en invändning som inte håller! Nivån hos en revolutionär organisation stiger fortare ju mer omedelbart den dras in i diskussionen om alla frågor, ju mindre ledarna försöker att tänka, handla och agera som organisationens väktare.” (*Writings, 1932-33*, sid 26)

Liknande förvrängningar av den demokratiska centralismen dök upp även i andra sektioner av Oppositionen. Till exempel framkallade problem i den tyska sektionen under 1931 dessa kommentarer:

Vi får inte glömma att vi är centralister. Vi är demokratiska centralister som tillämpar centralism bara för ett revolutionärt syfte och inte i namn av funktionärernas ”prestige”. Alla som är bekanta med bolsjevikpartiets historia känner till vilken bred självständighet de lokala organisationerna alltid åtnjöt; de publicerade sina egna tidningar i vilka de öppet och skarpt, närhelst de fann det nödvändigt, kritiserade centralkommitténs handlingar. Hade centralkommittén, i händelse av principiella meningsskiljaktigheter, försökt upplösa de lokala organisationerna eller beröva dem litteratur (deras bröd och vatten) innan partiet hade haft möjlighet att yttra sig – en sådan centralkommitté hade gjort sig omöjlig. Naturligtvis kunde den bolsjevikiska centralkommittén, så snart det blev nödvändigt, ge order. Men underordning under kommittén var möjlig bara därför att centralkommitténs absoluta lojalitet mot varje partimedlem var välkänd, liksom ledningens ständiga beredvillighet att överlämna varje allvarlig dispyt till partiet för övervägande. Och slutligen, och det är mycket viktigt, hade centralkommittén en utomordentlig teoretisk och politisk auktoritet, som gradvis hade erövrats under loppet av flera år, inte genom kommandon, inte genom att slå ner, utan genom korrekt ledarskap, som bevisats genom handlingar under stora händelser och strider.” (*Writings, 1930-31*, sid 155.)

De oskiljbara delarna i Trotskyjs grundläggande uppfattning vad gäller partiorganisationen är: marxismens revolutionära politiska program, organisatorisk centralism, intern demokrati. Dessa är de nödvändiga beståndsdelarna i en politisk kultur som kan skapa en effektiv revolutionär förtrupp för arbetarklassen.

II. Vänsteroppositionens utmaning

“När bolsjevismen grep makten och skapade sovjetrepubliken”, skrev Lenin. ”så drog den till sig de

bästa elementen inom de socialistiska strömningar som stod närmast den.” Till exempel publicerade bolsjevikernas centrala organ Trotskij ord: “Permanent revolution eller permanent slakt! Det är genom denna kamp som mänsklighetens framtid avgörs.” (*Mitt liv*, sid 218). Som Trotskij tänkte tillbaka på det 1922, hade hans teori om den permanenta revolutionen “helt och hållet bekräftats. Den ryska revolutionen kunde inte kulminera i en borgerligt demokratisk regim. Den måste ge makten till arbetarklassen.” Vid samma tidpunkt som sådana idéer under 1917 kom att omfattas av bolsjevikerna, vanns Trotskij för den leninistiska uppfattningen om partiet, som han kom att betrakta som the “den proletära revolutionens grundläggande verktyg.” (*Året 1905*, Solna: Rättvisböcker 2011, sid 342; *Förenade vänsteroppositionens plattform*, på marxistarkiv.se, sid 32.)

Från sina tidigaste år hade bolsjevikpartiets interna liv surrat av kontroverser. “Och” skrev Trotskij senare, ”hur skulle en genuint revolutionär organisation, som föresätter sig uppgiften att omstörta hela världen och som under sitt banér förenar de mest djärva bildstormare, kämpar och upprorsmän, kunna leva och utvecklas utan intellektuella konflikter, utan grupperingar och temporära fraktionsbildningar? De ledande bolsjevikernas framsynthet gjorde det ofta möjligt att mildra konflikterna och förkorta fraktionsstriderna, men inte mer än så. Centralkommittén räknade med detta sjudande demokratiska stöd. Därifrån fick den djärvhet att fatta beslut och ge order. Ledarnas uppenbart riktiga beteende under alla kritiska stadier gav dem denna höga auktoritet, som är centralismens ovärderliga moraliska kapital.” (*Den förrådada revolutionen*, på marxistarkiv.se, sid 41-42.)

Några av de hårdaste konflikterna uppstod efter bolsjevikernas makterövrande, när den revolutionära regeringen stod inför mycket allvarliga problem. Under en av dessa hett omdebatterade strider, i januari 1921, uttryckte Lenin oro för att fraktionismens ”feber” höll på att bli “kronisk och farlig.” Han var speciellt bekymrad för den potentiella fara som Arbetaroppositionens arbetarromantiska och utopiska retorik utgjorde. Men samtidigt som han skarpt kritiserade denna grupp fortsatte han att stödja medlemmarnas rätt att bilda grupperingar inom partiet, vilket ända från början hade respekterats av bolsjevikerna. “Att organisera oss i olika grupper (i synnerhet inför en kongress)”, skrev Lenin, “är självfallet tillåtet (liksom att värva röster). Men det måste ske inom ramarna för kommunismen (och inte syndikalismen) och på ett sådant sätt att det inte framkallar skratt.” (E.H. Carr, *The Bolshevik Revolution*, Vol. I, sid 204.) Han uttryckte förhoppningen att “partiet håller på att lära sig att inte blåsa upp sina meningsskiljaktigheter” och citerade instämmande Trotskij’s åsikt att “ideologisk kamp inom partiet innebär inte ömsesidig utfrysning utan ömsesidigt inflytande.” (Lenin, *Selected Works*, Vol. 3, sid 547.)

Men några veckor senare började bilden att förändras drastiskt. I mars 1921 avbröts bolsjevikernas (nu det kommunistiska partiet) tionde kongress av Kronstadtrevolten. Även om sovjetregeringen lyckades undertrycka resningen, så var dess ledare djupt störda av tecken på att regeringen hade förlorat en del av det stöd som den tidigare hade haft bland landets bondemajoritet. De var också bekymrade över att Kronstadtrevolten var tecken på ett nära förestående angrepp från de imperialistiska makterna. Detta övertygade dem att sovjetmaktens själva framtid nu framförallt var beroende av en beslutsam demonstration av enheten bland kommunistpartiets ledare och medlemmar.

När den tionde kongressen återupptogs ansåg bolsjevikerna det nödvändigt att för första gången i sin artonåriga historia förbjuda fraktioner inom partiet. ”Förbudet mot fraktioner var också att betrakta som en exceptionell åtgärd, som skulle slopas så fort en allvarlig förbättring inträtt i situationen”, konstaterade Trotskij senare. ”Samtidigt var centralkommittén ytterst försiktig i tillämpandet av den nya lagen, då den i högsta grad ansträngde sig att inte kväva det inre partilivet.” (*Den förrådada revolutionen*, sid 44.)

Samtidigt som den tionde kongressen förbjöd fraktionell verksamhet, förbjöd det uppenbart inte demokrati. Resolutionen förklarade att “Kritiken av bristerna inom partiet” var ”absolut nödvändig.” Den förklarade att varje praktiskt förslag, “rensning av partiet från ickeproletära och opålitliga element, kamp mot byråkratin, utveckling av demokratins och arbetarnas initiativ m m – måste

behandlas med största uppmärksamhet och prövas i det praktiska arbetet.” Den förpliktigade partiet att “med alla medel ... fortsätta kampen mot byråkratin för att utvidga demokratin och initiativförmågan” (Lenin, *Rysslands kommunistiska partis tionde kongress*, på marxistarkiv.se, sid 22.)

Men de svåra omständigheter som ledde till denna nödtåtgärd frambringade också ett byråkratiskt skikt inom partiet och staten, och förbudet mot fraktioner spelade dem i händerna. Som Trotskij formulerade det: “Inte förrän vid den tionde partikongressen, som hölls i en situation av blockad och svält, ökande oro bland bönderna och NEP:s första skede – som hade släppt lös småborgerliga tendenser – övervägdes möjligheten att ta till en så exceptionell åtgärd som att förbjuda fraktioner. Det går att betrakta den tionde kongressens beslut som en sorglig nödvändighet. Men i ljuset av senare händelser står en sak absolut klar: förbudet av fraktioner gjorde slut på bolsjevismens heroiska historia och rörde vägen för dess byråkratiska degeneration.” (*Writings, 1935-36*, sid 185-86.)

På hösten 1922 föreslog Lenin att han och Trotskij skulle bilda ett block i syfte att ta strid mot byråkratismen och en ökande konservatism inom det ryska kommunistpartiet. De nya byråkratiska skikten hade börjat skaffa sig privilegier, vilket fjärmade dem från partiets revolutionära program. Den ledande figurerna inom detta skikt, i synnerhet Josef Stalin, utgjorde något som i allt väsentligt var en icke deklarerad fraktion som systematiskt började undergräva det revolutionära programmet. Lenin kallade inte sitt block med Trotskij för en “fraktion” och ansåg inte att en sådan aktivitet var förbjuden av den tionde kongressens resolution. Samtidigt menade han att det utgjorde en större och nödvändig utmaning mot den politik som fördes av majoriteten av partiets centrala ledarskap. Han skisserade sina preliminära idéer och reformprogram i en rad anteckningar och artiklar. (Se Lenin och Trotskij, *Lenins kamp mot stalinismen*, på marxistarkiv.se.)

Tyvärre förhindrade ett slaganfall i april 1923, och hans död i januari 1924, Lenin från att genomföra kampanjen. Således föll det på Trotskij att ensam inleda kampen för att försvara det bolsjevik-leninistiska programmet och de organisatoriska normerna i det ryska kommunistpartiet och den Kommunistiska Internationalen.

På hösten 1923 hade den ekonomiska krisen inom Sovjetunionen nått en ny nivå — med utbredd arbetslöshet och en massiv strejkvåg i vilken en del partimedlemmar deltog. Det ryska kommunistpartiets centralkommitté möttes och diskuterade en ytterligare minskning av krediterna till de förstatligade industrierna och repressiva åtgärder mot de partimedlemmar som var inblandade i strejkerna. Trotskij gick emot dessa åtgärder och krävde istället åtgärder som skulle ta itu med orsakerna till missnöjet i landet och i partiets led. I oktober 1923 skrev Trotskij två brev till centralkommittén. I sitt första brev skisserade han de två skälen till “den påtagliga försämringen av situationen i partiet: (a) den i grunden olämpliga och ohälsosamma regimen i partiet; och (b) arbetarnas och böndernas missnöje med den allvarliga ekonomiska situation som har uppstått, inte bara som ett resultat av objektiva svårigheter, utan också på grund av uppenbart grundläggande misstag i den ekonomiska politiken.” (*Challenge, 1923-25*, sid 52.) Efter att under mer än ett år ha försökt lösa problemet inom centralkommittén, drog Trotskij slutsatsen att han måste ta upp striden utanför centralkommittén:

Detta ökar faran för att partiet kan överraskas av en ytterst allvarlig kris, och i så fall skulle alla kamrater som såg faran men försummade att öppet säga det, med rätta kunna anklagas av partiet att ha satt form före innehåll.

Med hänsyn till den situation som har uppstått tycker jag att det inte bara är min rättighet utan min plikt att göra det verkliga tillståndet känt för alla partimedlemmar som jag anser vara tillräckligt förberedda, mogna, sansade och följaktligen förmögna att hjälpa partiet att hitta en utväg ur denna återvändsgränd utan fraktionella omvälvningar och kaos. (*Challenge, 1923-25*, sid 58.)

Kort därefter skickade 46 framstående bolsjeviker ett brev till centralkommittén, och varnade för att “partiet i betydande utsträckning [håller] på att upphöra [att] vara det levande och självständiga

kollektiv som känsligt uppfattar den levande verkligheten därför att det är knutet till denna verklighet med tusentals trådar.” De krävde att: “Fraktionsstyret måste avskaffas, och detta måste i första hand göras av dem som har skapat det. Detta styre måste ersättas av ett styre av kamratlig enighet och intern partidemokrati.” (*Om vänsteroppositionen*, på marxistarkiv.se, sid 13, 14.)

Centralkommitténs majoritet, som leddes av ett triumvirat bestående av Stalin, Zinovjev, och Kamenev, hotade med disciplinära åtgärder. Men under trycket från den fördjupade ekonomiska krisen och det växande missnöjet inom partiet, öppnade centralkommittén en litterär diskussion på *Pravdas* sidor. I december antog anhängarna till centralkommitténs majoritet en resolution med vars hjälp de kunde framställa sig inför massorna som att det var de som ledde kampen mot de byråkratiska metoderna. Trots att Trotskij såg deras åtgärd som en manöver undertecknade han resolutionen och använde sig av dokumentet i kampanjen för partidemokrati. Resolutionen om “*Den nya kursen*” återupprepade nödvändigheten av att partiet kollektivt diskuterade de viktigaste problem det stod inför, och med detta dokument drev de oppositionella krafter som var sympatiskt inställda till Trotskijs åsikter kampanjen för inre partidemokrati vid partimöten.

Detta var början till Vänsteroppositionens utdragna kamp mot den byråkratiska urartningen av partiet, staten och revolutionen. Vid olika tillfällen anslöt sig många av de ledande bolsjevikerna till Oppositionens utdragna kamp, även om många till sist kapitulerade på grund av det intensiva tryck som byråkratin kunde utöva.

Trotskij såg sig själv tvingad att göra reträtter och kompromisser. Samtidigt som han avstod från att ifrågasätta den tionde kongressens förbud hävdade han 1923: “Att dra in hela partiet i utarbetandet och antagandet av resolutioner, det är detsamma som att gynna uppkomsten av tillfälliga ideologiska grupperingar, vilka hotar att omvandlas till varaktiga grupper, ja t.o.m. till fraktioner.” Men följande år kände han sig pressad att säga att “jag aldrig har erkänt frihet för partigrupperingar och inte heller gör [jag] det nu ...” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 13. *Tal på den trettonde partikongressen*, sid 4.) 1925 blev han tvungen att i ett brev som dikterades av politbyrån förneka existensen av Lenins testamente och Max Eastmans publicering av det. (Trotskij, *Brev om Eastmans bok*, marxistarkiv.se.)

1923 bedyrade Trotskij: “Vad gäller ’den permanenta revolutionens’ teori ser jag ingen som helst anledning att ta tillbaka vad jag skrivit i ämnet 1904, 1905, 1906 och därefter.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 25.) Men 1926-27 kände han sig upprepade gånger tvingad att förneka sin teori. (*Tal inför 15:e partikonferensen*, *Tal vid EKKI:s 7:e (utvidgade) plenarmöte*, *Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 53; *Challenge*, 1926-27, sid 193.) I avsikt att få ett “andrum” 1926, undertecknade Trotskij och andra ledare för Oppositionen ett uttalande i vilket de upplöste Oppositionen som fraktion, och försäkrade att “frihet för fraktioner och andra grupperingar” ”stod i motsättning till leninismen.” (*Challenge*, 1926-27, sid 125-29.)

Senare kunde Trotskij återta de teoretiska positioner som hade komprometterats — i fråga om Lenins sista strid mot byråkratin, om den permanenta revolutionen, om den verkliga betydelsen av demokratiskt centralistiska normer. Men även 1923-27 innebar Trotskijs vägran att kompromissa med det bolsjevik-leninistiska programmets viktigaste beståndsdelar att byråkratin inte kunde införliva eller neutralisera honom. De oppositionella som delade detta engagemang i bolsjevismens revolutionära program blev följaktligen uteslutna som “trotskister.”

Vänsteroppositionens kamp framhäver en lång rad organisatoriska problem som är av speciell relevans för ett revolutionärt parti som tagit makten. En del av dessa problem skiljer sig avsevärt från de som ett parti ställs inför före revolutionen. Men även för ett parti under sina tidigare stadier, ger Trotskijs skrifter under denna period ovärderliga insikter i ett revolutionärt partis grundläggande organisatoriska principer.

1. Demokratins roll i den demokratiska centralismen

Trotskij såg demokrati och centralism som "två sidor av partiets organisering. Det gäller att harmoniera dem på ett riktigt sätt, dvs. på ett sätt som svarar mot situationen." I ett brev som publicerades i *Pravda* i december 1923 noterade Trotskij: "Under den senaste perioden har balansen kullkastats till förmån för apparaten. Partiets initiativ inskränktes till ett minimum." (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 37.)

Detta minskar partiets kampförmåga – avvärjar det. Men partiets "ojämförliga fördel" ligger just i att kunna dra slutsatser på basis av "en levande och aktiv demokrati i partiet." Utan denna "mångfaldiga kollektiva erfarenhet" begränsas partiets ledarskap och "övergår ledningen från partiet till dess förvaltande och verkställande organ (kommitté, byrå, sekreterare osv.). I och med att denna regim stärker sina positioner, koncentreras alla ärenden till en liten grupp, ibland en enda sekreterare, som tillsätter, avsätter, ger direktiv, vidtar sanktioner osv." (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 12-13.)

a) Medlemmarnas ansvar

För Trotskij var demokrati inom partiet ett proletärt vapen i klasskampens arsenal. "Leninismen kan inte förstås utan teoretisk bredd, utan en kritisk analys av den politiska processens materiella grundval. Den marxistiska undersökningens vapen måste oupphörligt skärpas och tillämpas ... Som revolutionärt handlingssystem förutsätter leninismen en revolutionär känsla som skärpts av tänkande och erfarenhet och som är det samhällsliga områdets motsvarighet till muskelförnimmelserna vid fysiskt arbete." (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 24.)

På så sätt var de politiska uppgifter som skisserades vid en partikongress i bästa fall en uppskattning av vad som behövde göras. Bara praktiska erfarenheter kunde bekräfta linjen, tvinga fram en förändring av den, eller bevisa att dessa uppgifter var otillräckliga. Och det lämpligaste medlet för att återspegla dessa varierande erfarenheter var partiets rika inre liv, dess interna partidemokrati. Enighet i handling kunde bara uppstå ur denna kollektiva erfarenhet.

Partiet är framför allt en aktivistorganisation. Alla medlemmar ska närsomhelst kunna mobiliseras för kamp under centralkommitténs ledning. En sådan kampberedskap går inte att tänka sig utan att partiet är samstämmigt. Men det vore ett mycket allvarligt misstag att tro att samstämmighet kan skapas enbart med hjälp av officiella handboks-klichéer som överlämnas uppifrån. Samstämmighet skapas av partiet i sin helhet genom att ständigt förnya och samla gemensamma erfarenheter, med hjälp av gemensamma intellektuella ansträngningar, på grundval av partiets program, stadgar, traditioner och tidigare erfarenheter. Denna process är otänkbar utan motsättningar, kritik och att teorier drabbar samman. (*Challenge, 1926-27*, sid 113.)

Trotskij förklarade: "Det är oundvikligen genom motsättningar och meningsskiljaktigheter som partiets allmänna mening utformas. Att förlägga denna process uteslutande till apparaten, som sedan får i uppgift att förse partiet med frukterna av sitt arbete i form av direktiv, order osv., det är liktydigt med att ideologiskt och politiskt sterilisera partiet." Det var oundvikligt att meningsskiljaktigheter skulle uppstå i framtiden, men precis som i det förgångna kunde dessa bara lösas genom att "partiets medvetande kan utföra ett kollektivt arbete och hela tiden självt låta sig verifieras och härigenom upprätthålla en kontinuitet i utvecklingen." (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 13, 25.)

Demokrati är med andra ord en grundläggande förutsättning för att maximera möjligheten att få ett korrekt politiskt program. Uppenbarligen härrörde de organisatoriska normerna med en rik, intern diskussion direkt ur den centrala frågan att utveckla och förbättra partiets politiska program. Eller, med Trotskijs ord, "Organisatoriska frågor går inte att skilja från frågor om program och taktik." (*Tredje internationalen efter Lenin*, på marxistarkiv.se, sid 92.)

I motsats till de "ja-sägare" som de hämmande byråkratiska metoderna fostrade, beskrev Trotskij en

mönsterbolsjevik:

En bolsjevik är inte bara en disciplinerad människa, han är en människa som i varje enskilt fall och i varje fråga skapar sig en fast mening och modigt försvarar den inte bara mot sina fiender utan också mitt i det egna partiet. Kanske hamnar han idag i minoritet i sin organisation. Han underkastar sig, för det är ju hans eget parti. Men det innebär inte alltid att han har fel. Kanske har han före de andra insett eller förstått en ny uppgift eller nödvändigheten av en omprövning. Han reser envetet frågan en andra, en tredje, en tionde gång om det behövs. Härigenom gör han sitt parti en tjänst, ty han bekantgör partiet med den nya uppgiften eller hjälper det att åstadkomma den nödvändiga omprövningen utan organiska omvälvningar eller inre konvulsioner. (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 38-39.)

Att alla medlemmar har ett kritiskt sätt att angripa frågor är en säkerhetsanordning för att hjälpa partiet att korrigera en felaktig ståndpunkt, eller bestämt slå in på en ny väg när en förändrad situation kräver det. Av det skälet behövde inte partiet “dessa listande funktionärer utan moraliskt härdade människor, människor som genomsyras av personlig ansvarskänsla och som i varje fråga av vikt gör det till sin uppgift att samvetsgrant arbeta fram en personlig åsikt, som han sedan modigt försvarar med alla de medel som inte är oförenliga med en rationellt (dvs. icke-byråkratiskt) fattad disciplin och aktionsenhetens princip ... Det är därför som byråkratiska plattityder och falsk undergivenhet inte kan tolereras. Vad som behövs är kritik, verifiering av fakta, självständigt tänkande, personligt bearbetande av nuet och framtiden, oberoende karaktär, ansvarskänsla, sanning gentemot sig själv och sitt verk.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 43.)

b) Hur partiet bygger sig självt

Partiet kan bara genomföra sina väsentliga programmatiska uppgifter “genom det kollektiva ledarskapet, som utvecklar arbetarklassens ... initiativ.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 37.) Hur kan då de enskilda medlemmarna, med sina olika erfarenheter, smidas samman för att bilda detta effektiva team?

För Trotskij låg svaret i det inbördes förhållandet mellan den äldre generationen, med dess omfattande revolutionära erfarenhet, och den yngre generationen, med sin fräschör och energi. Varje generation hade både att undervisa och lära av varandra. Genom denna process måste det outhärliga teamet utformas och det revolutionära partiet stärkas. I sitt tal inför den trettonde kongressen gav Trotskij en definition av partidemokrati såsom den tillämpades under den situation som det ryska partiet stod inför, och slog fast, “partidemokratin är en regim som å ena sidan säkrar den gamla, på erfarenheter så rika bolsjevikiska generationen den andliga, politiska och organisatoriska ledningen, ty utan denna ledning – och det måste vara barn i politisk mening som inte inser detta – kan partiet inte föra statskeppet och den internationella arbetarrörelsen igenom alla de stora besvärigheter som finns på dess väg. Å andra sidan ska demokratin se till att den unga generationen kommer in på leninismens breda väg, inte genom skolmässiga metoder – därmed uppnås inget – utan genom de ungas aktiva, självständiga och aktiva deltagande i partiets och landets politiska liv.” (Tal på den trettonde partikongressen, på marxistarkiv.se, sid 4.)

På ett annat ställe, skrev Trotskij, “*Det är endast genom ett aktivt, ständigt samarbete med den nya generationen inom ramen för demokratin som det gamla gardet kan bevara sin karaktär av revolutionär faktor.*” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 38. Trotskijs kursivering.)

Det enda sätt på vilket ett revolutionärt parti kan förbli ett revolutionärt parti är genom en fortgående förnyelseprocess, som härdas såväl genom klasskampen som genom partiets utvärdering av sina perspektiv. Trotskij påpekade: “Den proletära revolutionen marscherar fram över höga höjder och djupa dalar. Det finns svackor på vägen, tunnlar och branta sluttningar. Och det kommer att finnas tillräckligt av dessa höjder och dalar under de kommande decennierna. Det är därför det ständiga urvalet av revolutionärer, och härdandet av dem inte bara under massornas kamp mot

fienden utan också under den ideologiska kampen inom partiet, och prövandet av dem under viktiga händelser och vid plötsliga svängningar, är av avgörande betydelse för partiet. Goethe har sagt, att när man väl har uppnått en sak så måste man erövra den gång på gång för att verkligen äga den.” (*Challenge, 1928-29*, sid 192-93.)

Det är genom demokrati som partiet smids samman, prövar sin politiska linje, och återerövrar sitt revolutionära arv till nästa generation. När inbördeskriget var över jämförde Trotskij denna process med utvecklingen av en blivande befälhavare i Röda armén. “Den kommande befälhavaren kommer som helt ung in i Militärhögskolan. Han har varken ett revolutionärt förflutet eller krigserfarenheter. Han är nybörjare. Han är inte med om att bygga den röda armén som den äldre generationen gjorde, han går in i den som i en färdig organisation med en bestämd inre ordning och bestämda traditioner. Här råder en viss analogi med förhållandet mellan ungkommunisterna och det gamla gardet i partiet. Det är därför som det sätt på vilket arméns kamptradition eller partiets revolutionära tradition överförs till ungdomen spelar en så enorm roll. Utan ett kontinuerligt arv, och följaktligen utan tradition, kan inga stabila framsteg göras. Men traditionen är varken en rigid katekes eller en officiell handbok; det går inte att lära in den utantill, acceptera den som ett evangelium, tro på allt vad den äldre generationen säger enbart för att det är den som säger det; traditionen måste tvärtom så att säga erövrats genom ett inre arbete, den måste bearbetas på ett kritiskt sätt och smältas. Annars kommer hela byggnaden att vila på lös sand.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 42.)

För marxister är det inte särskilt användbart att närma sig frågan om partidemokrati genom att bara använda parlamentarismens principer och tillämpa dem på partiets liv. Inte heller hjälper det att titta på de formella begränsningar som partistadgarnas sätter upp. Dessa frågor, hävdade Trotskij, är sekundära. De kan analyseras ”i ljuset av våra erfarenheter”, och ”nödvändiga förändringar” kan genomföras. “Men vad som framför allt måste förändras, det är den anda som råder i våra organisationer. Partiet måste återta det kollektiva initiativet, den fria och kamratliga kritiken och rätten till organisatoriskt självbestämmande.” Varje försök att skriva regler och ställa upp normer för den demokratiska centralismen i partistadgarna måste som sin utgångspunkt ha “att säkra partiet mot sådana företeelser som möjligheten av en byråkratisering av partiapparaten och en därmed följande isolering från massorna.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 38; *Tal på den trettonde partikongressen*, sid 4.)

Med nödvändighet kommer de politiska uppgifter och ekonomiska frågor som det revolutionära partiet står inför “obönhörligen att ge upphov till meningsskiljaktigheter och tillfälliga åsiktsgrupperingar.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 16.) Men man behöver inte frukta en sådan process, ty det är bara med hjälp av en intern demokrati som marxister kan bekräfta sina perspektiv. Trotskij försäkrade: “*Utän tillfälliga ideologiska grupperingar går det inte att tänka sig ett ideologiskt liv i partiet.* Ingen har hittills hittat något annat tillvägagångssätt. Och de som har försökt har bara visat att deras botemedel varit liktydigt med att strypa partiets ideologiska liv.” (*Tredje internationalen efter Lenin*, sid 88. Trotskijs kursivering.)

Att dölja meningsskiljaktigheter som existerar, hålla tyst, tillgripa klichéartade fraser eller citat från Lenin tagna ur sitt sammanhang – det är metoder i ett ohälsosamt parti. Som Trotskij konstaterade: om partiet inte ska diskutera meningsskiljaktigheter och besluta på grundval av den information som läggs fram, vem ska då ta beslutet? Som svar på en kampanj som fördes i *Pravda* 1926 att diskussioner i partiet är skadliga och farliga, anmärkte Trotskij: “Vad är en diskussion? Det är de formella överväganden som partiet gör om de frågor det står inför och om vilka det finns motsättningar. Kan partiet besluta i dessa tvistefrågor utan att diskutera dem? Det kan det inte. Och om partiet inte ska besluta om dessa frågor, vem ska då besluta åt det? Detta är vad det i grund och botten handlar om – huruvida någon kan besluta de omdiskuterade frågorna åt partiet, istället för partiet och bakom partiets rygg.” (*Challenge, 1926-27*, sid 120.)

c) *Ledarskapets ansvar*

För Trotskij måste partiets ledarskap spegla partiets egna kollektiva erfarenheter. Ledningen väljs för att utföra partiets administrativa arbete. Den måste inse att “den endast är den kollektiva viljans instrument.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 38.) Oppositionsmedlemmarna citerade Lenins kommentar att “bolsjevikernas generalstab verkligen” måste “bäras upp av den goda och medvetna viljan hos en armé, som följer sin stab men på samma gång leder den.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 33.)

Trotskij pekar på betydelsen av att bygga ett ledningsteam. Således är det ledarskapets ansvar att hjälpa medlemmarna genom att ange en ton där beslut kan tas gemensamt. Ett sunt ledarskap kommer att “*lyssna till massornas röst, inte betrakta varje kritik som en yttring av fraktionsmentalitet och härigenom driva samvetsgranna och disciplinerade kommunister till systematisk tystnad eller fraktionsbildning.*” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 13. Trotskijs kursivering.) Utan ett genuint öppet ledarskap förvandlas den dynamiska process genom vilket partiet smids samman. Istället har resultatet blivit att “partiets kadrer har splittrats upp, att värdefulla element som representerar en betydande del av partiets samlade erfarenheter har avlägsnats ur partiledningen och ... att ledningens kärna systematiskt har inskränkts och utarmats ideologiskt.” (*Partibyråkrati och partidemokrati*, på marxistarkiv.se, s 5.)

Alla försök att få stopp på de byråkratiska metoderna “bör ha som målsättning att ersätta de förstockade byråkraterna med friska element, som är intimt förbundna med kollektivets liv. Och framför allt måste alla de byråkrater som vid första protest eller invändning riktar sanktionernas bannstrålar mot kritikern avlägsnas från de ledande posterna. Den ’nya kursen’ måste först och främst få var och en att känna att ingen hädanefter vågar terrorisera partiet.” (Trotskij, *Den nya kursen*, sid 38.)

2. Det byråkratiska funktionssättet

Partidemokrati maximerar partiets möjlighet att utveckla en korrekt programmatisk linje. Den byråkratiska metoden, å andra sidan, dödar initiativ och föder cynism i medlemsleden. En byråkratisk regim “är den största av av alla faror – eftersom den förlamar proletariatets förtrupp, den viktigaste kraften för att göra motstånd mot fienden. Om soldatens händer har bundits är inte huvudfaran fienden utan repet som binder soldatens händer. Den nuvarande regimen binder partiets initiativ och självständiga aktivitet ... Den försvagar partiet mot fienden.” (*Challenge, 1926-27*, sid 411.)

I detta sammanhang bidrar partibyråkratins tillväxt avsevärt till utvecklingen av en felaktig politisk linje — just därför att den byråkratiska metoden bidrar till att *förhindra* linjen att rättas till: “Alla frågor om den inhemska och internationella politiken leder undantagslöst tillbaka till frågan om den inre partiregimen. Förvisso utgör avvikelserna från klasslinjen i frågan om den kinesiska revolutionen och den engelska arbetarrörelsen, i frågan om Sovjetunionens ekonomi, löner, skatter etc. i sig själva en stor fara. Men denna fara blir tiofalt större eftersom den byråkratiska regimen binder partiet till händer och fötter och berövar det varje möjlighet att på ett normalt sätt rätta till de ledande partitopparnas linje.” (*Tredje Internationalen efter Lenin*, sid 94.)

Under de första åren av Trotskijs kamp mot den ökande byråkratiseringen, erkände alla åtminstone formellt att byråkratin skulle tyglas. Men 1926 var apparaten redo att omdefiniera partidemokratin, och förvandla den till sin motsats. Allt eftersom motsägelsen mellan partiresolutionerna och verkligheten ökade, försökte apparaten övervinna motsägelsen “genom att på ett drastiskt sätt sänka programmet till den nivå som har existerat i praktiken.” (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 3.)

1926 publicerades en artikel i *Pravda* som sammanfattade en rapport som avgetts av Uglanov, sekreterare för Moskvas partiorganisation. *Pravda* skrev: “Vilken är partidemokratins innersta natur? Kamrat Uglanov ger ett klart och kortfattat svar: det är att presentera partiets och landets

grundläggande uppgifter för partiorganisationen på ett riktigt och lämpligt sätt så att den kan lösa dem; att dra med de breda partimassorna för att diskutera och lösa dessa problem; att förklara det socialistiska uppbyggets grundläggande frågor för proletariatet på ett riktigt och lämpligt sätt; att kontrollera vår politiks riktighet mot stämningarna inom arbetarklassen och dess enskilda avdelningar; och att på grundval av dessa kontroller rätta till vår linje.” (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 1.)

I ett försök att framställa demokratins “innersta natur” försvarade Uglanov i själva verket byråkratin innersta natur – även om Trotskij tyckte att definitionen påminde om en ganska “uppläst” version av hur byråkratin fungerade. Trotskij anmärkte att:

För talaren var det helt självklart och givet att uppgifterna presenteras för partiet av apparaten och bara av apparaten, och om den presenterar dem ”på ett riktigt och lämpligt sätt”, så är den lämplighet och riktighet som apparaten själv avgör lika med ”partidemokrati” ...

Partiet framställs som en inaktiv massa som har en benägenhet att streta mot och måste ”dras med” i diskussionen av de uppgifter som presenteras för det av samma partiapparat ...

Om vi går vidare får vi höra att det är demokrati ”att förklara det socialistiska uppbyggets grundläggande frågor för proletariatet på ett riktigt och lämpligt sätt”, det vill säga samma frågor som apparaten har presenterat för partiet, och som den har dragit in partiet i diskussionen om. Här utvidgas det ensidiga, byråkratiska förhållandet mellan apparaten och partiet till hela klassen.

(d) Det är demokrati ”att kontrollera vår politiks riktighet mot stämningarna inom arbetarklassen och dess enskilda avdelningar”. Samma apparat som presenterar uppgifterna, drar med partiet i diskussionen om dem och förklarar dessa uppgifter för proletariatet – samma apparat kontrollerar sin politik mot arbetarklassens ”stämningar” för att ”på grundval av dessa kontroller rätta till vår linje.” Således rättas linjen till av just desamma som tog initiativ till den – apparaten ...

Han nämner överhuvudtaget inte partiets fria diskussion om alla frågor. Och i hans version av partidemokratins innersta natur existerar inte alls frågan om att ansvariga och ledande personer ska väljas. (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 1-2.)

Trotskij pekade på att det ryska kommunistpartiet höll på att bli ett parti som levde på två separata våningar: “övervåningen, där det beslutas, och undervåningen där det tas del av beslutet.” (*Den nya kursen*, sid 7.) Mer och mer skulle apparaten ställa partiet “inför ett redan taget beslut, en ohjälplig situation, ett fullbordat faktum.” (*Tredje internationalen efter Lenin*, sid 90.)

Som ett resultat av den hierarki som höll på att utvecklas inom partiet, var “[d]e ledande partimedlemmarnas (framför allt sekreterarnas) verkliga rättigheter ... mycket större än hundratals lägre placerade partimedlemmars” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 34), och det kollektiva beslutsfattandet ersattes av ett förstärkt byråkratiskt styre. “Partimedlemmarnas deltagande i det verkliga utformandet av partiets organisering blir alltmer illusoriskt. Under de senaste 1-1½ åren har det skapats en speciell partisekreterarspsykologi, vars främsta kännetecken är övertygelsen att sekreteraren kan besluta om alla frågor utan att vara bekant med kärnan i de aktuella frågorna ... Denna praktik är särskilt skadlig genom att den skingrar och dödar alla ansvarskänslor.” (*Challenge, 1923-25*, sid 55.)

a) Vilka var de objektiva skälen till byråkratin uppgång?

Medan Trotskij ledde Vänsteroppositionens kamp mot byråkratin i det ryska kommunistpartiet och den sovjetiska staten, försökte han upprepade gånger slå fast byråkratin grundläggande källor. Denna avdelning kommer att undersöka Trotskijs slutsatser om byråkratin tillväxt och dess behov att undertrycka varje opposition mot sig medan denna kamp fördes. Men vi ska hålla i minnet att Trotskij sedermera förändrade dessa slutsatser i ljuset av senare händelser – när byråkratin befäste sig. (Hans senare uppfattningar kan hittas i *Den förrådade revolutionen*.)

Trotskij hävdade att det inte räckte att skylla byråkratins framväxt i Rysslands kommunistiska parti på landets låga kulturella nivå. "Men", konstaterade Trotskij, "bland sina medlemmar räknar partiet trots allt de arbetande massornas mest kultiverade och energiska förtrupp, och framförallt industriproletariatet. Denna förtrupp växer kvantitativt och kvalitativt. Vad gäller regimen i partiet borde denna följaktligen hela tiden bli alltmer demokratisk. Men i själva verket blir den alltmer byråkratisk." (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 4.)

Inte heller kan man bara skylla den byråkratiska apparatens tyngd på inbördeskriget och krigskommunismen. Trotskij påpekade att "till och med under krigskommunismens hårdaste dagar praktiserades inte systemet med utnämning i partiet en tiondel så mycket" som det gjordes 1923. Han anmärkte att vid partiets tolfte kongress (1923) förstod partiet i sin helhet "att det hårda grepp som kännetecknade perioden av krigskommunism skulle lämna plats åt ett livligare och bredare parti-ansvar." Istället ägde motsatsen rum. Han mindes: "Under inbördeskrigets allra grymmaste perioder diskuterade vi inom partiorganisationerna, såväl som i pressen, om frågor som att rekrytera specialister, partisantrupper kontra en reguljär armé, disciplin, etc., medan det nu inte finns ett spår av ett sådant öppet utbyte av åsikter i frågor som verkligen oroar partiet." (*Challenge, 1923-25*, sid 55, 56.)

Istället för dessa förklaringar "[måste den] grundläggande orsaken till byråkratiseringen ... sökas i förhållandena mellan klasserna." (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 4.) På internationell nivå innebar misslyckandet att sprida 1917 års revolution, speciellt till Tyskland, att kapitalismen – åtminstone för tillfället – hade hindrat det revolutionära uppsving som följde på Första världskriget. Detta dröjsmål fick en demoraliserande effekt på världens proletariat – och fick omedelbara konsekvenser för de arbetande massorna i Sovjetunionen. Isolerat och teknologiskt underutvecklat tvingades Sovjetunionen av historiska omständigheter att utveckla sin ekonomi medan det var omringat av kapitalistiska länder som var helt inställda på att krossa dess ekonomiska och politiska system.

Det innebar att den Nya ekonomiska politiken (NEP), som med Trotskij's ord var "obetingat nödvändig som en väg mot socialismen, ... genom att delvis återuppliva kapitalismen även [har] återuppväckt mot socialismen fientliga krafter." (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 55.) NEP antogs för att hjälpa till att utveckla produktionen på landsbygden, och upprätta "en dynamisk jämvikt mellan industrin och jordbruket, där de socialistiska elementen alltmer ska dominera över de kapitalistiska elementen." (*Challenge, 1926-27*, sid 49.) "Den ekonomiska utvecklingens tempo" i Sovjetunionen var ytterst viktigt, eftersom "kulakerna [rika bönder], mellanhänderna, återförsäljarna, koncessionärerna" kan vinnas över till kontrarevolutionen. För att hindra dessa krafter från att enas mot Sovjetstaten måste man utveckla "industrins rationella organisering och dess samordning med bondemarknaden." (*Den nya kursen*, sid 19, 18.)

Denna nödvändiga uppgift satte i sin tur partiet i nära kontakt med styrkor utanför arbetarklassen. Eftersom partiet "under nästa period är tvingat att säkerställa sin inre jämvikt och sin revolutionära linje genom att luta sig mot celler med *blandad* social sammansättning," öppnade det sig för påverkan från ett småborgerligt skikt. Alltså: "Hos oss består den centrala källan till byråkratismen i nödvändigheten att skapa och upprätthålla en statsapparat som förenar proletariatets och böndernas intressen i en perfekt ekonomisk harmoni, som ännu är mycket avlägsen. Nödvändigheten av att upprätthålla en stående armé är en ytterligare viktig källa till byråkratismen." (*Den nya kursen*, sid 20.)

Den enda väg som stod öppen för Rysslands kommunistiska parti var farofylld. Partiets ekonomiska och kulturella politik måste vara sådan att "den proletära förtruppen, förmedlaren av denna politik, i allt större utsträckning ska kunna genomföra den med hjälp av en fri diskussion, med kontroll över apparaten, och med rätt att välja den. Det är helt enkelt uppenbart att om industrin, det vill säga den grund som den socialistiska diktaturen vilar på, sackar efter ekonomins utveckling i sin helhet, om det värde som ackumuleras i ekonomin inte fördelas efter linjer som garanterar att de socialistiska

tendenserna fortsätter att ha övertag över de kapitalistiska, om de svårigheter som detta orsakar i första hand läggs på arbetarnas ryggar, om arbetarnas löneökningar fördröjs samtidigt som ekonomin gör allmänna framsteg, om så exempellösa finansiella påhitt som monopolet på vodka blir en allt större börda för arbetarna – under sådana omständigheter blir partiapparaten allt mindre förmögen att genomföra sin politik med hjälp av partidemokrati. I detta fall är partiets byråkratisering ett uttryck för en rubbad social jämvikt, som har kantrat och fortsätter att kantra till proletariats nackdel.” (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 4.)

1927 var mindre än en tredjedel av alla partimedlemmar industri- eller transportarbetare. Under de föregående 1½ åren hade partiet förlorat 100.000 fabriksarbetare. Den sociala sammansättningen av partiets ledande organ hade försämrats ännu snabbare. I dessa organ utgjorde industriarbetarna ungefär 10% av medlemmarna, medan mer än tre fjärdedelar av medlemmarna arbetade för regeringsorgan. (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 32.) Detta utgjorde apparatmännens seger.

Trotsky sa givetvis inte att partiet kunde “bryta sig loss från landets ekonomiska och sociala villkor.” Han vidhöll att byråkratiseringen av apparaten hade sitt ursprung i “djupt liggande sociala orsaker, att huvudkällan finns i statsapparaten, i vilken de breda klassernas mognad och omognad förs samman. När partiet leder staten, blir staten den närmast omedelbara källan till byråkratiskt inflytande. Men om detta är riktigt, blir byråkratiseringen inte en kansliteknisk fråga, utan en social fråga...” Frågan var hur man skulle “förverkliga denna ledning utan att köra fast i statens byråkratiska apparat.” (*Den nya kursen*, sid 20; *Tal på den trettonde partikongressen*, sid 7; *Den nya kursen*, sid 11.)

Byråkratin blomstrade eftersom “inflytandet från klasser utanför proletariatet har ökat.” (*Tredje internationalen efter Lenin*, sid 94.) På grund av apparatens ekonomiska politik på 1920-talet sackade industrin efter landets ekonomiska utveckling i sin helhet. Trots proletariats numerära tillväxt minskade dess sociala tyngd. Och det fick i sin tur en negativ inverkan på jordbruket, där kulakernas snabba tillväxt “minskar fattigböndernas och lantarbetarnas samhälleliga betydelse och minskar deras självförtroende och förtroende för regeringen.” (*De Trettons deklaration*, sid 2.) Enligt Trotsky stärkte byråkratin således utvecklingen av klasskrafter som var fientliga mot proletariatet, samtidigt som den ökade arbetarnas och fattigböndernas demoralisering.

Trotsky analyserade frågan om arbetarklassens demoralisering i ett dokument från 1926, ”Teser om revolution och kontrarevolution”. Han förklarade, att eftersom revolutioner är omöjliga utan att massorna deltar i stor skala ”är de förhoppningar som skapats av revolutionen alltid överdrivna.” I själva verket motsvarar ”[d]e segrar som vunnits i kampen ... inte – och kan [de] på grund av sakens natur inte direkt motsvara – de förväntningar som under revolutionens gång för första gången väckts hos de breda folklagren... Den desillusion som en avsevärd del av de förtryckta massorna upplever efter revolutionens direkta segrar och – direkt förbunden med detta – nedgången i den revolutionära klassens politiska energi och aktivitet skapar ett förnyat förtroende hos de kontrarevolutionära klasserna – både hos de som störtats genom revolutionen men inte helt krossats, liksom hos de som stödde revolutionen till en viss del, men genom revolutionens fortsatta utveckling gick tillbaka till reaktionens läger.” (*Teser om revolution och kontrarevolution*, på marxist-arkiv.se, sid 1.)

Trotsky tittade sedan på den ryska revolutionens speciella natur och påpekade: “Oktoberrevolutionen väckte i en större utsträckning än någon annan revolution i historien till liv de största förhoppningar och lidelser hos massorna, framförallt de proletära massorna. Efter de enorma lidandena under 1917-21 har de proletära massorna förbättrat sin ställning avsevärt. De uppskattar dessa förbättringar och hoppas på en vidare utveckling. Men samtidigt har erfarenheten visat dem den extrema långsamheten i dessa förbättringar, ty de har nu bara uppnått den levnadsstandard de åtnjöt före kriget. Denna erfarenhet är av oskattbar betydelse för massorna, särskilt för den äldre

generationen. De har blivit försiktigare, mer skeptiska, mindre mottagliga för revolutionära paroller, mindre intresserade av stora generaliseringar. Dessa stämningar, vilka uppenbarade sig efter inbördeskrigets eldprov och efter den ekonomiska återuppbyggnadens framgångar och som ännu inte har förlorats genom en förändring i klassernas styrka – dessa stämningar utgör den grundläggande politiska bakgrunden till partilivet ... Den unga generation, som nu växer upp, saknar erfarenhet av klasskampen och har inget revolutionärt sinnelag. Den gör inga egna upptäckter, som de tidigare generationerna, utan snärjs in i det mäktigaste partiets och regeringens institutioner, partitraditionen, auktoriteten, disciplinen, osv. Just nu gör detta det svårt för ungdomen att spela en självständig roll.” (*Teser om revolution och kontrarevolution*, sid 4.)

b) Hur den byråkratiska apparaten fungerade

Rakovskij, som under denna period samarbetade med Trotskij, påpekade att medan Lenin levde utövade inte partiapparaten tiondelen av den makt som den fick senare. Istället för en medveten partidemokrati främjade den uppblåsta och självutnämnda apparaten: “(1) förvanskade versioner av leninismens teorier som anpassats i syfte att befästa partibyråkratin; (2) maktmissbruk, som med avseende på kommunister och arbetare under diktaturens förhållanden inte kan undgå att anta fruktansvärda proportioner; (3) svekfullt manipulerande med partiets hela valapparat; (4) användande av metoder under diskussionsperioderna som borgerligt fascistiska myndigheter skulle kunna vara stolta över, men aldrig ett proletärt parti (gangstergång, häcklare som stör möten, talare som slits bort från talarstolen, etc.); (5) avsaknad av kamratliga band och plikt känsla i de personliga relationerna, etc., etc.” (*Challenge, 1928-29*, sid 115.) Detta var de extrema yttringar som det byråkratiska sättet att fungera ledde till i partiet.

Urvalet av den personal som skulle utses var ett väl använt verktyg för att stärka de byråkratiska metoderna. Beslut om tillsättningar, avsked och förflyttningar gjordes “framförallt utifrån hur mycket de kunde stöda eller hindra att regimen i partiet bibehölls...” (*Challenge, 1923-25*, sid 54.) Som en följd av det uppfattade Trotskij så tidigt som 1923 att:

Det har skapats ett mycket brett skikt av partiarbetare som tillhör stats- eller partiapparaten, som helt och hållet har övergivit tanken på att ha egna politiska åsikter eller åtminstone uttrycka dessa åsikter öppet, som om de tror att hierarkin av sekreterare är den rätta apparaten för att utforma partiets uppfattningar och ta partiets beslut. Under detta skikt som avstår från att ha egna uppfattningar finns de breda partimassorna för vilka varenda beslut framstår i form av en uppfordran eller kommando. *I detta fundamentala skikt i partiet finns det ytterst mycket missnöje*, varav en del är helt legitimt och en del har orsakats av tillfälliga faktorer. Detta missnöje lindras inte med hjälp av ett öppet utbyte av åsikter på partimöten eller ett massinflytande över partiets organisationer (vid valen av partikommittéer, sekreterare, etc.), utan istället fortsätter det att öka i det fördolda och leder med tiden till inre varbolder. (*Challenge, 1923-25*, sid 56.)

Den byråkratiska apparaten, som bodde i sin andra våning, utvecklade isolerad “från massorna, byråkratisk självtillräcklighet, totalt förakt för partiets sinnesstämning, tankar och behov.” De använde ett system av “apparatterror” som skrämde och tystade de djupa partileden. Så till och med när apparaten inledde en kampanj för att avslöja korruption hos statliga eller partifunktionärer var det få som trädde fram för att vittna. (*Den nya kursen*, sid 7; *Challenge, 1926-27*, sid 41.)

En “centraliserad, självtillräcklig partiapparat” leder “oundvikligen till apparatens diktatur, ty en klass med en desorganiserad förtrupp (och bristen på fri diskussion, på kontroll över apparaten och rätten att välja innebär en desorganiserad förtrupp) kan inte undgå att bli ett objekt i händerna på den centraliserade apparatens ledarskap...” (*Partibyråkrati och partidemokrati*, sid 6.) Istället för ett levande inre liv får de “breda lagren av partimedlemmar ... bara höra tal av personer i ledande ställning och där allt härrör från samma schematiska hållning. Banden försvagas och förtroendet för partiledningen minskar. Vid partimöten råder en högtidlig stämning och med detta följer en ofrånkomlig apati. (*De Trettons deklARATION*, sid 2.)

Trotsky konstaterade att sammansättningen av det revolutionära partiets ledning är ett resultat av den politiska linjen. Men "kritik av CK [centralkommittén] betraktas på ungefär samma sätt som monarkisterna brukade betrakta *lése majesté* [majestätsbrott]. Sådana uppfattningar har inget gemensamt med bolsjevismen. Medlemskap i CK ärvs inte och är inte ens en position för hela livet. CK är ett officiellt organ men det är fortfarande ett partiorgan. Partiet kan byta ut CK. Och för att göra det måste partiet kunna bedöma CK. Att kritisera CK, i synnerhet i viktiga principiella frågor och speciellt under en förkongressperiod, är en helt legitim rättighet för alla partimedlemmar. Att kränka denna rättighet är att omvandla partiet till en hjälplös kör åt apparaten, utan någon egen vilja." (*Challenge, 1926-27*, sid 255.)

Den byråkratiska apparaten minskar ledarskapets kvalitet eftersom den per definition är en grupp som väljer sig själv och inte representerar partiet. När den bitit sig fast utgör denna apparat en betydande fara för partiet. Trotsky stödde sig på de lärdomar som Lenin skisserat i "*Om paroller*" och kommenterade att apparaten kan hindra partiet från att vara tillräckligt flexibelt när historien kräver det. "Häri ligger en fara: om vändningen varit alltför häftig och alltför oväntad, om partiets ledande organ under den tidigare perioden blivit alltför präglade av orörlighet och konservatism, så kommer partiet inte att kunna fylla sin ledande roll just under det avgörande och kritiska ögonblick som det har förberett sig för i årtal eller under decennier. Partiet hemsöks av en kris och rörelsen utvecklar sig utan mål och går mot sitt nederlag." (Trotsky, *Oktoberrevolutionens lärdomar*, på marxistarkiv.se, sid 3.)

När partiets jämvikt snedvrids och rubbas genom ett byråkratiskt funktionssätt förvandlas uppgiften att svetsa samman det gamla gardets erfarenheter med ungdomen till sin motsats – att de olika generationerna fördäras. Trotsky påvisade hur ungdomen trots sin självständiga anda ändå kan förvandlas på ett negativt sätt. "Under NEP kan ungdomen, som saknar erfarenhet av tidigare klasskamp, bara nå en bolsjevistik nivå genom självständig tankeverksamhet, att förhålla sig kritiska och pröva saker i praktiken. Vladimir Iljitj manade oss ofta att vara speciellt noggranna och uppmärksamma när det gällde den ideologiska utvecklingen bland ungdomen. Men byråkratismen handlar tvärtom: den hämmar ungdomens utveckling, trycker ner de tvivel och frågor de har, sätter stopp för kritik och utsår misstro och missmod å ena sidan och karriärism å den andra." (*De Trettons deklARATION*, sid 6.)

Vad gäller gammelbolsjevikerna – av vilka det när Trotsky inledde sin kamp fanns inte mindre än 10.000 – dukade många under för apparatens skrämseltaktik. Ty de "[k]adrer som partiet kunde lita på under de svåraste av tider drivs bort från leden i allt större antal; de omplaceras, hamnar i exil, förföljs och ersätts överallt av okända namn som aldrig prövats men kompenserar detta med att uppvisa en ovillkorlig lydnad." (*De Trettons deklARATION*, sid 5.) 1929 konstaterade Trotsky: "För närvarande har alla de som byggde upp internationalen och ledde den under de fyra första kongresserna avsatts från ledningen och utestängts från partiet, inte bara i Rysslands kommunistiska parti utan i alla utländska kommunistpartier utan undantag." (*Challenge, 1928-29*, sid 209.)

Och som ett resultat av det bröts den revolutionära kontinuiteten mellan generationerna i internationell skala. "Fem års officiellt ledarskap beväpnat med traditionens enorma auktoritet och med outtömliga resurser, har vanställt marxismen och förryckt hjärnor. Det har skapats en hel revisionistisk generation, i vars medvetande en hel massa reaktionärt teoretiskt skräp kombineras med byråkratisk äventyrspolitik. Många europeiska oppositionsmedlemmar gick också igenom denna skola, och de är långtifrån fria från den. Hela åkern måste plöjas om djupt med den marxistiska plogen." (*Challenge, 1928-29*, sid 155.)

Byråkratin är inte intresserad av att bevara en revolutionär politisk linje utan istället att upprätthålla apparatens kontroll över partiets liv. Således kan de orsaker som anges för ett visst beslut i själva verket inte alls vara de verkliga skälen utan en passande täckmantel. När Trotsky till exempel frågade vilka de verkliga motiven var för de föreslagna förändringarna i den Revolutionära militär-

kommittén, erkände Kujbysjev, en medlem i apparaten, i ett ögonblick av ärlighet att de var tvungna att ta till sådana knep eftersom "vi anser det nödvändigt att föra en strid mot er men kan inte utropa er till fiende ..." (*Challenge, 1923-25*, sid 57.)

Apparaten var en gruppering med en självmotsägande politisk linje, och tillsatte därför personer som var bra på att utföra order och bestraffade de som tänkte självständigt. Apparaten kvävde diskussionen med hjälp av psykologiska trakasserier, men speciellt sedan den hade befäst sig starkt var den fullt beredd att använda gangstermetoder. Hotelser är trots allt bara en utvidgning av apparatens skoningslösa beslutsamhet att behålla makten. Så tidigt som 1923 möttes en grupp på sju personer – Zinovjev, Kamenev, Stalin, Bucharin, Rykov och Tomskij, från politbyrån, och Kujbysjev, som var ordförande för den centrala kontrollkommissionen – i hemlighet och "bestämde i förväg, utan partiets vetskap, över alla frågor som stod på dagordningen hos politbyrån och centralkommittén och bestämde ensidigt över ett antal frågor som över huvud taget inte togs upp i politbyrån. Man fattade beslut på partiets vägnar på ett fraktionsartat vis och medlemmarna var bundna av en inre fraktionsdisciplin ... I Moskva, Leningrad, Charkov och andra större städer har hemliga möten hållits, organiserade av bara en del av den högsta ledningen inom partiapparaten, även om de kontrollerar hela den officiella apparaten. Dessa hemliga möten med några få utvalda är helt fraktionsinriktade till sin karaktär. Hemliga dokument blir uppläsa där och var och en som inte tillhör fraktionen men råkar komma över sådana dokument blir uteslutna ur partiet." (*De Trettons deklARATION*, sid 8.) Med tiden splittrades denna hemliga fraktion själv av politiska motsättningar varefter ett enmansstyre alltmer fick herraväldet.

När nya frågor uppstår i ett friskt revolutionärt parti ger de i sin tur "upphov till nya grupperingar och omgrupperingar." Faran med en byråkratisk klick är att den försöker omvandla sig till en "permanent majoritet – alldeles oavsett dess politiska linje och alldeles oavsett om uppgifterna förändras eller det finns en verklig partimajoritet som ändrat uppfattning." Bunden av sin egen hemliga disciplin "utnyttjar [fraktionen] partiapparaten för att förhindra att partiet på demokratisk väg avgör var vi har den verkliga majoriteten respektive minoriteten." (*Frågor och svar för propagandaändamål*, sid 4.) Genom sitt övermod skapade byråkratin en fraktionell stämning i partiet. Som Trotskij konstaterade: "Just apparatbyråkratismen är en av huvudkällorna till fraktionsbildandet. Den undertrycker skoningslöst all kritik och förtränger missnöjet till organisationens inre. För den är varje kritik, varje varning på ett nästan ödesbundet sätt en yttring av splittringsmentalitet." (*Den nya kursen*, sid 39.)

Den byråkratiska grupp som hade makten i Sovjet på 1920-talet bröt uttryckligen mot de leninistiska organisatoriska normerna. En partikonferens 1920 förkunnade: "Varje försök att trycka ned kamrater på grund av att de är av avvikande mening i den ena eller andra frågan kan inte tolereras av partiet." (*De Trettons deklARATION*, sid 5.) Men i direkt brott mot denna norm genomförde apparaten i slutet av 1920-talet utrensningar av oppositionsmedlemmar i Rysslands kommunistiska parti och i Komintern – bara på grund av att de uttryckte sina uppfattningar på partimöten.

Officiella partiinstitutioner – inklusive konferenser, kongresser och plenarmöten – ställdes ofta inför beslut som redan hade tagits. Delegater tvingades sedan utan vidare godkänna besluten eller – med tanke på den fraktionella atmosfären – gå över till oppositionen. "Innan ett beslut tas vet alltså partiet inget om det, oavsett hur viktigt det må vara. Och efter att beslutet helt överraskande påtvingats partiet uppifrån, förbjuds man diskutera det och riskerar annars att anklagas för att bryta mot disciplinen." (*Challenge, 1926-27*, sid 115.)

Den byråkratiska regimen tvingades förvanska protokollen från partimötena. När plenarmötet 1927 diskuterade den kinesiska revolutionens problem nedtecknades inte ens Trotskij's åsikter stenografiskt. I ett annat fall "har protokollen från EKKI:s plenarmöte tvärtemot alla tidigare traditioner inte ens publicerats i partipressen, och i de utdrag från diskussionerna som nyligen gavs ut till partiets medlemmar finns inte Trotskij's tal med – under förevändning att han inte hade rättat den stenogra-

fiska texten i tid.” (*Challenge, 1926-27*, sid 247.)

Eller så trycktes aldrig dokumenten till diskussionen. Partiets enheter tvingades rösta, “’fördöma’ dokument, som är dem fullständigt obekanta.” I själva verket sammankallades kongresser och konferenser utan föregående fria diskussioner om alla frågor i hela partiet (som man alltid hade på Lenins tid). “Att begära en sådan diskussion betraktas som ett brott mot partidisciplinen.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 34, 33.) Partikongresser som enligt partiets stadgar var obligatoriska sköts upp.

Genom att inleda en hätsk kampanj mot Trotskij hindrade den härskande klicken partiets djupa led att få reda på vad Trotskij hade för politiska ståndpunkter. De förvrängde Trotskijs verkliga uppfattningar, vederlade på ett slipat sätt ståndpunkter som han inte hade, och förtalade honom, hävdade att han underskattade bönderna, etc. Ibland antog apparaten, utan att medge det, förslag som oppositionen första hade fört fram – och det förvirrade till och med en del medlemmar i oppositionen.

Med tiden lyckades apparaten systematiskt avskaffa partiets interna demokrati – “tvärtemot det bolsjevikiska partiets hela tradition, tvärtemot de direkta besluten på en rad partikongresser, [har] partiets inre demokrati systematiskt avskaffats. Det verkliga valet av tjänstemän är efter nuvarande praxis på väg att dö ut. Bolsjevismens organisatoriska grundsatser förfalskas ständigt och jämt. Partiförfattningen ändras systematiskt i avsikt att öka ledningens befogenheter och minska de enskilda partiavdelningarnas rättigheter.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 33.)

Med tanke på det ökande förtrycket i Rysslands kommunistiska parti försökte apparaten då och då bevara sin makt trots sin felaktiga politiska linje genom att korrigera linjen med hjälp av ”självkritik”. Trotskij anmärkte att “en korrekt inriktning bara går att uppnå med hjälp av kritik i partiet, och främst rikta den mot de grundläggande förändringar av linjen och brister i partiregimen som har uppträtt under de senaste fem åren. Vi måste fördöma den felaktiga politiken för att röja väg för en riktig politik. Vad gäller den ’självkritik’ som tillkännages i manifest och artiklar är detta hittills bara ett sätt att ge utlopp för missnöjet bland basmedlemmarna genom att fördöma misstag av sekundär betydelse och offra ett eller tvåhundra byråkrater som syndabockar. Kritik av hur politiken genomförs framställs som bra, hälsosam och ’systematisk’. Kritik av ledningen sägs vara destruktiv, skadlig, oppositionell. Om ’självkritiken’ inte går utöver dessa begränsningar så kommer hela den vänstercentristiska svängen inte att bli något annat än ett fördärvligt fiasko.” (*Challenge, 1928-29*, sid 145.)

Apparaten var inte ens intresserad av att “följa arbetarrörelsens dagliga utveckling och dess interna strider.” Istället tillhandahöll den “strikt officiell information, som alltid anpassas till de ledande kretsarnas intressen för tillfället.” Detta, förklarade Trotskij, berodde på “den internationella revolutionens tunga nederlag.” (*Challenge, 1928-29*, sid 182-83.) Dessa nederlag kunde inte förklaras eftersom det skulle avslöja ledarskapets bankrutt.

Precis som normerna var partiets historia ett verktyg för apparaten. Även den måste skrivas om, förvanskas och förvandlas till ett grovt verktyg för att bevara byråkratin. Händelser förvrängdes och snyggades upp. Nuvarande ledare framhävdes till ledande roller i det förgångna – när, som i fallet Stalin, de i själva verket hade gått mot den bolsjevikiska politik som ledde fram till Oktoberrevolutionen. “Stalins och Bucharins grupp rycker meningar ur deras sammanhang, de använder på ett brutalt och oärligt vis partiskt och ensidigt utvalda gamla polemiska uttalanden av Lenin, de döljer för partiet andra och mycket senare uttalanden, de förfalskar öppet partihistorien och gångna händelser, och vad viktigare är, förvrider allt vi skriver om de frågor som just nu står under debatt, de ersätter på ett upprörande sätt de verkliga frågorna med påhittade frågor och avlägsnar sig på så sätt alltmer från Lenins principer. De försöker lura partiet och få det att tro, att det rör sig om en kamp mellan leninism och trotskism. Men i själva verket gäller det en kamp mellan leninismen och den stalinistiska opportunisten.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 54.) Trotskijs brev till Partihistoriska byrån (se *Stalins förfalskarskola*) innehåller omkring 50 citat och dokument som

visar de metoder med vilka regimen under sitt fraktionskrig mot oppositionen förfalskade och förvanskade den marxistiska teorin och den ryska revolutionens historia.

“Teoretisk oärlighet” är ett av dragen hos det byråkratiska sättet att fungera. “Ideologisk oärlighet hos en revolutionär ledning är samma sak som slarv hos en kirurg. Båda leder oundvikligen till att organismen infekteras. Men teoretisk oärlighet hos en ledning är varken en slump eller ett personligt drag: den härrör ur motsättningen mellan leninismens principer och den härskande klickens beslutsamhet att kontrollera apparaten.” (*Challenge, 1928-29*, sid 183.)

Den styrande regimen förtalade också oppositionen utanför partiets led. För apparaten var partiets press dess fraktions press. Trotskij ställer denna metod mot Lenins perspektiv: “vi är fast övertygade om att partiet i grundläggande politiska frågor inte har något att dölja för arbetarmassorna utanför partiet, som utgör vårt partis klassbas, och att de som inte är partimedlemmar måste hållas informerade om interna partiangelägenheter genom att objektivt skissera de olika åsikterna i partiet, som var fallet under Lenin.” Dessutom, konstaterade Trotskij: “När den inre partidemokratien dör ut så leder det till att arbetardemokratien överhuvudtaget dör ut – såväl i fackföreningarna som i alla andra massorganisationer utanför partiet.” (*De etthundratjugoens deklARATION, sid 1; Förenade vänsteroppositionens plattform, sid 34.*)

Apparatens politiska program vacklade mellan “två klasslinjer” (*Rädslan för vår plattform, sid 4.*), och var en återspeglning av sin egen materiella bas. Dess vänster- och högerpolitik återspeglade bara “relativa förändringar i klassernas inflytande” både inrikespolitiskt och internationellt. (*Rädslan för vår plattform, sid 6.*) Regimens program saknade den politiska klarhet som hade kännetecknat Rysslands kommunistiska parti under sina tidigaste år. Som Trotskij anmärkte till en medarbetare 1928, “saknade Bucharins rapport varje som helst samlande idé. Hela rapporten var ett lappverk, som en tiggares påse.” (*Challenge, 1928-29, sid 181.*) I och med att de inte kunde göra någon balansräkning och bevara sin auktoritet, avvisade apparaten varje allvarligt försök att utvärdera de politiska uppgifter som den hade planerat. I en analys av Stalin-Bucharins programförslag till Komintern 1928, kommenterade Trotskij: “Jag anser att programförslaget är en katastrof, trots att det inte finns några fruktansvärda anmärkningar om vårt kätteri i det. Men det beror på att det efter alla zick-zack-svängar som har genomförts är svårt att i exakt programmatisk form säga precis vad detta kätteri består av. Jag försökte göra det åt författarna men måste hjälplöst lägga ifrån mig pennan. Det är speciellt svårt eftersom tre fjärdedelar av förslaget används för att efterlikna detta kätteri, men försökets karaktär av smuggelgods finns fortfarande kvar. Programmet låtsas noggrant vara ett program för den internationella revolutionen. I verkligheten är det ett program för att bygga socialismen i ett land, med andra ord ett socialpatriotiskt och inte marxistiskt program. Täckmanteln av vänsterfraser förändrar ingenting. Kapitlet om strategin drar ingen av de lärdomar som härrör ur de senaste decenniernas erfarenheter. Det innebär att det sanktionerar de fem senaste årens katastrofala politik. Delen om Österlandet skisserar perspektivet för Kina som en arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur som i ett senare skede kommer att växa över i en proletär diktatur. Det förbereder en ny guomingdangism. Vi måste föra en öppen ideologisk kamp mot de som inte förstod detta förra hösten. I sådana frågor är dröjsmål och överenskommelser kriminella.” (*Challenge, 1928-29, sid 130*)

3. Grupperingar i partiet och partinormerna

Det byråkratiska sättet att fungera är ett försök att få grepp om, försvara och hålla tag i partiets institutioner, och använda dem för fraktionens egna syften. Det förnekar “partiet möjligheten att använda normala metoder, som följer partistadgarna, för att göra förändringar av personalen inom partiapparaten och även av dess politik.” (*De Trettons deklARATION, sid 8.*) På så sätt störs partiets normala inre liv. Organisatoriska former som garanterar alla medlemmar “en aktiv roll i partiets verksamhet genom att kunna ta upp alla frågor till diskussion, lösa dem men också ge var och en en aktiv roll i partibygget” nonchaleras. (Se den tionde kongressens resolution, som citeras i *De*

Trettons deklARATION, sid 1.)

Den tionde kongressen (1921) angav huvuddragen i de former för arbetardemokrati som “utesluter alla systematiska utnämningar uppifrån och uttrycks bäst genom att alla institutioner väljs underifrån, ansvar, kontroll, osv.” (*Ibid.*) Trotskij betonade vikten av en partiledning som genomsyrades av *andan* i dessa organisatoriska principer. Trots allt räckte inte enbart former för kontroll för att hindra Stalin från att utveckla sin byråkratiska apparat. I själva verket *utnyttjade* han Lenins uppfattning om en kontrollkommission som skulle komma från de breda medlemslagren och vara ett försvar mot byråkratismen, och omvandlade den till ännu ett verktyg för apparatens terror.

Oppositionen, som leddes av Trotskij, ville bara få förklara sina åsikter för partiet. De i apparaten – inklusive *Pravdas* redaktörer – var mot en diskussion i partiet. På detta svarade Trotskij:

Är det sant att diskussioner är farliga? Det beror på vilken sorts diskussion det är. Är det farligt för en arbetarcell att tala om varför lönerna har minskat mitt under en allmän uppgång för ekonomin? Är det farligt för en arbetarcell att lyssna på uppfattningarna inom centralkommitténs majoritet om detta, och Oppositionens uppfattning? Nej, däri ligger ingen fara. Det enda som behövs är att de olika uppfattningarna förs fram i strikt enlighet med partiets rutiner, att de diskuteras med ett lämpligt tonfall, betraktas utifrån alla vinklar, och att hela partiet får tillgång till de nödvändiga dokumenten så att ingen svävar i okunnighet. Det är en helt annan sak när det förs en oupphörlig, våldsam, ensidig diskussion i pressen och på partimötena – en diskussion som alltmer förfaller till ren hets och förtal av Oppositionen, medan de grundläggande dokument där Oppositionen har lagt fram sina synpunkter döljs för partiet. Den sortens diskussion är farlig. Den förgiftar partiets kollektiva medvetande. Den torkar ut partiets enhet. (*Challenge*, 1926-27, sid 123.)

Trotskij påpekade att Kominterns första kongresser “var oändligt mycket mer oberoende i förhållande till den leninistiska ledningen” än de efterföljande kongresserna var gentemot sitt ledarskap. Han erinrade om att Lenin under den tredje kongressen “var väldigt orolig och diskuterade med mig (på ett ‘fraktionellt’ sätt) vilken taktik vi skulle använda om vi skulle hamna i minoritet på kongressen angående de aktuella grundläggande strategiska frågorna. Och denna fara hotade oss verkligen.” (*Challenge*, 1928-29, sid 253-54.)

Under Lenins ledning ansågs det “helt normalt och förväntat” att en minoritet i bolsjevikpartiet och i Komintern skulle ha tillgång till de breda medlemslagren. Men på den tiden permanentades inte grupperingar som samlades kring en speciell politisk fråga. Partiets enhet är ett viktigt mål. Ofta kan partiets enhet bevaras bäst av ett ledarskap som har förmågan att på ett intelligent sätt lösa meningsmotsättningar inom partiet. Trotskij skildrade i stora drag tre större politiska motsättningar i Rysslands kommunistiska parti medan Lenin levde, och pekade på de olika faktorer som ledde fram till att partiet löste meningskiljaktigheterna. Bolsjevikernas maktövertagande i oktober 1917 diskuterades intensivt i partiet. Motståndarna mot upproret publicerade i själva verket sina meningsmotsättningar i pressen utanför partiet. Vid det tillfället löstes faran för en splittring av partiet, eller faran för att inte ta makten i oktober, genom det framgångsrika upproret. I efterhand antog minoriteten Oktoberrevolutionens program.

I ett andra fall diskuterade Trotskij debatten om Brest-Litovskavtalet. “Då utgjorde förespråkarna för ett revolutionärt krig en verklig fraktion, med sitt eget centralorgan, etc.” Men istället för att utfärda ett förbud mot den vänsterkommunistiska fraktionen “tillgrep partiet en mer sammansatt metodik. Det föredrog att diskutera, förklara, låta erfarenheterna övertyga och för tillfället förlika sig med den hotfulla abnormitet som en i dess mitt organiserad fraktion utgjorde.” (*Challenge*, 1923-25, sid 18; *Den nya kursen*, sid 14.)

I ett tredje fall erinrade Trotskij om fackföreningsdebatten. Här, framhöll han, var diskussionen verkligen ett uttryck för “en djup känsla av obehag i partiet, en känsla som hade sin grund i att krigskommunismens ekonomiska regim dragit ut alltför länge på tiden. Landets hela ekonomiska

organism satt som i ett skruvstád. Diskussionen om fackföreningarnas roll och arbetardemokratien överskyldde ett sökande efter en ny ekonomisk väg.” (*Den nya kursen*, sid 14.) I själva verket gjorde införandet av den Nya ekonomiska politiken att man inom några få månader efter kongressen tvingades förändra resolutionen om fackföreningarna radikalt.

Politiska motsättningar i partiet hanteras inte alltid på exakt samma sätt. Det är ledningens ansvar att “uppmärksamma ögonblickets behov, vilka återspeglas i partiet, att vara smidig i apparaten och inte förlama utan organisera partiets initiativ och inte frukta kritik eller försöka hindra den under hänvisning till fraktionsspöket.” (*Den nya kursen*, sid 15.)

Under Lenins ledning “hölls diskussioner på grundval av att alla dokument angående tvistefrågorna publicerades och analyserades fullständigt. Utan ett sådant system kan inte Kommunistiska internationalen bli vad den måste vara. Det internationella proletariatet har ännu kampen om makten mot en mycket mäktig borgarklass framför sig. Denna kamp förutsätter att de kommunistiska partierna har starka ledarskap som åtnjuter en moralisk auktoritet och kan agera på egen hand. Ett sådant ledarskap kan bara byggas upp under loppet av flera år, genom att välja ut de mest pålitliga, de med mest självförtroende, de mest konsekventa och modigaste företrädarna för den proletära förtruppen. Inte ens de mest noggranna funktionärer kan ersättas revolutionära ledare. Den proletära revolutionens seger i Europa och världen beror till stor del på att frågan om det revolutionära ledarskapet får en lösning. Den Kommunistiska Internationalens interna regim förhindrar för närvarande att ett sådant ledarskap väljs ut och skolas.” (*Challenge, 1928-29*, sid 31.)

Men när ett revolutionärt ledarskap ersattes med funktionärer missbrukades det som en gång var en normal procedur, eller förvandlades till sin motsats. Trotskij kommenterade: “Kritik av beslut som redan har tagits sägs vara ett brott. Under en normal partiregim skulle det vara korrekt. Kritik är mycket lämpligare under de förberedande diskussionerna inför ett beslut. Men den springande punkten med den nuvarande regimen är att den pådyvlar partiet färdiga beslut, beslut som har diskuterats och tagits vid möten med den härskande fraktionen som hemlighålls för partiet och där uppställningen av styrkorna bestäms i förväg, den formella majoriteten garanteras på förhand, etc.” (*Challenge, 1926-27*, sid 114-15.)

På grund av den härskande klickens fraktionsverksamhet tvingades oppositionen bryta den “normala” demokratiska centralismens formella regler. Under den första perioden efter att ha kastats ut ur partiet överklagade oppositionens medlemmar beslutet till Komintern, och medgav: “Vi oppositionsmedlemmar har brutit mot partilivets regler. Varför? Därför att vi har berövats möjligheten att utöva våra normala rättigheter som partimedlemmar.” När de förnekades rätten att få sina dokument tryckta så tryckte de dem själva. Det verkliga brottet var inte att de spred “hemliga” dokument, utan att “artiklar och tal som skulle ha varit hela partiets egendom har förklarats vara hemliga dokument – ja till och med två månader innan kongressen.” (*Challenge, 1928-29*, sid 31; *Challenge 1926-27*, sid 403.)

Vid öppna partimöten under förkongressdiskussionen buades oppositionella ut eller angreps fysiskt. De tog då sin tillflykt till att hålla privata möten, som besöktes av tusentals partimedlemmar, inklusive personer som stödde majoritetens linje. Centralkommittén tillkännagav faktiskt att fortsatta möten med partimedlemmar i privata bostäder skulle “brytas upp med våld. Själva det faktum att centralkommittén måste ta till sådana metoder, där en del av partiet använder polisåtgärder mot en annan, vittnar om de mycket djupgående förvrängningarna av partiregimen. Med detta har apparaten förklarat att den inte tolererar någon spridning av Oppositionens uppfattningar, ens under förkongressperioden...” (*Challenge, 1926-27*, sid 475.)

Vid Oktoberrevolutionens tioårsminne organiserade medlemmar från oppositionen sitt eget deltagande med ett antal affischer som ställde “sanningen om Oppositionen mot de systematiska lögner och förtal med vilka både partimedlemmar och folk utanför partiet förgiftas.” Parollerna var “Låt oss vända eldgivningen mot högern: mot kulakerna, NEP-männen och byråkraterna.” “Verkställ

Lenins sista testamente.” “För en verklig demokrati i partiet.” (*Challenge, 1926-27*, sid 475; *Challenge, 1928-29*, sid 31.) Oppositionen konstaterade att detta var “onormalt. Men denna avvikelse från det normala påtvingades oss av de oändligt allvarligare, farligare och ohälsosammare avvikelserna i partiets liv och partiregimen.” (*Challenge, 1926-27*, sid 475.)

I den Förenade oppositionens plattform förkunnade de: ”Låt partiet finna ut våra verkliga åsikter. Låt det lära känna de ursprungliga dokumenten om de frågor som har diskuterats – framför allt våra tvistigheter i frågor av stor internationell vikt: den kinesiska revolutionen. Lenin har lärt oss att när det finns olika meningar ska man inte tro på endast prat utan kräva dokument, lyssna till båda parterna, och noggrant fastställa vilka de verkliga motsättningarna är och bortse från falska frågor. Vi, oppositionen, upprepar detta Lenins råd ... Vi måste skapa möjligheter för en ärlig diskussion och en ärlig lösning av de verkliga tvistefrågorna, så som alltid var fallet på Lenins tid.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 54.)

Oppositionen förnekade inte att de formellt hade brutit mot partireglerna, men de satte sitt tekniska brott inom ramen för det brott som begicks mot partiet. Den förtryckande apparaten hade raserat stadgarna, och oppositionen tvingades helt enkelt använda den taktik de kunde för att nå fram till partiets medlemmar. Den rättfärdigades med att så extrema metoder var det enda sätt de hade för att varna partimedlemmarna för de faror som mötte det revolutionära partiet – när byråkratin ödelade partiets politiska program.

4. Programmet för att återställa partidemokratien

Under loppet av sin kamp för partidemokrati ställde oppositionens medlemmar en rad krav. Dessa krav syftade främst till att uppmuntra gräsrotskommunister att agera – oavsett den repressiva apparaten – och föra tillbaka partiet och dess institutioner till en korrekt linje. För detta kan bara en “öppen, klar och otvetydig framställning av de grundläggande frågorna klargöra för partiets breda lager av arbetarmedlemmar varför konflikten är så hård, och det är bara detta som kan rättfärdiga den i deras ögon. En rent formell framställning av frågor om ‘partiets interna regim,’ ‘disciplin,’ etc., utan samband med den revolutionära linjen, står i grundläggande motsättning till bolsjevismen. Apparaten bryter ständigt mot partiets stadgar, och strävar samtidigt att ställa alla frågor på ett formellt disciplinärt plan, eller mer exakt utifrån respekt för rang. Ju mindre partimassorna förstår betydelsen av och djupet på meningsskiljaktigheterna ju mer kommer apparaten att lyckas med dessa ansträngningar.” (*Challenge, 1926-27*, sid 453.) Dessutom vädjade oppositionen till de delar av byråkratin som trodde att de tjänade revolutionens syften bäst genom att hålla tyst om att rättigheterna undergrävdes i partiet, eller som i bästa fall var villiga att kämpa för en riktig politisk linje under apparatens hemliga möten.

Trotsky och hans anhängare hade ett tydligt perspektiv för att återställa partidemokratien. De krävde följande:

1. Respektera partiets rätt att diskutera och studera huvudinnehållet i motsättningarna inom partiet. Det innefattade publicering av dokument såväl som partiets rätt att diskutera “på ett sakligt och strängt partikamratligt sätt utan överdrifter och personangrepp.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 37.)
2. Mot alla kränkningar av partidemokratien. För att en diskussion ska äga rum “är det nödvändigt att säkerställa minimala rättigheter för alla deltagare i diskussionen. Ligister som kastar böcker och glas, som visslar och skapar rabalder och överhuvudtaget berövar partimedlemmarna chansen att utbyta åsikter om revolutionens grundläggande frågor måste återkallas till ordningen.” (*Challenge, 1926-27*, sid 451.)
3. Bekräfta och genomför resolutionerna om intern partidemokrati som antogs av den tionde kongressen. De “förändringar till det sämre, som sedan den fjortonde kongressen införts i parti-stadgarna (artikel 25,33, 37, 42, 50, etc.), måste upphävas.” (*Förenade vänsteroppositionens*

plattform, sid 38.)

4. Publicera – omedelbart – alla Lenins artiklar, tal och brev “som har dolts för partiet (jag har räknat till sju grupper av sådana dokument).” (*Challenge, 1928-29*, sid 153.)

5. Förbättra partiets och dess ledande organs sociala sammansättning. “Vi måste genomföra trettonde kongressens beslut – som i praktiken (och mot oppositionens vilja) blev upphävt av den fjortonde kongressen – om att distriktskommittéerna, de regionala kommittéerna etc. till minst 50% bör utgöras av arbetare. I industricentra måste vi ha en klar majoritet av fabriksarbetare (minst tre fjärdedelar). I landsbygdskommittéerna måste det finnas en lika stor majoritet av arbetare, lantarbetare och fattigbönder.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 37.)

6. Proletarisera partiapparaten i sin helhet. “Denna [apparaten] bör absolut inte bestå enbart av betald personal, och den bör regelbundet förnyas med arbetarmedlemmar. De lokala organisationernas budget (inklusive de regionala organisationernas) bör huvudsakligen bestå av bidrag från medlemmar. De lokala organisationerna bör regelbundet redovisa sina faktiska inkomster och utgifter till partimedlemmarna. Partiets nuvarande allt digrare budget, och de löner som utbetalas till apparaten, bör minskas betydligt. En betydande del av partiarbetet bör genomföras gratis av partimedlemmar, åt vilka man för detta ändamål skulle ge tid utom deras industriella eller liknande verksamhet. En åtgärd för att regelbundet återuppliva partiapparaten skulle vara att systematiskt skicka en del av kamraterna från apparaten till fabrikena och annat vanligt arbete. Vi måste kämpa mot sekreterarnas strävan att göra sig oavsättliga. Vi måste fastställa vissa bestämda villkor för att få besätta sekreterarplatser och andra viktiga poster.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 38.)

7. Minska partiets budget (liksom den betalda apparaten) – till omkring 20%. “Partibudgeten är det främsta verktyget för apparatens fruktansvärda korrupcion och basen för dess allsmäktighet. Vi behöver en öppen budget, helt under partiets kontroll.” (*Challenge, 1928-29*, sid 153.)

8. Återge de uteslutna oppositionsmedlemmarna sitt medlemskap.

9. Ombilda den centrala kontrollkommissionen “i Lenins anda. Medlemmarna av kontrollkommissionen måste vara (a) intimt förbundna med massorna, (b) oberoende av partiapparaten och (c) ha auktoritet inom partiet.” Endast på det viset, konstaterade oppositionen, ”kan man återupprätta ett verkligt förtroende för den centrala kontrollkommissionen och ge den tillräcklig auktoritet.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 38.)

10. Omorganisera partiets skolning “i sådan riktning, att verken av Marx, Engels och Lenin studeras och de falska tolkningar av marxismen och leninismen, som man nu framställer i massor, avlägsnas.” (*Ibid.*)

11. Arbeta för att garantera större jämlikhet inom partiet och bland arbetarmassorna. “Redan på den tolfte kongressen uppmärksammade partiet faran för att partiarbetare som under NEP kom i kontakt med borgarklassen kunde degenerera. Det är nödvändigt att ’skapa verkligt effektiva medel för att undanskaffa olikheterna (i levnadsvillkor, löner och så vidare) mellan specialisterna och tjänstemännen å ena sidan och den stora massan av arbetare å den andra, i så måtto som dessa olikheter undergräver demokratin och utgör en källa till korrupcion av partiet och försvagande av kommunisternas auktoritet.” (*Förenade vänsteroppositionens plattform*, sid 38.)

12. Välj en ledning – med hemlig omröstning som ett sätt att minska apparatens påtryckningar – som kan genomföra detta program.

Trotskij sammanfattade uppgifterna så här: “För att genomföra en proletär vänsterlinje, en leninistisk linje, måste vårt parti få en ny inriktning, från topp till botten, och gruppera om styrkorna. Det är processer som måste utvecklas på ett verkligt sätt under en lång period. Partiet måste återigen tillåtas få ett eget fritt, kollektivt tänkande, och sin egen mäktiga och spänstiga vilja. Partiet måste

upphöra att frukta apparaten. Vi måste uppnå förhållanden så att apparaten inte kan och inte skulle våga hota partiet. Partiet måste återigen bli – partiet.” (*Challenge, 1928-29*, sid 138.)

Tyvär antogs inte Oppositionens program. Istället uteslöts tusentals oppositionsmedlemmar ur partiet, arresterades och skickades i landsflykt och till arbetsläger. (Senare, under den Stora terrorn på 1930-talet, dödades de flesta av dem.)

Trotskij utvisades 1929 från Sovjetunionen. Från sin landsflykt utomlands fortsatte han att kämpa för bolsjevik-leninistiska politiska och organisatoriska principer.

III. Framåt till den socialistiska revolutionens världsparti

Det finns ett inre sammanhang i Trotskij syn på de organisatoriska principerna, från den tidpunkt då han anslöt sig till bolsjevismen fram till sin död. Samtidigt är den inte statisk eller schematisk. Den kännetecknades av en inre dynamik som återspeglade den revolutionära kampens dialektik. “Först av allt”, skrev han, “måste man definiera de strategiska problemen och de taktiska metoderna på rätt sätt för att kunna lösa dem. De organisatoriska formerna ska motsvara strategin och taktiken. Bara en riktig politik kan garantera en hälsosam partiregim. Detta innebär givetvis inte att partiets utveckling inte ger upphov till organisatoriska problem som sådana. Men det betyder att den demokratiska centralismens former oundvikligen måste få olika uttryck i partier från olika länder och i olika utvecklingsstadier hos ett och samma parti.” (*Writings, 1937-38*, sid 90.)

Trotskij fortsatte och förklarade att “demokrati och centralism befinner sig inte alls i ett konstant förhållande till varandra. Allt beror på de konkreta omständigheterna, på den politiska situationen i landet, på partiets styrka och erfarenhet, på dess medlemmars övergripande nivå, på den auktoritet som ledningen har lyckats erövra. Inför en konferens, då problemet är att formulera en politisk linje för den kommande perioden, dominerar demokratin över centralismen. När problemet är politiska aktioner underordnar centralismen demokratin under sig själv. Demokratin hävdar åter sina rättigheter när partiet känner behov av att kritiskt granska sin egen kamp, ibland kränks demokratin för att återigen upprättas.” (*Writings, 1937-38*, sid 90.)

Trotskij ansåg att “det naturligtvis är nödvändigt att bekämpa varje enskilt misstag från ledningen sida, varje orättvisa och liknande.” Men han förmanade också: “Mognaden hos varje partimedlem visar sig speciellt i det faktum att de inte kräver mer av partiregimen än vad den kan ge ... Man får inte bedöma dessa ‘orättvisor’ och ‘misstag’ isolerat utan kopplade till partiets allmänna utveckling både på nationell och internationell nivå.” (*Writings, 1937-38*, sid 90.)

På liknande sätt är ett av de bästa sätten att förstå Trotskij syn på organisatoriska principer att analysera dem i förhållande till hans inblandning i kampen att smida fram ett sådant parti – den Socialistiska revolutionens världsparti (Fjärde internationalen). Mellan 1929 och 1933 ledde han den Internationella vänsteroppositionen (ILO), som hoppades kunna reformera den Kommunistiska (eller Tredje) internationalen. Men 1933 blev målet att skapa en ny international. ILO blev Internationella kommunistiska förbundet (IKF). En del av dess sektioner gick under en kort period med i Andra (Arbetar- eller Socialistiska) internationalens socialdemokratiska partier i syfte att vinna över grupper som utvecklades åt vänster till den nya internationalens revolutionära perspektiv. 1938 lyckades de stärkta trotskistiska styrkorna göra Fjärde Internationalen till verklighet.

Denna mångsidiga utveckling förstärktes av den bredare sociala och politiska verklighet under vilken den ägde rum: ett världsomfattande sammanbrott för den kapitalistiska ekonomin, ett enormt uppsving för den radikaliserade arbetarklassens klasskamp, fascismens uppsving, stalinismens allt snabbare förfall och grymhet, de illusioner som den reformistiska Folkfronten gav upphov till i arbetarrörelsen, och en alltmer annalkande andra imperialistisk slakt.

Från Trotskij kamp i detta sammanhang kommer en del av de mest djupgående insikterna om det revolutionära partiets organisatoriska principer.

1. Det revolutionära programmets okränkbarhet

Trotskyj ansåg att det inte gick att skilja den organisatoriska frågan från frågan om det revolutionära programmet. "Klassens intressen kan inte ... försvaras på annat sätt än genom att man skapar ett parti ... I sig själv är klassen endast föremål för utsugning. Proletariatet antar en oberoende roll först i det ögonblick när det från att ha varit en samhällsklass *i sig själv* blir en politisk klass *för sig själv*. Detta kan inte ske på annat sätt än genom ett parti. Partiet är det historiska redskap genom vilket klassen blir klassmedveten." (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 17.)

Samtidigt gick inte Trotskyj från denna generalisering till att idealisera det revolutionära partiet. När han (trots dess förfall efter Lenins död) fortfarande betraktade det kommunistiska partiet som den revolutionära förtruppen, bedyrade han: "Proletariatets historiska intressen får sitt uttryck i kommunistpartiet – när dess politik är korrekt." (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 17.) Fram till sommaren 1933 ansåg han att Internationella vänsteroppositionens funktion skulle vara att reformera den Kommunistiska internationalen och de kommunistiska partierna så att deras politik skulle utgöra ett effektivt revolutionärt program.

Trotskyj kunde tänka sig att "[i] en del situationer går det att segra även med en mycket dålig politik." (*Om läget inom Vänsteroppositionen*, sid 10.) Han vidareutvecklade detta och förklarade: "Med utomordentligt gynnsamma styrkeförhållanden kan proletariatet komma till makten även med ett icke marxistiskt ledarskap. Det var till exempel fallet under Pariskommunen [1871], och under en för oss mer närliggande period, i Ungern [1919]. Ett djupgående sönderfall av fiendens läger, att det har värdelösa ledare, kan under en viss tid ge proletariatet en avgörande överlägsenhet även om dess egen ledning är svag." (*Ibid*, sid 8-9.) Men lika viktigt är det Trotskyj tillade:

Men för det första finns det inget som garanterar ett så "lyckligt" sammanträffande av omständigheter – det utgör ett undantag snarare än regel. För det andra är en seger som uppnås under sådana förhållanden, vilket de två exemplen – Paris och Ungern – visar, synnerligen instabil. Att dra ner på kampen mot stalinismen på grundval av att till och med ett stalinistiskt ledarskap under vissa förhållanden kan visa sig oförmöget att förhindra proletariatets seger ... vore att ställa all marxistisk politik på huvudet. (*Ibid*, sid 9.)

Trotskyj vidhöll: "att anpassa oss till stalinisternas fördomar istället för att vädja till kommunisternas uppfattningar" och "att sudda ut våra meningsmotsättningar med centrismen [vid den här tiden betecknade Trotskyj den stalinistiska politiken som 'centristisk', mellan reformism och en revolutionär politik] i namn av att underlätta 'enhet' skulle inte bara innebära politiskt självmord, utan skulle också dölja, stärka och ge näring åt den byråkratiska centrismens alla negativa drag, och med bara detta faktum hjälpa den byråkratiska centrismens reaktionära strömningar mot de revolutionära tendenserna." (*Ibid*, sid 9.)

Trotskyj hade liknande uppfattningar om centristiska strömningar inom socialdemokratien. En tysk centrist talade för en försonlig politik gentemot det norska Arbeiderpartiet, Independent Labor Party i Storbritannien och andra grupper, och framkastade att framtida händelser kunde förvandla dem från att vara "som de är" till "som de borde vara". Trotskyj var oklok, hävdade han, när han "föregrep utvecklingen" genom att polemisera hårt mot sådana grupper. Trotskyj svarade:

De anklagelser som många kamrater riktar mot oss i detta samman är inget annat än de värsta sidorna av den gamla "trotskismen" [före 1917]. För tre decennier sedan utvecklade jag mer än en gång alla dessa argument mot Lenin, både i skrift och i tal. På den tiden ville jag också göra skillnad mellan mensjevismen eller dess vänsterflygel "som den var" och som den enligt min analys "borde vara", och jag ansåg att Lenins strävan att splittra var skadlig. Dessutom betraktades Marx och Engels under hela sin livstid som "orolement" av andra grupper; det gjorde även Lenin ... fram till segern, varefter de började hylla hans sinne för det som var ändamåls-enligt utan att på ett riktigt sätt ha förstått det långa och svåra arbetet att välja ut och skola. Marx-Engels-Lenins skola är tillräckligt bra för att vi alla ska kunna lära oss något från den.

(*Supplement, 1929-33*, sid 283)

Trotskij var naturligtvis övertygad om att det behövdes praktiska enhetsfronter med reformistiska och centriska grupper för att försvara arbetarklassens omedelbara intressen och stärka utvecklingen av revolutionära strömningar i dessa andra grupper – och hans polemik 1932 mot det nazistiska hotet i Tyskland, *Vad härnäst?*, ägnades åt att förklara detta. Men just i detta arbete betonade han att man “inte [får] förtiga någonting, inte förväxla ett gott uppsåt med handling och kalla allting vid sina rätta namn.” Han tillade: “Just precis nu när kommunistpartiet trängs av händelseutvecklingen måste vi sätta in vår kritik för att hjälpa händelseutvecklingen.” (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 47-48.)

Ett brev från 1929 till en tjeckisk kamrat belyser denna punkt ytterligare. Kamraten hade formellt tagit avstånd från beteckningen “trotskist”. Trotskij skrev: “Du anser att den så kallade ‘trotskismen’ i själva verket är en tillämpning av Marx’ och Lenins metoder på vår tid. Om du avgränsar dig från trotskismen så är det, som du förklarar, inte av principiella utan taktiska överväganden. Medlemmarna i [kommunist-] partiet är, med dina ord, så förvirrade av det ‘trotskistiska’ spöket att vi för närvarande måste föra fram våra uppfattningar förklädda och inte öppet förkunna att de är den Internationella vänsteroppositionens uppfattningar.” En sådan metod “går mot bolsjevismens hela historia”, hävdade Trotskij, och förklarade:

Du kan inte kritisera de nuvarande misstagen och föreslå en riktig lösning utan att lägga fram de uppfattningar som officiellt fördöms under namnet ”trotskism”. Och om du av pedagogiska skäl i ord tar avstånd från trotskismen så kvarstår den politiska frågan om ditt förhållande till en bestämd internationell strömning: Vänsteroppositionen. Du riskerar imorgon att falla offer för motsättningarna i din ståndpunkt. En av två saker: antingen måste du varje gång klargöra på vilka punkter du inte är överens med Vänsteroppositionen, och följaktligen föra en fraktionskamp mot den – eller så kommer du att tvingas ta av masken och erkänna att du bara låtsades vara ”anti-trotskist” för att försvara den kommunistiska Vänsteroppositionens teorier. Jag vet inte vad som är värst.

Nej det är helt otillåtet att leka kurrögömma inom politiken. Jag har redan flera gånger och av olika skäl citerat en fransk författare: ”Om man döljer sin själ för andra kommer man till slut inte att kunna hitta den själv.” (*Writings, 1929*, sid 180-81.)

Trotskij använde samma metodologi på den Internationella vänsteroppositionens interna angelägenheter. I ett brev till det franska Kommunistiska förbundet skrev han på typiskt sätt: “Jag ger er min uppfattning fullständigt öppenlydande och med skärpa eftersom jag anser att revolutionärer inte har något behov av intern diplomati och eftersom erfarenheten visar att kroniska kriser inte löses med hjälp av sockersött tal.” (*Writings, 1930-31*, sid 329.) Dessa “kroniska kriser” orsakades enligt Trotskijs åsikt av djupgående skillnader vad gällde de principiella programmatiska perspektiven. Det är en tydlig illustration av den grundläggande betydelse som en verklig enhet kring ett program utgör för en revolutionär organisations sammanhållning. Han skrev:

Självklart är det ytterst önskvärt att garantera organisationens enhet. Men det finns situationer ... där två grupper drar åt motsatta håll på ett så uppenbart sätt att det förlamar organisationens liv. Vad återstår då att göra? Framförallt måste man grundligt söka efter varje möjlighet till en ärlig överenskommelse. Men om dessa försök blir resultatlösa återstår bara en sak att säga till varandra: låt oss försöka arbeta åtskilda i sex månader eller mer så kommer vi att se vem av oss som har rätt, och då kanske vi kommer att mötas på riktigt på en gemensam väg. En sådan handling kallas för splittring. Men ibland är en splittring det mindre onda. En organisation som är mindre men mer enhällig kan ha enorma framgångar med en riktig politik, medan en organisation som slits sönder av interna stridigheter är dömd att ruttna.” (*Writings, 1930-31*, sid 328.)

Den trotskistiska rörelsen har kännetecknats av en orubblig förpliktelse till det revolutionära programmet. Det står i Fjärde Internationalens grundningsdokument: “Fjärde Internationalen ... står

helt på marxismens grund – den enda revolutionära doktrin som gör det möjligt att förstå verkligheten, finna orsaken till nederlagen och medvetet förbereda segern. Fjärde Internationalen fullföljer bolsjevismens tradition, den första som visade proletariatet hur makten erövrar ... Även om vår international fortfarande är svag till antalet, så är dess doktrin, program, tradition och den ojämförliga härdningen av kadreerna dess styrka. Den som inte inser det idag kan stiga åt sidan. I morgon kommer det att framstå klarare.” (*Övergångsprogrammet*, sid 35, 37.)

2. Partidemokratins funktion

I en lista med “Internationella vänsteroppositionens grundläggande principer” som skrevs 1932, tog Trotskij med följande: “Erkännandet av partidemokratins funktion, inte bara i ord utan också i handling. Skoningslöst fördömande av den stalinistiska plebiscitära regimen (usurpatorerna vid makten, som tystar ner partiets tänkande och vilja, det avsiktliga undertryckandet av partiinformationen etc.)” (*Den Internationella Vänsteroppositionen – uppgifter och metoder*, sid 5.) Det var grundläggande för ILO ända från början. 1930, till exempel, argumenterade Trotskij: “I princip, ... tycker jag att vi ska fortsätta så demokratiskt som möjligt. Det vi har i oppositionens led är kadrer; de måste skolas, skolas ända tills de är fullständigt självständiga. Det kommer inte att komma till stånd genom att de tror på ett mäktigt Internationellt sekretariat, utan istället genom att de deltar om alla frågor under alla aktioner, vilket gradvis kommer att leda till att det skapas ett dugligt centrum.” (*Supplement, 1929-33*, sid 46.) Samma år hade Trotskij utvecklat sig närmare:

Oppositionen behöver en demokratisk intern regim. Kadreerna kan bara skolas om alla frågor debatteras av *hela* oppositionen, utan rädsla för ”bristande förberedelser”, brister på det teoretiska planet, osv. Revolutionärer växer när de får mer betydelsefulla uppgifter. Frågor om revolutionär taktik och de interna frågor som oppositionen står inför ska vara en angelägenhet för *varje* medlem inom oppositionens organisation. Erfarenheterna visar tydligt att beslut som tas i korridorer och överläggningar i slutna kretsar inte leder till någonting. Bara genom att hålla oppositionens led informerade om alla frågor, inklusive tvistefrågorna, kommer situationen omedelbart att förändras, ge klarhet, tvinga varje kamrat att följa sitt tänkande till dess slutsats och därmed föra saker och ting framåt.” (*Writings, 1930*, sid 297.)

1932 ställde Trotskij på ett belysande sätt ett parti som verkade enligt bolsjevismens normer mot de kommunistiska partier som hade hamnat under inflytande av stalinistiska normer. “Ett revolutionärt partis styrka”, skrev han, ”utgörs av självständigheten hos dess förtrupp som kontrollerar och väljer ut sin kader samtidigt som den skolar sina ledare och undan för undan upphöjer dem genom sitt förtroende. Detta skapar en obruten länk mellan kadern och massan, mellan ledarna och kadern och det ger hela ledarskapet självtillit. I kommunistpartierna finns inte längre någonting av allt detta! Ledarna utnämns. De handplockar sina medhjälpare. Den stora massan tvingas godta de utnämnda ledarna kring vilka det byggs upp en konstlad publicitet. Kadern är beroende av höjderna och inte av massorna.” Resultatet av denna byråkratiska centralism, konstaterade Trotskij, blev att man avvek från det revolutionära programmet: “I hela Komintern skapas på detta sätt ett avskilt byråkratiskt skikt som utgör en smittohärd för centrism.” (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 53.) Centrism ska givetvis inte blandas samman med *centralism*. Enligt Trotskij, “består centrismen av alla de riktningar inom proletariatet och i dess periferi som sträcker sig från reformism till marxism och som oftast utgör olika stadier i en utveckling från reformism till marxism – och omvänt.” (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 49.)

Som vi konstaterade tidigare ställde Trotskij mot denna byråkratiskt centrismiska “kulturella soppa” en revolutionärt politisk kultur, som hade sitt ursprung i en dialektisk blandning av ett revolutionärt program, intern demokrati och organisatorisk centralism. “Vi bolsjevik-leninister behöver demokrati för den proletära förtruppen”, hade Trotskij skrivit 1929, “som ett vapen i kampen mot opportunisten och för att förbereda revolutionen.” (*Writings, 1929*, sid 183.) Påföljande år betonade han: “För min del tror jag att varenda medlem i organisationen kan och måste känna till, analysera och

kritisera alla frågor som utgör innehållet i vår verksamhet. Det finns inga 'gränser' för någon. Det är partidemokratins ABC." (*Writings, 1930*, sid 301.)

Den interna demokratin var oundgänglig för att kollektivt utvärdera och anamma de gemensamma erfarenheter som var grundvalen för den nödvändiga politiska kulturen, eller partiets inre "allmänna uppfattning". Som Trotskij kommenterade, är "[organisationens] program ... endast vattentätt om dess bokstav kopplas till partiets revolutionära erfarenhet och till kamperfarenheter som genomträngt medlemmarnas märg och ben." (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 41.) Detta levande program och politiska kultur var i sin tur nödvändiga för den interna demokratin: "En verkligt frisk partidemokrati förutsätter en viss allmän mening [i vår organisation], som har utkristalliserat sig med hjälp av gemensamma erfarenheter." (*Supplement, 1929-33*, sid 141.) Sambandet mellan dessa grundtankar angående vad som krävs för en revolutionär centralism förklarade Trotskij på följande sätt:

Partidemokratins grundvalar är en regelbunden och fullständig *information*, tillgänglig för alla medlemmar i organisationen och som tar upp alla de viktiga frågorna i deras liv och kamp. Disciplin kan bara skapas genom att alla medlemmar medvetet förstår organisationens politik och har förtroende för dess ledning. Ett sådant förtroende kan bara vinnas gradvis, under den gemensamma kampen och genom ömsesidig påverkan. Den järnhårda disciplin som krävs kan inte uppnås blott och bart genom order. Den revolutionära organisationen fungerar inte utan att de odisciplinerade oroselementen bestraffas; men sådana disciplinära åtgärder kan bara tillämpas i sista hand och dessutom under förutsättning att den allmänna opinionen hos en majoritet av organisationen ger sitt helhjärtade stöd.

De vanligt förekommande praktiska invändningarna, som grundas på "att det tar för mycket tid" att använda sig av demokratiska metoder, utgör en kortsiktig opportunist. Skolningen och stärkandet av organisationen är en mycket viktig uppgift. Varken tid eller ansträngningar kan sparas för att uppnå detta. Dessutom ökar slutligen inte partidemokratin, som den enda möjliga garanten mot konflikter utan principiell grund och omotiverade splittringar, hela utvecklingskostnaden utan minskar den. Det är bara genom en ständig och samvetsgrann uppslutning bakom demokratin som ledningen på eget ansvar kan fatta beslut om viktiga åtgärder i verkliga nödsituationer utan att framkalla oordning eller missnöje. (*Den Internationella Vänsteroppositionen – uppgifter och metoder*, sid 8.)

Trotskij ägnade stor uppmärksamhet åt frågan om hur man skulle hantera motsättningar i den revolutionära organisationen. En nyckel till det var om sådana motsättningar hade någon politisk grund. Vad gällde de meningsskiljaktigheter som uppstod i Amerikas kommunistiska förbund i början av 1930-talet rådde han: "Med tanke på frånvaron av eller att åtminstone inte finns någon uppenbar principiell [politisk] grund för kampen mellan grupperna, är det helt berättigat och progressivt med försonlighet i förbundets inre liv." Under samma period uppstod motsättningar i den tyska sektionen, som – eftersom de utgjorde en politisk avvikelse – krävde andra åtgärder: "När det finns allvarliga och varaktiga åsiktsskillnader är det givetvis oundvikligt och oundgängligt med en öppen diskussion. Även om det försvagar organisationen tillfälligt så är det oändligt mer fruktbart än organisatorisk kamp bakom scenen eller halvt fördolda 'anspelningar' i pressen, som inte leder till några resultat och bara förgiftar atmosfären." (*Writings, 1932-33*, sid 127; *Om läget inom Vänsteroppositionen*, sid 7.)

Det ständiga understrykandet att icke politiska motsättningar strikt skulle underordnas en principiell politik, och att politiska motsättningar skulle tas med största allvar, var kännetecknande för Trotskij. I en kritik av den spanska sektionen 1932, skrev han; "Det är sant att jag har träffat några kamrater i vänsteroppositionens led som talar om den inre ideologiska kampen i nedsättande ordalag, och karakteriserar den som 'spetsfundigheter, intriger'. Dessa kamrater har inte tillgodogjort sig undervisningen i Marx' och Lenins skola. För att förbereda oss för de stora striderna måste vi lära oss att vara ihärdiga och kompromisslösa när det gäller alla principfrågor, även när de är av mindre

betydelse. Det är oftast så att de kamrater som betecknar kampen om principer för 'intriger' är just de som ådagalägger talanger för riktiga intriger när någon trampar på deras liktornar. Brist på intresse för principfrågor och en överdriven känslighet när det gäller personfrågor kännetecknar många av dem som hamnade i vänsteroppositionen av misstag." (*Den spanska sektionens internationella förbindelser*, sid 2.)

Det sätt på vilket motsättningar diskuteras, både inom förtrupperorganisationen och i arbetarrörelsen, var en särskilt viktig fråga för Trotskij. Han tyckte det var speciellt frånstötande med "tredje perioden"-stalinismens fraktionella skränighet och ibland våldsamma sekterism. "Inom kommunisternas led och i hela proletariatet", skrev han, "måste det föreligga diskussionsfrihet, utan uppbrytning av möten, utan förfälskade citat, utan lömskt förtal – istället ett ärligt utbyte av uppfattningar på den proletära demokratins grund. Det var så vi under hela 1917 förde debatten med alla partier och inom vårt eget parti." (*Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor*, sid 77-78.)

Den revolutionära organisationens ledarskap har enligt Trotskij ett speciellt ansvar i sådana frågor. I ett brev till den tyska sektionens ledning 1930 varnade Trotskij: "Om ledningen vill skaffa sig auktoritet (vilket den är förpliktad att göra) får den inte agera som om den redan har en obruten auktoritet och måste först så lite som möjligt grunda sig på sina rent formella rättigheter. Exekutiven måste upprätthålla en tyst, vänlig ton och visa största tålmod, i synnerhet mot sina motståndare. Exekutiven kan inte erövra någon auktoritet om den inte verkligen för hela organisationen visar sig fullständig objektiv och samvetsgrann i alla sorters konflikter och visar omsorg om organisationen som sådan. Organisatoriska och disciplinära åtgärder kan bara grundas på den sortens auktoritet, som inte går att uppnå på en dag. Organisation kan inte leva utan det. Att försöka använda disciplinära åtgärder utan nödvändig auktoritet och utan att organisationen är övertygad om det riktiga i dessa åtgärder leder oundvikligen till att organisation inte stärks utan försvagas, och framförallt till att exekutiven själv faller ihop." (*Writings, 1930-31*, sid 164.)

Ett år senare skrev Trotskij om samma sak, och tillade att "samtidigt som [ledningen] ska visa fasthet om den politiska linjen, ska den använda den största försiktighet och mildhet, största möjliga tolerans och taktfullhet under alla personliga konflikter och missförstånd ... Under den tid som har gått sedan ovan citerade brevväxling, har exekutiven tyvärr utvidgat de administrativa åtgärderna enormt utan att på minsta sätt öka sin auktoritet." (*Writings, 1930-31*, sid 165.)

Som vi redan har sett menade Trotskij att det inte var möjligt med en frisk partidemokrati i frånvaro av "revolutionära erfarenheter" och "lärdomar som erövrats" under klasskampens strider. Inget är så främmande för trotskismen som att hålla sig undan inför verkliga, pågående massstrider. Som han förklarade i ett brev till den spanska sektionen 1932: "En politisk grupp som står vid sidan av rörelsen och ägnar sig åt kritik efter händelserna skulle, särskilt under revolutionära förhållanden, förkastas av arbetarklassen. Jag betvivlar inte för ett ögonblick att majoriteten av bolsjevik-leninisterna i de olika regionerna har deltagit i alla massrörelser, även när de inte ansåg att dessa stämde överens med de egna målsättningarna. En revolutionär kritiserar inte utifrån, utan inifrån hjärtat av rörelsen själv." (*Meddelande till den spanska vänsteroppositionens konferens*, sid 1.)

Följande år skrev han om problemen i Amerikas kommunistiska förbund, och försäkrade: "Det går bara att finna en verklig lösning på de interna svårigheter med hjälp av ett utvidgat massarbete." (*Writings, 1932-33*, sid 125.) Trotskij vidareutvecklade detta, och skrev att "verkliga framgångar på massarbetets område kommer oundvikligen att få ett gynnsamt inflytande på de interna förhållandena och i varje fall orsaka en radikal omgruppering genom att gradvis isolera de demoraliserade elementen." (*Supplement, 1929-33*, sid 213.) Uppenbarligen både bidrog och *krävde* en effektiv inblandning i massarbetet att det *existerade* en sund partidemokrati.

Vänsteroppositionens vändning för att rota sig inom den industriella arbetarklassen och dra till sig ett betydande antal arbetarmilitanter till sina led gjorde sådana organisatoriska normer viktigare än någonsin: "Vänsteroppositionens sektioner, som kommer ur små propagandagrupper, håller steg för

steg på att omvandlas till arbetarorganisationer. Denna omvandling ställer frågan om partidemokrati i första rummet.” (*Den Internationella Vänsteroppositionen – uppgifter och metoder*, sid 7.)

3. Betoning av centralism

1933 betonade Trotskij speciellt de oavvisligt *centralistiska* krav som finns i den demokratiska centralismen. Det är ytterst lärorikt att notera skälen till det. I kölvattnet på den stalinistiskt dominerade Kominterns totala oförmåga att på ett effektivt sätt gå mot eller kritiskt utvärdera nazisternas seger i Tyskland, drog Trotskij och den Internationella vänsteroppositionen slutsatsen att det skulle bli omöjligt att reformera Komintern. “Den 19 augusti antog [ILO:s] plenarmöte (Internationella sekretariatet) ett politiskt ytterst ansvarsfullt beslut: att bryta med Komintern och slå in på linjen [att bygga] en ny International. Det första resultatet av denna nya inriktning var de fyra organisationernas principdokument som inleder en period för att förbereda den nya Internationalen ... I ordets fulla mening går vi in i en ny epok: från propagandacirklar blir vi proletarietets politiska organisationer.” (*Writings, 1933-34*, sid 88.)

Det hade öppnat sig en möjlighet att skapa en ny leninistisk massinternational. Den Internationella vänsteroppositionen, Socialistiska arbetarpartiet i Tyskland (SAP), nederländska Oberoende socialistpartiet (OSP), nederländska Revolutionära socialistpartiet (RSP) förenade sig i “De fyra deklARATION om behovet av en ny International och dess principer.” De fyra organisationerna hade förkunnat: “Undertecknade förpliktar sig att rikta in alla sina krafter på att kortast möjliga tid bilda denna nya International på den fasta grundvalen av de teoretiska och strategiska principer som Marx och Lenin har stakat ut.” (*Writings, 1933-34*, sid 51.)

ILO hade ett viktigt nätverk av smågrupper över hela världen, men SAP hade 14.000 medlemmar, RSP hade 950 medlemmar och en facklig bas på 23.000; OSP hade 7.000 medlemmar. Framtidsutsikterna såg bra ut för ännu större framsteg.

Innan vi analyserar Trotskijs centralistiska betoning under denna period kan det vara av värde att titta på vad ILO hade att säga om partidemokrati i sitt gemensamma uttalande med de andra tre grupperna:

Partidemokrati är en nödvändig förutsättning för de revolutionära proletära partiernas sunda utveckling i nationell såväl som internationell skala. Utan frihet att kritisera, utan att kunna välja funktionärer från topp till botten, utan de breda medlemslagrens kontroll av apparaten är det inte möjligt med ett verkligt revolutionärt parti.

Behovet av hemlighetsfullhet *under illegala förhållanden* förändrar fullständigt formerna för det revolutionära partiets interna liv och gör det svårt med omfattande diskussioner och val, om än inte helt omöjliga. Men även under de allra svåraste förhållanden och omständigheter behåller de grundläggande kraven på en frisk partiregim sin fulla kraft: ärlig information om partiet, frihet att kritisera och en verklig inre enhet mellan ledningen partiets majoritet. Efter att ha kväst och krossat de revolutionära arbetarnas vilja förvandlade den reformistiska byråkratin socialdemokratien och fackföreningarna till kraftlösa organ, trots att deras medlemmar räknades i miljoner. Efter att ha kväst den interna demokratin kvävde den stalinistiska byråkratin också Komintern. Den nya internationalen och de partier som ansluter sig till den måste bygga hela sitt inre liv på grundval av den demokratiska centralismen. (*Writings, 1933-34*, sid 51-52.)

Detta hade alltid varit och fortsatte att vara ILO:s och den trotskistiska rörelsens perspektiv. Men förändringen av ILO:s perspektiv – från att ha fungerat som en utesluten oppositionell fraktion i Kommunistiska Internationalen till att kämpa för att bygga en ny international tillsammans med socialistiska strömningar som utvecklades åt vänster – krävde en ny betoning av de demokratiskt centralistiska normerna i ILO: “I nära samband med denna nya inriktning är det nödvändigt att ställa frågorna om organisation, disciplin och ledarskap på ett nytt sätt.” (*Writings, 1933-34*, sid 90.)

Trotskij ansåg att den nya inriktningen medförde två problem: problemet att övergå från relativt små

propagandacirklar till växande organisationer som var aktivt indragna i masskamp; och problemet att bevara det bolsjevik-leninistiska programmets oskadat under försöken till omgruppering tillsammans med organisationer som utvecklades åt vänster men fortfarande till stor del var vänster-centristiska.

Vad gäller det första problemet var han särskilt oroade över svårigheter som hade dykt upp i ILO:s franska sektion. Han hävdade:

Oavsett vilket ursprung missnöjet, konflikterna, de personliga motsättningarna, etc., må ha, så måste alla de gamla meningsmotsättningarna nu gruppera sig kring de grundläggande alternativen: *framåt* till Fjärde Internationalen vidsträckta arena eller *bakåt* till små cirklar som grubblar över sina egna brister.

Livlösa, sekteristiska element i det Franska förbundet, liksom i andra sektioner, känner hur marken glider undan under deras fötter. Det skrämmer dem att komma ut på en mer vidsträckt arena, eftersom hela deras psykologi är anpassad till atmosfären i slutna cirklar.

... Eftersom ... Vänsteroppositionen bildades under kampen mot en fruktansvärd byråkratism har många halvt oppositionella dragit slutsatsen att inom oppositionen 'är allting tillåtet'. Inom det Franska förbundet och i dess omgivning härskar en praktik som inte har något med en revolutionär proletär organisation att göra. Olika grupper och individer byter lättsinnigt politisk uppfattning eller är överhuvudtaget inte intresserade av det, och ägnar sin tid och ansträngningar åt att misskreditera Vänsteroppositionen, åt personligt käbbel, insinuationer och organisatoriskt sabotage. (*Writings, 1933-34*, sid 89, 90.)

Trotsky krävde bestämt att i en revolutionär organisation måste "personligt käbbel" helt och fullt underordnas "politiska ståndpunkter". Han krävde också att ingenting skulle tillåtas hindra den nya utåtriktade inriktningen och att engagera sig i de levande striderna på den mer "vidsträckta arenan". Annars skulle ILO förfalla. Han fortsatte med att konstatera:

Varenda försvarsåtgärd från organisationens sida mot nedbrytande element, varenda uppmaning till disciplin, varje tvångsåtgärd beskrevs av en del medlemmar i vår egen organisation som stalinism. Därmed visade de bara att de långtifrån har förstått varken stalinismen eller andan i en verkligt revolutionär organisation. Bolsjevismens historia har ända från början varit en historia av att skola organisationen i en anda av järndisciplin. Bolsjevikerna kallades ursprungligen de "hårda" och mensjevikerna de "mjuka" eftersom de förstnämnda stod för en barsk, revolutionär disciplin medan de sistnämnda ersatte den med ömsesidigt överseende, mildhet, oklarhet. Mensjevismens organisatoriska metoder är inte mindre skadliga för en proletär organisation än den stalinistiska byråkratismen ... Bolsjevik-leninister förkastar demokrati utan centralism som ett uttryck för småborgerlighet. (*Writings, 1933-34*, sid 90-91.)

Allvaret i Trotskijs ståndpunkt belystes i dessa slutsatser: "Vi gör en viktig revolutionär vändning. Vid sådana tillfällen är interna kriser eller splittringar helt oundvikliga. Att frukta dem är att ersätta en revolutionär politik med småborgerlig sentimentalitet ... Under dessa förhållanden kommer en utbrytning av en del av Förbundet att vara ett stort steg framåt ... Det som kommer att gå förlorat – delvis bara tillfälligt – kommer att återerövas hundrafalt i nästa skede. Förbundet kommer till sist att få möjlighet att omvandla sig till en arbetarnas kamporganisation." (*Writings, 1933-34*, sid 91.)

Problemet med denna övergång hängde samman med problemet att i denna nya situation bevara det bolsjevik-leninistiska programmet. Här betonade han hur ytterst viktigt ILO:s internationella sekretariat var:

Internationella sekretariatets arbete har nu fått en alldeles särskild betydelse. Utöver de gamla uppgifterna att ena de många sektionerna och leda deras revolutionära arbete, har sekretariatet (plenumet) nu blivit representant för hela Vänsteroppositionen i De fyras block, som håller den nya internationalens fana högt. Redan nu måste sekretariatet följa sina allierades verksamhet noga, utbyta erfarenheter och kritik med dem, delta i utarbetandet av den nya internationalens program, organisera konferenser med sympatiserande organisationer, etc., etc. ... Sekretariatet

kan bara genomföra dessa historiska uppgifter om det har en verklig inre sammanhållning och stöd från alla håll från alla sektioner.

Alla verkliga bolsjevik-leninister avvisar med ilska principiösa insinuationer riktade mot sekretariatet, angrepp mot dess auktoritet och direkta brott mot dess beslut. Starka ledningscentrum faller inte från himmelen. De uppkommer genom erfarenheter i enlighet med organisationernas egen utveckling och mognad. Det grundläggande villkoret för att bilda ett starkt centrum är ett marxistiskt sätt att närma sig principen om centralism, ledningens auktoritet och disciplin.

... Alla försök att försvaga IS och undergräva dess auktoritet måste fördömas speciellt i och med att det är detsamma som att avvärja bolsjevik-leninisterna gentemot både våra allierade och våra fiender.” (*Supplement, 1929-33*, sid 301-02.)

Det är betecknande att Trotskij betonade att ”principen om centralism, ledningens auktoritet och disciplin” – både vad gäller ILO och de enskilda nationella sektionerna – bara kunde bli effektiv om den rotades i en intern demokrati, och han gav praktiska förslag på hur de nationella och internationella ledningarna kunde upprättas mer stabilt med hjälp av demokratiska normer.

Även om händelseutvecklingen förhindrade bildandet av den massinternational som Trotskij hade arbetat för (och de vänstercenristiska organisationerna undvek att kämpa för Fjärde internationalen), så stärktes de trotskistiska kadreerna betydligt genom den utåtriktade inriktningen och genom att på ett fastare sätt grunda sig på revolutionära politiska och organisatoriska principer.

På våren 1934 lade Trotskij fram ett av de mest detaljerade utkast som finns till principiella demokratiskt centralistiska normer. Det var som svar på en kris som hade utvecklats i den grekiska sektionen. Den grekiska sektionens ledare, Demetrious Giotopoulos, hade utvecklat motsättningar med Internationella kommunistiska förbundets (IKF) Internationella sekretariat, och han hade majoritet i sektionens centralkommitté. Giotopoulos var inte öppen om de politiska motsättningarna, men började ändå på flera sätt ifrågasätta Internationella sekretariatets auktoritet, som (vilket det visade sig) förberedelse för att bryta med IKF och ansluta sig till Internationella byrån för revolutionär socialistisk enhet (den så kallade ”Londonbyrån” – en centristisk grupp av ansenlig storlek som innehöll en del av de element som nyligen hade lämnat ILO).

Trotskij anklagade Giotopoulos för att han under sin kampanj mot Internationella sekretariatets auktoritet gav uttryck för ”individualismens och anarkismens allra värsta principer”, och tillade:

“Såvitt jag kan bedöma försvarar och tillämpar centralkommitténs majoritet i Grekland nu principer som står i direkt motsättning till detta genom att förneka minoriteten [i den grekiska sektionen] rätten och möjligheten att öppet försvara sin ståndpunkt inför organisationens alla medlemmar. På så sätt förvandlar den individualistiska anarkismen sig till sin motsats, det vill säga till byråkratisk centralism.” (*Writings, 1933-34*, sid 281-82.) Trotskij använde bolsjevikiska principer för att ge förslag på en lösning av krisen, och förde fram följande slutsatser (som utgör en skiss av de demokratiskt centralistiska normerna):

a. Under det nuvarande skedet av motsättningar, det vill säga i den mån de inte har gått utöver konflikter på det organisatoriska området, kan man än så länge inte dra några slutsatser varken om motsättningarnas djup eller hur de till sist slutar.

b. Det är därför å ena sidan nödvändigt att garantera organisationens *enhet*, och å den andra vidta alla åtgärder för en seriös och ärlig *analys av motsättningarna*, inte bara på det organisatoriska området utan också på det politiska och programmatiska området.

c. Dessa två mål går inte att uppnå annat än med hjälp av den demokratiska centralismens metoder, det vill säga med hjälp den allra mest omfattande *diskussion* under en *kongress som sammankallats på ett ärligt sätt* och genom att *minoriteten underkastar sig majoriteten*.

d. En diskussion i ett lojalt parti förutsätter att de två grupperna *får samma möjlighet* att både skriftligt och muntligt presentera sina uppfattningar om tvistefrågorna för hela partiets kännedom; varenda cell måste få möjlighet att få [möta] representanter för centralkommitténs majoritet såväl som dess minoritet. Det var på så sätt och på detta oföränderliga sätt som man gjorde

upp saker och ting i bolsjevikpartiet innan dess byråkratiska förfall.

e. Partikongressen måste vara en spegel av partiet. Det innebär, att från och med den tidpunkt då det har uppstått en diskussion med plattformar i organisationen måste en kongress sammankallas på grundval av *proportionell representation*. Detta är arbetardemokratins ABC som alla ärliga revolutionärer måste komma ihåg.

f. Vår organisation är inte bara till namnet utan också till sitt väsen en internationell organisation. Det betyder: den ställer inte bara den nationella disciplinen över den lokala disciplinen utan också den *internationella disciplinen över den nationella disciplinen*. Av detta följer i synnerhet nödvändigheten att i tid presentera båda de stridande gruppernas teser för alla sektioner för att ge dem möjlighet att uttrycka sina uppfattningar inför kongressen. (*Writings, 1933-34, sid 283.*)

4. Krisen i den franska sektionen

1934 konstaterade Trotskij att "klasskampens ovanligt intensiva karaktär" ledde till "en tendens för reformismen att knuffas åt sidan av centrismen, och en tendens för centrismen att radikaliseras" – tendenser som han ansåg höll på att öka inom arbetarrörelsens led. Men de socialdemokratiska och kommunistiska partiernas byråkratiska ledningar var oförmögna att ge det revolutionära ledarskap som krävdes. Även om Trotskij ansåg att framtiden tillhörde den ännu inte bildade Fjärde internationalen, så påpekade han: "Den kanske bildas under kampen mot fascismen och en seger över den. Men den kan också bildas avsevärt mycket senare, om ett antal år, mitt under ruinerna och de spillror som samlats efter en seger för fascismen och ett krig." (*Writings, 1934-35, sid 81, 85.*)

Trotskij ansåg att Folkfronten mellan de socialistiska och kommunistiska partierna i Frankrike på vissa sätt återspeglade arbetarklassens radikalisering (arbetarna krävde enhet för att försvara sina rättigheter). Men han framhöll också att "det inte kan anses uteslutet att den socialdemokratiska byråkratin i Frankrike med aktiv hjälp från stalinisterna kommer att isolera vänstern..." (*Writings, 1934-35, sid 83.*) Trotskij var fullt medveten om de bidrag som de 100 medlemmarna i IKF:s franska sektion gjorde, men konstaterade att "vår organisation är alltför svag för att skaffa sig en praktiskt självständig roll under den kamp som ligger framför oss." Han tillrådde sektionen att gå in i det franska socialistpartiet och bilda en revolutionär fraktion i syfte att undkomma isoleringen, vinna nya anhängare till den bolsjevik-leninistiska fanan (han hoppades på "flera tusen arbetare"), och bli en betydelsefull faktor inom den franska politiken. Som ett svar på invändningar förklarade han: "... det proletära partiet måste vara självständigt. Alldeles riktigt! Men Förbundet är ännu inte något parti. Det är ett frö, och ett frö behöver skydd och näring för att utvecklas." (*Writings, 1934-35, sid 36, 38, 43.*)

Till en början fanns det ett hårt motstånd mot detta förslag inom den franska sektionen. Men på hösten 1934 beslutade den att genomföra förslaget, som kom att bli känt som "den franska vändningen". På sommaren 1935 hade den 300 medlemmar (i socialistpartiet), tiotusentals läsare av sin press och ett avsevärt inflytande inom den större organisationen och – via detta – inom andra delar av arbetarrörelsen. Inom kort inledde socialistpartiets ledning en kampanj för att sätta stopp för och i sista hand avlägsna det revolutionära hotet inom partiets led.

Trotskij krävde nu en ny vändning: "Detta parti öppnade en del möjligheter för oss, och det är rätt att ha beskrivit och utnyttjat dem. Men dessa möjligheter är begränsade. [Socialistpartiets] kongress i Mulhouse [där trotskisterna fick stöd från en ansenlig minoritet för en revolutionär antimilitaristisk resolution och blev nationellt kända för sin kraftfulla utmaning mot den Socialistiska ledningen], och de återverkningar som kommer att följa på den kommer i mer eller mindre hög grad att begränsa dessa möjligheter. Den prestige som den bolsjevik-leninistiska gruppen har erövrat måste omvandla sig genom att rikta ljuset mot arbetarna ... De oundvikliga omgrupperingarna inom de olika arbetarorganisationerna (kommunistpartiet, fackföreningarna, etc.) måste öppna en utgång åt oss till arbetarmassorna. Vi måste rikta in oss åt detta håll med all nödvändig självständighet ... Det är helt

avgörande att påskynda förberedelsearbetet för Fjärde Internationalen.” (*Writings, 1934-35*, sid 317-18.)

Den franska sektionens ledning – som redan var anfäktad av organisatorisk oerfarenhet, allvarliga personliga konflikter, tvister och klickar – var splittrad om hur snabbt, hur *och till och med om* de skulle lämna Socialistpartiet. Det ledde till splittringar som tog avsevärd tid och energi. Ibland struntade vissa element lättsinnigt i de internationella och nationella organisationernas beslut. Men i juni 1936 lyckades man till sist nå fram till en enad och självständig sektion, med ett medlemsantal på över 600. Den franska polisen varnade regeringen för att den omorganiserade gruppen hade resurser att bli en respektingivande kraft. Men under de efterföljande fyra månaderna minskade medlemsantalet med nästan en fjärdedel på grund av en våldsamt maktkamp inom organisation. Detta misslyckande ägde rum under det kraftfullaste arbetarupproret i Frankrikes historia – som den franska sektionen hade föga inverkan på. En polisrapport i september konstaterade: “På grund av interna strider och sina medlemmarnas sekterism ... kan det idag bestämt påstås att denna grupp för tillfället är oförmögen att utlösa och leda några som helst sociala rörelser.” I oktober ödelades organisationen av ännu en splittring. Även om det fortsatte att existera små delar som till sist omorganiserades, så tvingades de göra det “mitt under ruinerna och spillrorna som samlats efter en seger för fascismen och ett krig.” (*Crisis of the French Section*, sid 136, 165.)

Under dessa komplicerade och tragiska händelser fanns det många rika lärdomar om organisatoriska principer, och Trotskij försökte rikta uppmärksamheten mot dem. Det som följer är några av hans många kommentarer om: a) en principfast politik, b) den demokratiska centralismen, c) partibyggandet, och d) behovet att vända sig till masskampen och arbetarklassen.

a) En principfast politik

På hösten 1935 kommenterade Trotskij till en ung kamrat: “Vet du, det finns inte så många alternativ! Man måste arbeta med det material som finns tillhands.” Han talade om medlemmarna i den trotskistiska rörelsen, med de enskilda kamraternas alla begränsningar. Han fortsatte med att säga att en viss ”gnista” var mycket viktig: “önskan att handla, att kämpa djärvt och öppet, att stå på sig och om nödvändigt offra allt för sina idéers frihet.” En revolutionär vilja är nödvändig men inte tillräcklig för ett konsekvent revolutionärt arbete, ty “ganska ofta omvandlas revolutionär otålighet ... lätt till opportunistisk otålighet ...” Ett nödvändigt tillägg till denna “gnista” – något som i slutändan är nödvändigt för att gnistan ska hålla sig vid liv – är en revolutionär teori: “I den mån man har en klar teoretisk syn på saker och ting, kommer man också att ha politisk vilja att förverkliga den.” (*Crisis of the French Section*, sid 67, 72, 97.)

“Att göra principiella eftergifter ... skulle bara undergräva vår egen framtid”, varnade Trotskij. Exempelvis innebar inträdet i det franska Socialistpartiet inte på något sätt att man skulle “dölja marxismens fana” – “att avsäga sig principerna eller ‘tillfälligt’ överge kampen för dem vore öppet förräderi. Men att få kampmetoderna i överensstämmelse med situationen och våra egna styrkor är ett av bolsjevismens grundläggande krav ... Givetvis kan inte Förbundet gå in i Socialistpartiet annat än som en bolsjevik-leninistisk fraktion.” (*Crisis of the French Section*, sid 76, 43, 42.)

På samma sätt hävdade Trotskij att eftergifter inte kunde göras för att stanna kvar i (eller ”göra framsteg” i) Socialistpartiet. Trotskij förklarade detta ytterligare genom att hänvisa till frågan om tonen. “Vi har frågan om vår politiska *linje*. Den måste gå i riktning mot att stå oberoende [från Socialistpartiets reformism], vilket hela situationen påbjuder, framförallt genom våra fienders medvetna vilja ... Men det finns också den *taktiska* och *pedagogiska* frågan. Den har sina egna rättigheter och förpliktelser som till syvende och sist givetvis är underordnad vår politiska linje.” (*Crisis of the French Section*, sid 54.) Trotskij tillade: “Om alla fina kamrater i våra led insåg hur djupgående våra meningsskiljaktigheter [med reformisterna och centristerna] är, då måste de också förstå att *tonen* i polemiken måste motsvara hur hårda motsättningarna är. Annars skulle arbetarna tro att det handlar om sekundära skillnader inom samma familj. Marxismen uppför sig här på ett

oförsonligt sätt mot den åt höger lutande centrismen. Det innebär kamp ända till slutet, utan hänsyn till takt.” (*Crisis of the French Section*, sid 57-58.)

“Oavsett hur odiskutabla de goda avsikterna är så räcker de inte”, avslutade Trotskij. “De måste vägledas av riktiga principer och kontrolleras av en sammanhållen organisation.” (*Crisis of the French Section*, sid 118.)

b) Demokratisk centralism

“Centralism innebär att rikta största möjliga organisatoriska ansträngningar mot ‘målet’. Det är det enda sättet att leda miljoner människor i kamp mot de besuttna klasserna”, förklarade Trotskij. “Om vi håller med Lenin om att vi befinner oss i den imperialistiska epoken, kapitalismens sista stadium, så behövs det en revolutionär organisation som är flexibel nog att ta itu med problemen med den underjordiska kampen såväl som frågan om maktövertagandet. Härav behovet av ett starkt centraliserat parti som kan orientera och leda massorna och genomföra den enorma kamp ur vilken de ska gå segrande. Härav också behovet att i varje skede gemensamt göra lojal självkritik.” (*Crisis of the French Section*, sid 68.)

Samtidigt betonade han: “Fjärde Internationalen kommer inte att acceptera någon mekanisk ‘monolitism’ i sina led. Tvärtom är en av dess viktigaste uppgifter att återskapa ‘den proletära förtruppens revolutionära demokrati’ på ett nytt, högre historiskt plan.” Han poängterade: “Den bolsjevikiska organisationsprincipen är ‘demokratisk centralism’, som säkerställs med hjälp av fullständig frihet att kritisera och att bilda grupper, tillsammans med järndisciplin i handling. Partiets historia är på samma gång historien om interna strider mellan idéer, grupperingar, fraktioner.” (*Crisis of the French Section*, sid 47.)

Men det fanns en särskild sorts gruppering som Trotskij ansåg passade dåligt i ett revolutionärt parti, trots de demokratiskt centralistiska normerna: klicken. Han menade att en klick som samlats kring en av den franska sektionens centrala ledare, Raymond Molinier, hade gjort stor skada inom sektionen. “M:s klick har bytt ståndpunkt tio gånger. Jag kallar det en ‘personlig klick’ i ordets marxistiska mening, en gruppering som omger en individ och skyler över alla hans förseelser trots flera förändringar av de politiska uppfattningarna.” Efter sju års erfarenheter med Molinier, drog Trotskij slutsatsen: “Själva det faktum att hela organisationen i varje ögonblick tvingas sysselsätta sig med R.M. och inte med frågor som är oändligt mycket viktigare visar att R.M. är oförenlig med en revolutionär organisation.” (*Crisis of the French Section*, sid 156, 152.)

Trotskij var särskilt förbittrad över Molinier-gruppens manövrerande kring partiets och den internationella ledningens beslut – ibland öppna brott mot besluten. Trotskij protesterade att “han hånar vår internationella organisations såväl som den nationella sektionens formella beslut, förpliktelser och allmänna uppfattningar.” Trotskij tog tillfället i akt att upprepa: “Internationell disciplin har i varje fall överhanden över den nationella disciplinen.” Det är värt att notera, att enligt Trotskijs uppfattning har en nationell ledning ingen rätt att påtvinga basmedlemmarna disciplin om ledningen själv bryter mot den internationella disciplinen och grundläggande principer: “De har ingen rätt att kräva disciplin, eftersom de har brutit med den internationella organisationen och förnekat de mest grundläggande principerna, vilket är mycket viktigare.” (*Crisis of the French Section*, sid 151-52, 96, 142.)

Allt detta ställer naturligtvis viktiga frågor om förhållandet mellan partiets interna regim och de korrekta metoderna för att bygga partiet.

c) Partibygget och ledningens ansvar

Trotskij ansåg att ledningen för en revolutionär organisation har ett oerhört ansvar. Ett av dessa är att behålla en hälsosam atmosfär i partiet:

... man måste alltid se till att atmosfären är hälsosam och att det interna klimatet är acceptabelt

för alla. Kamraterna ska arbeta av hela sitt hjärta och med största möjliga tillförsikt. Att bygga ett revolutionärt parti kräver tålmod och hårt arbete. Man ska till varje pris se till att de bästa inte avskräcks, och man ska visa sig kunna arbeta med alla. Alla personer är hävstänger som ska utnyttjas fullt ut för att stärka partiet. Lenin kunde den konsten. Efter de allra livligaste och polemiska diskussioner visste han hur han skulle hitta de ord och gester som kunde dämpa olyckliga eller sårande anmärkningar. (*Crisis of the French Section*, sid 70.)

När klasskampen intensifierades 1936 skrev Trotskij förhoppningsfullt till den franska sektionens politbyrå: "Under trycket från stora händelser lär man sig snabbt. Det som behövs nu är en *fast kärna* i ledningen som kan ta beslut, ge direktiv och sätta 'frilansarna', äventyrarna och fraktionsmakarna i en position där de inte kan ställa till någon skada." Året innan hade han i liknande termer beskrivit hur bolsjevikpartiets ledning fungerade: "Mellan kongresserna var det centralkommittén och dess politbyrå som ledde partiet och övervakade att den politik som majoriteten hade beslutat om genomfördes på ett ytterst noggrant sätt på varje nivå. Det var inte tillåtet att ständigt återvända till frågor om linjen och på så sätt störa genomförandet av den politik som partiet hade beslutat om." (*Crisis of the French Section*, sid 153, 69.)

I och med att Trotskij tog organisationens ledarskap på sådant allvar, chockades han av den franska sektionens beslut att hålla centralkommittémöten som var öppna för alla medlemmar: "Jag erkänner att jag inte kan förstå det alls. Centralkommittén är den revolutionära generalstaben. Hur kan den sammanträda offentligt? Det måste finnas en avsevärd andel polisagenter, stalinister, GPU-agenter etc. i organisationen. De kommer att vara de första att besöka centralkommittén. Vid varje centralkommittémöte finns det hemliga eller konfidentiella frågor. Det finns behov att straffa olika kamrater etc. Att ha en liten 'läktare' vid mötena innebär att det ledande organets normala arbete *förhindras*." Men han ansåg förvisso inte att ledningen på något sätt var självstyrande, för i nästa andetag lade han till: "Organisationen måste få möjlighet att kontrollera sina ledare och deras metoder. Det är det enda sättet att förbereda ett bra urval av kamrater till ledningen." (*Crisis of the French Section*, sid 146, 147.)

Trotskij tog behovet att kontrollera partiets ledarskap på stort allvar. "Frankrikes utveckling under den kommande perioden kommer att bli mycket rik på kriser", skrev han i juni 1936, "och varje vändpunkt under krisen kan leda till opportunistiska eller äventyrliga reaktioner inom den franska sektionens ledande skikt." Hur kunde sådana problem i ledningen övervinnas? "Genom aktiv övervakning från medlemmarnas sida, det vill säga den franska sektionens medlemmar, och genom lika aktiv övervakning från vår internationella organisation." På detta sätt har även medlemmarna ansvar för den interna regimen – och allt detta återspeglar givetvis Trotskijs uppfattningar om den demokratiska centralismen. Han glädde sig när det visade sig "att de djupa leden äntligen börjar ta itu med att övervaka ledningen. Det är ett nödvändigt villkor för organisationens sammanhållning." (*Crisis of the French Section*, sid 141, 142, 151.)

Trotskij tyckte speciellt att ledarskapet måste öka professionalismen i organisationen: "Om man inte utbildar bra, seriösa administratörer på varje nivå i rörelsen kommer man inte att vinna ens om man har tusen gånger rätt. Det som bolsjevik-leninisterna alltid har saknat – och speciellt i Frankrike – är organisatörer, bra kassörer, riktig bokföring och tidningar som är läsbara och ordentligt korrekturlästa." Trotskij hävdade också bestämt att partiets perspektiv måste grunda sig på "fakta som belyser den verkliga situationen och inte övergripande formuleringar som kan tillämpas lika väl på Paris som på Honolulu." I linje med detta krävde han: "Det är nödvändigt att organisera en informationservice: tidningsklipp, brev, rapporter, personliga rapporter, etc. Någon måste göra det till sin uppgift att utröttligt systematisera dokument, studera dem, följa rörelsens utveckling, etc. Det är det enda sättet att hålla fingret på arbetarklassens puls. Det är också det enda sättet att bygga upp de olika avdelningarna i 'generalens högkvarter'." (*Crisis of the French Section*, sid 68, 155; *Writings, 1934-35*, sid 58.)

Ledningen har också ansvar för att göra upp en realistisk plan för det praktiska arbetet: “Gör bara vad ni kan göra med de krafter som står till ert förfogande. Aldrig mer, utom i avgörande situationer förstås ... Oavsett vad ni gör så sätt upp ett mål, om än mycket blygsamt, men försök uppnå det. Fortsätt på detta sätt under organisationens alla faser. Sedan bör ni utarbeta en kort- eller långsiktig plan. Det är det enda sättet att gå framåt och få hela organisation att utvecklas.” (*Crisis of the French Section*, sid 71.) Trotskij betonade betydelsen av ”simpelt dagligt arbete” (som att sprida partipressen), och förklarade: “Den revolutionära rörelsen består just av massvis av sådant ‘ointressant,’ ‘tekniskt’ arbete. Utan ett ingående och ihärdigt förberedelsearbete går det inte att börja med en milis eller en strejk, och ännu mindre en generalstrejk eller ett uppror.” (*Writings, 1934-35*, sid 39.)

Organisationens ledare ska också stärka “de vänskapliga banden bland kamrater i kamp.” Trotskij förklarade: “Man måste bevara, uppmuntra och ha uppsikt över dessa band. En erfaren arbetar-medlem utgör ett ovärderligt *kapital* för organisationen. Det tar årtal att skola en ledare. Vi ska därför göra allt tänkbart för att rädda en medlem. Krossa inte dem om de blir svagare, utan hjälp dem att komma över denna svaghet, att komma över sina ögonblick av tvivel. Glöm aldrig de som ‘faller’ på vägen. Hjälプ dem att återvända till organisationen om ni inte har något ohjälpligt att förebrå dem för på revolutionär moralisk nivå.” (*Crisis of the French Section*, sid 69-70.)

Trotskij föreslog hur ledningen skulle fungera för att utveckla kamraterna på bästa möjliga sätt: “Ge största möjliga initiativ till de ansvariga kamraterna på deras eget område. Om de begår fel så rätta till dem genom att på ett kamratligt sätt förklara på vilket sätt dessa fel är skadliga för partiet i sin helhet. Vidta inga administrativa åtgärder annat än i särskilt allvarliga fall. Som allmän regel ska alla tillåtas gå framåt, utvecklas och förbättra sig.” (*Crisis of the French Section*, sid 69.)

Trotskij ville utveckla en viss sorts politisk skicklighet i den trotskistiska rörelsen: “Teoretiskt rutinarbete, denna brist på politisk och taktisk kreativitet, är ingen ersättning för klarsynthet, förmågan att med en enda blick bedöma saker och ting, näsa för att ‘känna av’ en situation och samtidigt sortera upp de viktigaste trådarna och utveckla en övergripande strategi. Under revolutionära perioder och speciellt under en upprorsperiod blir dessa egenskaper avgörande.” (*Crisis of the French Section*, sid 69.)

Att utveckla denna revolutionärt aktivistiska “näsa” förutsätter givetvis att man deltar i politiskt massarbete och klasskamp.

d) Vändningen till arbetarna och masskamp

Trotskij framhöll att “[Franska kommunistiska] förbundet var (liksom andra sektioner) tvingat att utvecklas som en isolerad propagandagrupp. Det avgjorde både dess positiva sidor (en ärlig och seriös hängivenhet för principerna) och dess negativa sidor (att betrakta arbetarrörelse utifrån).” Han kämpade för att övervinna de negativa sidorna: “Speciellt nu [1934] måste vi föra en skoningslös kamp mot den abstrakta, passiva propagandismen, mot politiken att vänta.” Under en polemik mot de som var benägna att avstå från faktisk kamp klagade han: “Dessa kamrater ersätter verkligt politiskt arbete bland massorna med en monolog. Deras politik följer minsta motståndets lag, det är en självbelåten politik som döljs med inbillat oförsonliga formuleringar.” (*Writings, 1934-35*, sid 39, 98, 97.) Trotskij förklarade:

De revolutionära teorierna måste varje dag förvandlas till livet självt med hjälp av massornas egna erfarenheter. Men hur kan förbundet förklara för dem när det själv är avskilt från massornas erfarenheter? Jag måste tillägga: flera kamrater ser inte ens behovet av dessa erfarenheter. De tycker att det räcker att bilda sig en uppfattning på basis av de tidningsrapporter de läser och sedan uttrycka den i en artikel eller ett tal. Men även de mest korrekta teorier kommer att helt och hållet undgå massornas uppmärksamhet, om de inte direkt återspeglar massornas tankar och handlingar.” (*Writings, 1934-35*, sid 40.)

Trotskyj betonade denna punkt om och om igen. "Hela sitt liv kämpade Lenin mot sekteristiska avvikelser som kommer att skilja och har skiljt revolutionärer från massrörelserna och en klar förståelse av situationen." (*Crisis of the French Section*, sid 69.) Han uppmanade bestämt sina kamrater att "tränga in mycket djupare i de socialistiska arbetarnas led, inte för att 'undervisa' dem ovanifrån som lärda specialister i strategi, utan för att skuldra vid skuldra lära sig tillsammans med de avancerade arbetarna, på grundval av massornas faktiska erfarenheter, som oundvikligen kommer att leda in det franska proletariatet på den revolutionära kampens väg." (*Writings, 1934-35*, sid 68.)

5. Kriserna i den amerikanska sektionen

Från 1929, då Trotskyj först upprättade kontakter med sina amerikanska anhängare, fram till sin död 1940, gav han ofta och frikostigt råd och vägledning i politiska frågor. Inte så få av dessa gällde viktiga organisatoriska frågor som den amerikanska sektionen stod inför. Under denna process tillämpade han många av de organisatoriska principer som vi redan har diskuterat. I hans skrifter om den amerikanska sektionens organisatoriska problem finns också många nya insikter i frågor som den demokratiska centralismens karaktär, hur ett bra ledarskap fungerar och vägledning för minoritetstendenser och -fraktioner i det revolutionära partiet. Denna avdelning kommer att i kronologisk ordning gå igenom en del av Trotskyjs viktigare bidrag till diskussionen om organisatoriska frågor i den amerikanska sektionen.

a) Att undvika en principiös splittring

I början av 1930-talet delades det unga Amerikas kommunistiska förbund [CLA Communist League of America] av en fraktionsstrid mellan en majoritet under ledning av James P. Cannon och Arne Swabeck och en minoritet under ledning av Max Shachtman, Martin Abern och Albert Glotzer. 1932-33 hade striden lett CLA till splittringens rand. I början av 1933 besökte Arne Swabeck Trotskyj i Turkiet i ett försök att vinna Trotskyjs stöd till majoritetsfraktionen. Som Swabeck beskrev situationen fanns det inga principiella frågor som de två fraktionerna var oense om. Istället gällde tvistefrågorna vilken "uppfattning man har om en kommunistisk organisation. Vilka metoder ska användas?" (*Supplement, 1929-33*, sid 195.) Han beskrev minoriteten som förespråkare av metoder som skulle begränsa CLA till litterär verksamhet, medan majoriteten ville ha ökat deltagande i klasskampen. Dessutom hade minoriteten varit mot att skicka Swabeck som CLA:s officiella representant till Internationella vänsteroppositionens förkonferens, som hölls i Frankrike i februari 1933.

När majoriteten hade frågat om minoriteten ville ha en egen representant vid förkonferensen krävde minoriteten att en nationell konferens omedelbart skulle sammankallas. Swabeck förklarade för Trotskyj att majoriteten inte var mot en konferens, men ville få gott om tid för att diskutera de nationella och internationella frågorna ingående. De två fraktionerna var också oense om Max Eastman skulle tillåtas delta i ett offentligt möte för att besvara stalinisternas förtal. Och slutligen klagade Swabeck att Shachtman "betraktade allt som en personlig fråga" och att han som redaktör av *The Militant* "låter kamrater vänta och redigerar tidningen på ett alldeles för individualistiskt sätt." (*Supplement, 1929-33*, sid 199.)

Motsättningar hade också uppstått kring interna organisatoriska frågor. Vid Nationella kommitténs möte i juni 1932 föreslog majoriteten att ytterligare tre majoritetsanhängare skulle adjungeras till Nationella kommittén för att stärka majoritetens ställning i kommittén som befann sig i New York. Till en början gick minoriteten med på det, men senare ändrade de sin uppfattning och adjungeringen avvisades vid en nationell omröstning. Majoriteten hävdade att New York-avdelningen, som stödde minoriteten i Nationella kommittén, inte var tillräckligt proletär. För att rätta till det föreslog majoriteten att man under en sex månaders period bara skulle acceptera arbetare som nya medlemmar, och att alla medlemmar skulle vara skyldiga att aktivt delta och rapportera om sin aktivitet i en massorganisation. Tillsammans med en annan gruppering gick minoriteten mot resolutionen, och

den avslogs.

När Swabeck reste till Europa för att delta i förkonferensen hade han föreslagit att Cannon skulle utses att ta hans plats som nationell sekreterare. Minoriteten avvisade detta och argumenterade istället för ett sekretariat med två kamrater, Cannon och Abern. Swabeck beskyllde också minoriteten för att ha ingått principiösa block med andra grupperingar i CLA för att bemöta kritik av medlemmar för att direkt ha brutit mot disciplinen. Och i april/maj 1932 hade minoriteten börjat verka som en organiserad fraktion med ett eget centrum, finanser, etc. Men i och med att det inte fanns några avgörande politiska motsättningar och minoriteten inte hade lagt fram en egen plattform, hävdade Swabeck att minoriteten inte hade någon principiell grund.

Trotsky gav sin bedömning av situationen under samtalet med Swabeck och senare i en rad brev till Swabeck, Shachtman och Glotzer. Trotsky godtog i grund och botten Swabecks bedömning att den grundläggande orsaken till problemen i CLA var de två huvudfraktionernas olika traditioner och i förbundets brokiga sociala sammansättning, tillsammans med förbundets nya organisatoriska uppgifter:

Jag har bara kunnat avgöra att centralkommitténs majoritet består av kamrater som så att säga är mer amerikanska, och var indragna i revolutionära organisationer redan innan kommunistpartiet bildades, i IWW, medan minoritetens ledare är yngre kamrater som varken har arbetat i fackföreningar eller revolutionära organisationer. Den andra punkten är, att enligt kamrat Swabecks rapporter är arbetarna i lokalorganisationerna, speciellt de med fackliga erfarenheter, benägna att hålla med majoriteten, medan de intellektuella etc., som har kommit till organisationen på mer eller mindre ideologisk grundval, håller med minoriteten. Denna uppdelning stämmer inte helt och hållet, men är mer eller mindre riktig. Den är viktig i så måtto som den motsvarar det faktum att det finns vissa socialt grundade stödjepunkter. Eftersom organisationen varit mest inriktad på propagandaarbete, kan detta förklara det faktum att dessa motsättningar eller skillnader, som har sin grund i organisationens sociala sammansättning, ännu inte har brutit fram till ytan. Hittills har det för båda grupperna handlat om att hitta rätt propagandaformuleringar, och i och med att de två gruppernas olika sammansättning och olika traditioner (eller i ena fallet avsaknad av traditioner) ännu inte har fått något politiskt uttryck, så kanaliseras de så att säga in på sidovägar – till organisatoriska och personliga frågor, etc. Det är det som är så farligt. (*Supplement, 1929-33, sid 199.*)

Men i sig själva gjorde dessa faktorer det inte nödvändigt med en splittring – speciellt om förbundet på ett framgångsrikt sätt lyckades rikta sina ansträngningar utåt. Trotsky påpekade:

Själva det faktum att de två fraktionerna har olika social sammansättning och olika traditioner räcker inte för att göra en splittring nödvändig, ty alla partier utgörs av olika grupper, element, etc., och är inte socialt enhetligt. Och varje parti är en smältdegel, men det måste finnas verksamhet. Den nuvarande situationen i förbundet kommer att bli en smältdegel. I viss utsträckning beror detta på möjligheter och framgångar. Om man lyckas så svetsar det samman de bästa elementen. I fall det blir misslyckanden och utvecklingen sker gradvis, så kan missnöjet få sitt uttryck i en splittring. (*Supplement, 1929-33, sid 199-200.*)

Trotsky betonade vikten av att partiet vände sig utåt, och hur detta hängde samman med partiets inre liv:

Jag tycker inte att det är övertygande att påstå att situationen, trots en del ”optimisters” förhoppningar, blev ännu värre när förbundet gick från propaganda- till agitationsstadiet. Det är när man går från ett stadium till nästa som sjukdomar oftast kommer till ytan. Men verkliga framgångar inom massarbetet kommer oundvikligen att påverka de interna förhållandena på ett gynnsamt sätt och i alla fall orsaka en radikal omgruppering genom att gradvis isolera de demoraliserade elementen. (*Supplement, 1929-33, sid 213.*)

Under sådana omständigheter, och med så obestämda politiska idéer, gick Trotskij kraftfullt mot perspektivet på en splittring. Som Trotskij förklarade för Swabeck:

En splittring skulle krossa förbundet och kompromettera rörelsen allvarligt. Man kan inte förklara en splittring för arbetarna med en oklar social uppskiktning å ena sidan och det uttryck den får på de organisatoriska och politiska formerna å den andra.” (*Supplement, 1929-33*, sid 200.)

Och han framhöll samma punkt för minoritetens ledare, och skrev till Glotzer:

... en splittring utan någon tydlig politisk karaktär är den allra farligaste sortens missfall, sådana som kan döda både modern och barnet. (*Supplement, 1929-33*, sid 217.)

I ljuset av de katastrofala konsekvenserna av en sådan splittring vände Trotskij uppmärksamheten mot de subjektiva grunderna till att motsättningarna var så intensiva i CLA. Enligt Trotskijs syn på hur situationen skulle lösas, så var orsaken organisationens politiska omognad:

När en organisation är politiskt mogen och dess medlemmar har erfarenhet av fraktionella strider kan slitningarna hållas i schack tills de viktiga politiska motsättningarna är uppenbara. Men debatterna verkar ofta vara rent personliga och organisatoriska. Det speciella med situationen är att kampens intensitet inte motsvarar hur långt fraktionernas formering har nått. Båda fraktionerna befinner sig så att säga i sin barndom, de är inte fullt utvecklade. Å andra sidan är de redan organiserade som fraktioner och ställer förbundet mer eller mindre inför en splittring. Och den kan krossa partiet. När en splittring äger rum efter intensiva politiska strider kan den vara förståelig och naturlig. Men som situationen är i förbundet tror jag att det också är ett element av personliga brister inblandat. (*Supplement, 1929-33*, sid 200-201.)

I ett försök att avvärja en splittring uppmanade Trotskij till återhållsamhet från båda sidor. För Swabeck, som företrädde majoriteten, betonade Trotskij majoritetens ansvar för hur intensiv fraktionskampen var:

Det faktum att konflikten har blossat upp så tidigt och med sådan intensitet, och att ingen vet hur man ska kyla ner den – det förefaller mig vara ett negativt symptom för ledningen. (*Supplement, 1929-33*, sid 201.)

Han sa vidare: “Efter att ha haft en rad diskussioner med er och efter att ha bekantat mig med [CLA-] dokumenten tycker jag – alldeles oavsett alla bedömningar av minoritetens inställning – att det i centralkommittémajoritetens organisatoriska politik finns element av formell orubblighet som kan framstå som byråkratism, och som hursomhelst kommer att skada istället för öka centralkommitténs auktoritet och inflytande ... Den oppositionella minoriteten har viss rätt att visa otålighet men majoritetsledningen har ingen sådan rätt.” (*Supplement, 1929-33*, sid 212-213.)

I brev till minoriteten betonade Trotskij å andra sidan minoritetens ansvar. Han skrev till Shachtman:

Jag skulle verkligen ödmjukt vilja be dig, och dina vänner, att inte vara så nervösa, så otåliga, att anta ett långsiktigt perspektiv och inte för ett ögonblick glömma att vi har en internationell organisation som ingalunda är benägen att anta ensidiga uppfattningar och i vars ögon ”angriparen”, anstiftaren, har mycket mer att förlora än att vinna. (*Supplement, 1929-33*, sid 214.)

På liknande sätt rådde han Glotzer: “Överdriv inte i något fall eller under några omständigheter situationen i förbundet ... All otålighet från din grupps sida skulle göra en splittring mycket sannolik ... Tålmod käre Glotzer, du måste förbereda dig på ett långsiktigt arbete.” (*Supplement, 1929-33*, sid 217.)

Vad gäller de speciella meningsskiljaktigheterna koncentrerade sig Trotskij på majoritetens misstag

när han riktade sig till Swabeck, och minoritetens misstag i sin brevväxling med Shachtman och Glotzer. Till Swabeck fördömde Trotskij majoritetens ståndpunkt i en hel rad frågor. Angående frågan om adjungering till den Nationella kommittén tvivlade Trotskij på att det var nödvändigt. (*Adjungering* innebär att ledningen utser en eller flera ytterligare personer till ett ledningsorgan istället för att göra sådana tillägg med hjälp av val inom organisationen i sin helhet.) Trotskij trodde att medlemmarna skulle betrakta en sådan handling från majoritetens sida som odemokratisk och fraktionellt motiverad, och han kallade åtgärden för tecken på "organisatorisk intolerans." Han upprepade:

Låt oss till exempel ta frågan om adjungering: kamrat Swabeck medger själv att åtgärden inte gynnade ledningens popularitet. Jag undrar om resultaten verkligen rättfärdigar denna åtgärd. Siffrorna är väldigt intressanta: medlemmarna i lokalorganisationerna ser att alla resolutioner har antagits enhälligt och att ett förslag läggs fram om adjungering för att stärka "majoriteten". Medlemmarna frågar sig: "Vilken majoritet? Ni har lyckats klargöra er ståndpunkt så att minoriteten har tvingats hålla med." Förslaget om adjungering har orsakat missnöje bland medlemmarna. Å ena sidan anser de det vara odemokratiskt, å den andra fraktionellt, som en fara för organisationens enhet. Så det fanns väldigt goda skäl att motivera en nej-röst. Medlemmarna vill inte att de på ett konstgjort påtvingas en ledning, och för det andra har de god anledning att vara bekymrade för organisationen. Resultatet blev en röst mot majoriteten och att majoritetens ställning skakades fast den ville stärka sin ställning. Det var en olämplig åtgärd och visade kanske alltför mycket organisatorisk intolerans. Med tanke på den nuvarande situationen skulle det i det långa loppet kanske ha varit bättre att inte genomföra några adjungeringar. (*Supplement, 1929-33, sid 201.*)

Trotskij konstaterade vidare: "För att rättfärdiga adjungeringen skulle ni behövt föreslå en resolution som minoriteten hade tvingats rösta mot. Det skulle ha gjort nödfallsåtgärden uppenbar för organisationen. Men en sådan handlingslinje kanske var omöjlig eftersom det inte fanns så djupgående åsiktsskillnader, och just detta faktum gjorde adjungeringen till en godtycklig åtgärd." (*Supplement, 1929-33, sid 203.*)

I frågan om den nationella sekreteraren, frågan om organisationens centrala ledare, hävdade Trotskij att majoritetens ståndpunkt överdrev skillnaderna, och han föreslog en kompromiss:

Det var givetvis helt naturligt att föreslå Cannon som sekreterare, men i Cannons situation skulle jag kanske säga: "Jag skulle vilja att en representant för minoriteten arbetade med mig som biträdande sekreterare." Det skulle ha varit ett försök att gemensamt ordna tvistefrågorna och då kanske slitningarna faktiskt skulle minska under det dagliga samarbetet. De personligt organisatoriska tvisterna är oproportionerligt stora i förhållande till hur små de principiella motsättningarna är. På mig verkar det faktiskt som om en viss organisatorisk "ultimatism" från majoritetens sidan spelade en roll. (*Supplement, 1929-33, sid 201-202.*)

I själva verket, konstaterade Trotskij: "Med hänsyn till att de två grupperna har ungefär samma tyngd förefaller det mig rimligt att majoriteten gör en eftergift till minoriteten, och efter utnämningen av kamrat Cannon till permanent sekreterare också drar in kamrat Abern som biträdande sekreterare." (*Supplement, 1929-33, sid 212.*)

Under dessa omständigheter gick Trotskij mot majoritetens förslag att proletarisera New York-avdelningen:

Centralkommitténs förslag till New York-avdelningen angående proletarisering var ett misstag, inte vad gäller sin allmänna inriktning men i sitt mekaniska sätt att närma sig frågan och att det under de givna förhållandena uppenbarligen i praktiken är ett hopplöst förslag. (*Supplement, 1929-33, sid 212.*)

I sitt brev till Swabeck gick Trotskij mot majoritetens fraktionellt motiverade förslag att beröva

Abern sin rösträtt i den Nationella kommittén medan Swabeck var i Europa, mot att man formulerat och spridit teserna om den amerikanska imperialismen till utländska kamrater bakom ryggen på minoriteten, och mot majoritetens förslag att flytta det nationella högkvarteret till Chicago.

I breven till Shachtman och Glotzer kritiserade Trotskij på samma gång minoritetens protester mot att skicka Swabeck till förkonferensen i Europa och för att han besökte Trotskij.

Slutligen förklarade Trotskij för båda grupperna att ingendera sidan kunde vinna något särskilt med en seger vid CLA:a nationella kongress som var planerad till juni-juli 1933. Och om en fraktion med liten majoritet vid konferensen försökte utnyttja sin seger för att ändra allting i partiet skulle det leda till en splittring och medlemmar skulle gå förlorade. Han förklarade för Swabeck:

Den tredje konferensen i juni-juli: Vad kan den uppnå i det nuvarande läget? Den kanske kan anta bra resolutioner, men vad gäller konflikterna mellan de olika grupperna kan vi säga: 110 här och 100 där eller tvärtom. Allt kommer att vara som innan. Majoriteten kan bara förlora eftersom den inte kan hoppas att få åtta platser mot en för minoriteten. I en sådan situation spelar personliga relationer en mycket stor roll. Om man säger att en splittring är oundviklig, jag har mina 51%, jag kommer att rikta in mig på att kasta ut de andra – det går naturligtvis att genomföra fullt ut. Men det måste finnas *politiska* orsaker till det ... Vi måste uttrycka det perspektivet mycket klart: vad hoppas kamraterna vinna med en ny konferens, och vad kan de hoppas att vinna – 110 mot 100? Om man slår in på en linje för att erövra majoriteten med några få procent på ena sidan och sedan förändra allting, då kommer man bara bara att förlora medlemmar, eftersom det omedelbart kommer att finnas element som styr kosan mot åskådarplatserna. (*Supplement, 1929-33, sid 202.*)

I samma stil skrev Trotskij till Shachtman: "I ett av dina brev gav du uttryck för förhoppningen att nästa konferens kommer att lösa konflikterna. Det är inte alls min uppfattning. Om din grupp får 51% så skulle det inte ändra någonting." (*Supplement, 1929-33, sid 214.*)

Och till Glotzer skrev han: "På mig verkar det också fel att sätta hoppet till en nationell kongress som kommer att 'ställa allt tillrätta'. Under de nuvarande omständigheterna skulle en kongress bara leda till oviktiga förändringar av styrkeförhållandena. Om er grupp har fem och den andra gruppen fyra i centralkommittén eller tvärtom är ganska ointressant eftersom varje grupp är beroende av den andra om saker och ting inte ska leda till splittring, det vill säga katastrof." (*Supplement, 1929-33, sid 217.*)

Utöver att vädja till båda sidor om återhållsamhet krävde Trotskij att ILO:s internationella sekretariat skulle "ingripa beslutsamt" för att undvika en splittring. Med hjälp av Trotskij och Internationella sekretariatet godtog båda sidor på våren 1933 en vapenvila och en splittring undveks. Under Cannons och Shachtmans gemensamma ledarskap frodades den amerikanska sektionen, och blev under de följande sex åren en betydande revolutionär kraft.

b) Mot frilansning

I början av 1934 utvecklades en våg av facklig organisering bland hotellarbetare i New York. Under rörelsen utsågs en intellektuell vid namn B J Field av förbundet för att hjälpa CLA:s grupp inom hotellfacket och även fackföreningen. Huvudsakligen på grund av Fields kunskaper i franska krävde de franska kockarna i fackföreningen att Field skulle bli fackets nya sekreterare. Rörelsen växte snabbt till en generalstrejk bland New Yorks hotellarbetare. Samtidigt växte Fields ego lika snabbt som strejken. Inom kort ägnade han all sin tid åt att träffa politiken och byråkrater från arbetarrörelsen. Men han tog sig inte tid att diskutera med CLA:s Nationella kommitté om politiken under strejken.

Samtidigt började strejken drabbas av sitt dåliga ledarskap. Field höll tillbaka arbetarnas kampvilja samtidigt som han slösade bort tid på förhandlingar med borgmästare Fiorello La Guardia. Med sitt agerande försvagade Field inte bara strejken, utan komprometterade också CLA:s namn. CLA:s

ledning drog till sist slutsatsen att det krävdes beslutsamma handlingar.. Mitt under strejken ställdes Field inför rätta för att ha brutit mot partidisciplinen. Field och de av hans anhängare som vägrade underordna sig disciplinen uteslöts.

Kort efter Fields uteslutning skrev Trotskij till Field, och tog avstånd från hans åsikter och bekräftade CLA:s rätt att kontrollera sina medlemmars politiska aktiviteter:

... men [Kommunistiska] förbundet är kärnan till det nya partiet och därmed den nya Internationalen. För mig förefaller det helt oförlåtligt att bryta med sin egen organisation vid första bästa praktiska prövning. Din förklaring till detta är tyvärr full av motsättningar. Vid en diskussion om Nationella kommitténs omorganisation av [förbundets grupp i hotellfacket] säger du att det inte finns några politiska skäl för de konstgjorda meningsmotsättningarna. Men sedan hävdar du att förbundet är sekteristiskt, torftigt, oförmöget till massaktioner och till och med dött. Om förbundet enligt din uppfattning är dött så är det förståeligt att du bryter med liket. Men det innebär att du bryter med vår rörelse. Men i och med att förbundet inte betraktar sig själv som dött – och enligt min uppfattning med rätta – så kan det inte tillåta sina medlemmar att frilansa. Istället vill det ha kontroll över sina medlemmar. Om det inte ville det så vore det inte värdigt att existera. I de socialdemokratiska partierna var det och är det fortfarande regel att när talangfulla partimedlemmar med hjälp av partiet erövrade viktiga poster i en kommunstyrelse, parlamentet eller regeringen, så blev de genast trötta på partidisciplinen och förklarade att partiets officiella ledning var för inkompetent för att kunna föra sin egen politiska linje – givetvis alltid för att ”rädda” partiet. (*Supplement, 1934-40, sid 462-63.*)

c) Den sekteristiska oppositionen

På sommaren 1934 föreslog Trotskij att de franska trotskisterna skulle gå med i det franska Socialistpartiet. I ett försök att tillämpa en motsvarande politik i USA föreslog CLA:s ledning att man skulle förena sig med Amerikanska arbetarpartiet (AWP) – den organisation som politiskt låg närmast CLA och var på väg åt vänster. I oktober 1934 godkände Internationella kommunistiska förbundet vändningen i Frankrike, och strax därefter tillämpades den också i andra länder som ett sätt att få IKF att gå från en propagandacirkel till massarbete.

Som vi har sett genomfördes inte vändningen utan motstånd i den franska sektionen. I USA gick en grupp i CLA under ledning av Hugo Oehler också mot vändningen. Även om oehleriterna hade många reservationer mot föreningen med AWP så gick de inte mot den direkt. Men de betraktade varje förening med en sektion i Andra internationalen som ett förräderi mot principerna, och resonerade att Andra internationalen i början av Första världskriget hade visat sig var fullständigt reformistisk och bankrutt, och att ovillkorlig självständighet var en av det revolutionära partiets grundläggande principer.

Cannon, Shachtman och andra av CLA:s ledare gick mot oehleriternas argument genom att påpeka att Andra internationalen inte var samma organisation som den hade varit 1914. Sedan dess hade en helt ny generation av friska arbetarkämpar anslutit sig. Och även om det stämde att självständighet är en princip för ett revolutionärt parti, så var IKF ännu inte ett parti utan en propagandagrupp.

Motsättningar uppstod efter att WPUS (Workers Party of the United States – USA:s arbetarparti) hade bildats i december 1934 genom en sammanslagning av CLA och AWP. Vid plenarmötet i juni 1935 föreslog Cannon-Shachtmans grupp att Arbetarpartiet ägnade mer uppmärksamhet åt Socialistpartiet och för tillfället lämnade de organisatoriska perspektiven öppna. Som svar på detta krävde oehleriterna att man för gott skulle avsäga sig perspektivet att gå in i Socialistpartiet. De anklagade också felaktigt Cannon-Shachtmans grupp för att försöka manövrera in partiet i Socialistpartiet bakom ryggen på medlemmarna. Junimötet slutade med att Cannon-Shachtmans grupp hamnade i minoritet. Men efter flera månaders omfattande diskussioner bland medlemmarna fann sig oehleriterna vara alltmer isolerade. I det läget började de bryta mot disciplinen och sprida sina egna tidningar vid offentliga möten trots att partiet förbjudit det. Dessutom krävde de rätten att

starta sin egen oberoende press. Plenarmötet i oktober 1935 avvisade oehleriternas krav och uppmanade dem att upphöra med brotten mot partidisciplinen. Men de fortsatte och uteslöts inte långt därefter vid plenarmötet i oktober.

Under kampen mot oehleriterna polemiserade Trotskij hårt mot deras sekteristiska åsikter. Men han fördömde också deras metoder. När oehleriterna började anklaga Cannon och Shachtman för att konspirera med Socialistpartiets ledare bakom partiets rygg, varnade Trotskij för konsekvenserna av sådana anklagelser:

“Jag har noggrant läst igenom protokollen från ert plenarmöte, och med viss förskräckelse har jag läst om er kontrollkommission. När man läser om misstankar och ryktesspridning mot kamrater som under lång tid har kämpat för den proletära revolutionära kampens idéer känns det som att andas en mardrömsaktig atmosfär. Sådana metoder kan förlama och demoralisera partiet om de inte genast stoppas med hjälp av allas vilja.” (*Writings, 1935-36*, sid 72.) Och Trotskij spårade ursprunget till detta uppträdande till oehleriternas sekterism:

Hur kommer det sig att kamraterna Oehler, Stamm och andra tar till sådana medel? Vi har haft ett liknande fall i Frankrike med Bauer, som inte nöjde sig med en politisk kamp mot ”vändningen” utan plötsligt blev en ousinlig källa till misstankar, anklagelser och till och med otroligt förtal riktat mot oss alla. Men han var en ärlig och uppriktig man, hängiven socialismen. Hans olycka är att han är en sjuk sekterist. En sådan person kan vara lugn och vänlig så länge organisationens liv fortsätter att röra sig i bekanta banor. Men ve den om händelserna medför radikala förändringar! Sekteristen känner inte längre igen sin värld. Hela verkligheten hamnar i oordning framför honom, och eftersom fakta hånar honom vänder han ryggen åt dem och lugnar sig med rykten, misstankar och fantasier. På så sätt blir han en källa till förtal utan att av naturen vara en förtalare. Han är inte örlig. Han står bara i oförsonlig motsättning till verkligheten. (*Writings, 1935-36*, sid 72-73.)

Trotskij medgav att det var möjligt att Cannons grupp alltför snabbt hade vidtagit organisatoriska åtgärder mot Oehler. Och om det stämde uppmanade han partiet att rätta ledningen angående det:

Kamraterna Weber och Glotzer anklagar Cannons grupp för att den går fram alltför bryskt och byråkratiskt mot Oehler. Jag kan inte säga vad jag tycker om det eftersom jag inte har haft tillfälle att följa hur kampen utvecklats. *Hypotetiskt* kan jag medge möjligheten att de ledande kamraterna kan ha haft lite för bråttom. Det vore givetvis ett misstag att sträva efter att tillintetgöra en oppositionell grupp organisatoriskt innan partiets överväldigande majoritet haft möjlighet att helt och fullt förstå gruppens inkonsekvenser och torftighet. Ledare är ofta otåliga att försöka undanröja hinder för partiets verksamhet. I sådana fall kan och måste partiet rätta till ledarnas brådska, eftersom det inte bara är ledarna som skolar partiet utan också partiet som skolar ledarna. Häri ligger den demokratiska centralismens välgörande dialektik. (*Writings, 1935-36*, sid 73.)

Men Trotskij ansåg det vara felaktigt att betrakta Cannons misstag som likvärdiga med Oehlers när det var just den oehleritiska sekterismen som hotade Arbetarpartiets (WP:s) liv:

Kamraterna Weber och Glotzer har avgjort fel när de ställer Oehlers och Cannons ”misstag” på samma nivå. Sekterism är en cancer som hotar WP:s verksamhet, som förlamar det, förgiftar diskussionerna och förhindrar djärva steg framåt i arbetarorganisationernas liv. Jag hoppas att det inte blir nödvändigt med en kirurgisk operation. Men just för att undvika uteslutningar är det nödvändigt att slå skoningslöst mot Oehlers grupp med hjälp av ett beslut från en överväldigande majoritet. Detta är en första förutsättning för varje framtida framgång för Arbetarpartiet. Vi vill alla att det ska förbli självständigt, men framförallt självständigt från den cancer som äter upp dess livsviktiga organ. (*Writings, 1935-36*, sid 73.)

Även när han fördömde deras åsikter och metoder, erbjöd Trotskij oehleriterna möjligheten av

försoning:

“Oehleritiska kamrater! Gör en 180 graders sväng i er inställning till den franska frågan! Sätt igång med att berätta för de amerikanska arbetarna om det mod och den hängivenhet med vilket de franska bolsjevik-leninisterna för sin kamp. Vi kommer med glädje att glömma bort oberättigat klander och falska anklagelser. Ni kommer återigen att finna er stridsställning i våra internationella led. Men om ni vidhåller er fullkomligt ohållbara inställning kommer ni att för lång tid vara förlorade för den revolutionära rörelsen.” (*Writings, 1935-36*, sid 77-78.) Men som vi har sett misslyckades Trotskijs vädjanden till oehleriterna.

I december 1935 splittrades det amerikanska Socialistpartiet och större delen av dess högerflygel lämnade partiet. Cannon och Shachtman såg detta som en chans för Arbetarpartiet, och i januari 1936 föreslog de att Arbetarpartiets medlemmar skulle gå med i Socialistpartiet. En nationell kongress om denna fråga sammankallades i slutet av februari. Även om oehleriterna hade uteslutits så fanns det kvar en betydande minoritet i Arbetarpartiet som av taktiska skäl var mot att gå in i Socialistpartiet. Trotskij stödde omedelbart förslaget att gå med. Han förklarade att den största vinsten vore att hjälpa till att lösa den kris som under så många månader hade hemsökt Arbetarpartiet. (Se t e x *Writings, 1935-36*, sid 260.)

Sedermera godkände kongressen i februari inträdet i Socialistpartiet. Minoritetens ledare tillkännagav “sitt lojala stöd för det antagna beslutet” och krisen i Arbetarpartiet löstes. I mars började partiets medlemmar gå med i Socialistpartiets avdelningar. Och i juni 1935 upplöstes Arbetarpartiet formellt.

d) Uppbygget av *Socialist Workers Party*

Trotskisterna blev kvar i Socialistpartiet under mer än ett år. Under den perioden gjorde de imponerande framsteg, och allra viktigast var att de kring sig samlade de mest seriösa och stridbara unga arbetarna i Socialistpartiet och en majoritet av Socialistpartiets anslutna ungdomar. Till stor del på grund av deras framgångar förenades den del av Socialistpartiets ledning som var påverkad av stalinismen med den del som drogs till Demokratiska partiet för att driva ut trotskisterna ur Socialistpartiet. Under hela sommaren 1937 genomförde de uteslutningar i stor skala av trotskister. I början av 1938 återbildade sig trotskisterna slutligen som parti – *Socialist Workers Party*. En av det föregående ett och ett halva årets framgångar var att det hade mer än fördubblat sitt medlemsantal.

Trotskij följde utvecklingen noga och gav kamraterna råd när de i slutet av 1937 började agera för att återupprätta sig som självständigt parti. Han betonade upprepade gånger att tyngdpunkten i det nya partiet under den kommande perioden måste ligga på demokrati, inte centralism. Trotskij ansåg det behövdes för att skola och införliva de många nya medlemmar som just hade rekryterats från Socialistpartiet liksom de som SWP hoppades och förväntade sig att rekrytera under den närmaste framtiden.

Således skrev han till Cannon i september 1937: “Vår organisation kommer under nästa period att bli mycket lockande för väldigt olika personer, och inte bara för de allra bästa. Det offentliga livet i Staterna är mycket oroligt, och tillkännagivandet nyligen av den nya krisen kommer att öka oron, kampandan och ... förvirringen. Vi kommer inte att kunna undvika att få in denna förvirring i våra led. Våra kamrater är ‘alltför’ skolade, ‘alltför’ vana vid exakta, genomarbetade begrepp och paroller. De föraktar alla som inte är ideologiskt ‘O.K.’ Det är väldigt farligt. Ett växande och levande parti måste – i viss utsträckning – representera de olika strömningar, den oro och, upprepar jag, till och med den förvirring som existerar i arbetarklassens förtrupp. Alltför mycket förvirring är naturligtvis inte bra, men de sunda proportionerna kan bara upprättas med hjälp av praktiken. Det är helt nödvändigt med större pedagogiskt tålamod från våra kamrater gentemot de nya och friska elementen. Det är den verkliga innebörden i ‘partidemokrati’. Jag tycker att tyngdpunkten under den kommande perioden måste ligga på *demokrati* och inte på *centralism*. Den nödvändiga jäm-

vikten mellan dem kommer att avgöras på grundval av de nya erfarenheterna.” (*Writings, 1936-37*, sid 439-40.)

På samma sätt skrev han den 18 september till Glotzer: “Bildandet av ett självständigt parti med omkring tvåusen medlemmar är ett mycket viktigt steg framåt. Partiets inre regim är av största betydelse. Det måste vara en verkligt demokratisk regim. Jag håller helt med dig om den frågan. Demokrati förutsätter inte bara ett formellt politiskt utan också ett pedagogiskt sätt att närma sig nya medlemmars och varenda arbetares situation. Det är riktigt att ledningen ska vara tålmodig i sitt sätt att närma sig medlemmarna, precis som partiet ska vara när det närmar sig arbetarmassorna.” (*Writings, 1936-37*, sid 441.)

En vecka senare skrev Trotskij i ett annat brev till Glotzer angående partiets interna regim: “I detta avseende kommer den kommande perioden att vara av största betydelse. Vi måste uppvisa ett exempel på verklig partidemokrati.” (*Writings, 1936-37*, sid 445.)

I oktober förklarade Trotskij mer fullständigt vad han menade med “partidemokrati”, och betonade återigen den pedagogiska sidan. Trotskij betonade i synnerhet vikten av tålmod och en korrekt ton från ledningens sida gentemot basmedlemmarna. På dessa rader förde han fram en av de mest fullständiga definitioner av “partidemokrati” som han någonsin gjorde, en definition som gick utöver partiets omedelbara behov:

Vad är partidemokrati?

- a. Att de ledande organen på striktaste sätt efterlever partistadgarna (regelbundna kongresser, nödvändiga diskussionsperioder, rätt för minoriteten att uttrycka sina uppfattningar på partimöten och i pressen).
- b. En tålmodig, vänskaplig, till en viss punkt pedagogisk hållning från centralkommitténs och dess medlemmars sida gentemot basmedlemmarna, inklusive de som invänder och de som är missnöjda, för det är inte någon stor merit att vara nöjd ”med alla som är nöjda med mig”. När Lenin bad att Ordzjonikidze skulle uteslutas ur partiet (1923), sa han helt riktigt att missnöjda partimedlemmar har rätt att bli upprörda, men inte en medlem i centralkommittén. Psykologisk ”terrorism”, inklusive ett högdraget eller sarkastiskt sätt att besvara eller behandla varje invändning, kritik eller tvivel – är nämligen journalistiska eller ”intellektuella” sätt som arbetare finner outhärdliga och som dömer dem till tystnad.
- c. De demokratiska stadgarnas rent formella mål som de anges under (a) och de rent negativa åtgärderna – att inte terrorisera och inte förlöjliga – under (b) räcker inte. Både centralkommittén och varje lokalkommitté måste stå i ständig, aktiv och informell kontakt med basmedlemmarna, speciellt när en ny paroll eller en ny kampanj förbereds eller när man ska bekräfta resultaten av en genomförd kampanj. Alla medlemmarna i centralkommittén är inte förmögna till sådana informella kontakter, och alla medlemmar har inte tid eller tillfälle till det. Vilket inte bara hänger på god vilja och en speciell psykologi utan också på yrke och den motsvarande miljön. Vid sammansättningen av centralkommittén måste det inte bara finnas bra organisatörer och goda talare, skribenter och administratörer, utan också folk som har nära band till basmedlemmarna och företräder dem på ett naturligt sätt.” (*Writings, 1936-37*, sid 476-77.)

I ett brev några dagar senare återvände Trotskij till hur viktigt “tålmod” var i partiledningen:

Det är absolut nödvändigt att ha basmedlemmarnas förtroende. Jag nämnde det viktigaste villkoret för detta förtroende – en bra politik. Politiken måste förberedas i samförstånd med basmedlemmarna. Det händer ofta att ledningen, som ser situationen väldigt tydligt och har [tagit] ett mycket korrekt beslut, på grund av otålighet påtvingar organisationen en aktion som måste genomföras, eftersom ledningen upplever att om vi påbörjar en diskussion på en eller två månader så kommer vi att förlora dyrbar tid. Det kan vara en riktig tanke, men genom att vinna en månad här kan jag förlora ett år, eftersom basmedlemmarna överraskas av förändringen och hur snabbt det har gått. Och om politiken inte leder till framgångar säger basmedlemmarna: ”Ledningen hade fel, den har ansvaret.” Och som ett resultat av min otålighet förlorar jag således ett år.

Det är därför det är viktigt, speciellt för en ung organisation, att inte vara otålig utan förbereda varje nytt beslut. Först av allt är det viktigt att följa organisationens stadgar mycket strikt – regelbundna möten med basmedlemmarna, diskussioner innan kongresserna, regelbundna kongresser och rättigheter för minoriteter att uttrycka sina åsikter (det ska vara en kamratlig stämning och inte förekomma hot om uteslutning). Ni vet att det aldrig, *aldrig*, gjordes i det gamla [ryska] partiet. Att utesluta kamrater var en tragisk händelse och gjordes bara av moraliska skäl och inte på grund av kritiska åsikter. Vi hade en del kamrater som var i opposition efter revolutionen. Vi hade kamrater som blev specialister på kritik, inte om principiella frågor men mindre spörsmål. Där fanns Stuchov, en intelligent och modig man, och även rolig, och vid varenda partimöte hade han något att säga som inleddes med ett skämt, och han fick applåder. Tänk er hur det var under inbördeskriget – det fanns mycket att invända mot hos ledarskapet och han utnyttjade det. Men ingen föreslog att han skulle uteslutas, men då och då klargjorde vi för medlemmarna, och han började förlora sin publik, och efter ett tag blev Stuchov en löjlig figur.

Han var en från partitoppen. I varenda organ fanns det sådana som Stuchov. Det handlade inte om Stuchov utan om att skola partimedlemmarna, en skolning som avvisar ohälsosam kritik, opposition bara för oppositionens skull. Jag anser att det var helt nödvändigt för ledningen att också vara mycket tålmodig, lyssna mycket noga, mycket resonligt på kritik.” (*Writings, 1936-37*, sid 485-86.)

Trotskij menade att uppgiften att proletarisera SWP var nära knuten till frågan om partidemokratin. Han konstaterade att “en övervikt av intellektuella i organisationen är oundvikligt under den första perioden av organisationens utveckling.” Men samtidigt hade det negativa konsekvenser. I en organisation som huvudsakligen bestod av intellektuella är “partilivet bara en diskussionsperiod”. Och “det är på samma gång ett stort handikapp för den politiska skolningen av de mer talangfulla arbetarna.” (*Writings, 1936-37*, sid 475.)

Trotskij föreslog flera åtgärder för att ta itu med dessa problem. För det första såg han behovet “att förändra organisationens sociala sammansättning – göra den till en arbetarorganisation.” (*Writings, 1935-36*, sid 486.) För det andra hävdade han att det var “absolut nödvändigt att vid nästa kongress ta med så många arbetare som möjligt i de lokala kommittéerna och i centralkommittén.” Han förklarade:

Svårigheten är att det i varje organisation finns traditionella kommittémedlemmar och att olika sekundära, fraktionella och personliga överväganden spelar en alltför stor roll för kandidatlistornas sammansättning. Uppgiften är att bryta med dessa rutiner, som är en början till byråkratism, att övertyga organisationen och i synnerhet dess ledande skikt (vilket är svårare) om behovet av att systematiskt förnya sammansättningen av alla ledande partiorgan. Denna förnyelse kan givetvis aldrig bli fullständig. Det är nödvändigt med en kärna som valts utifrån alla tidigare erfarenheter för att bevara en kontinuitet i partiets politik.” (*Writings, 1936-37*, sid 476.)

Och för det tredje föreslog han en “inriktning av hela partiet mot fabriksarbete.” Närmare bestämt förslog han att partiet skulle “bygga upp hjälpkommissioner [bestående av icke-arbetarmedlemmar] för muntliga och skriftliga aktioner med anknytning till våra kamrater i fackföreningen.” (*Writings, 1936-37*, sid 489.) Utöver att hjälpa till med skolningen av arbetarmedlemmarna och nyorientera partiet i riktning mot aktioner, trodde Trotskij att dessa åtgärder skulle förbättra kvalitén på demokratin i partiet. Han trodde att att en mer proletär ledning, mer inriktad på arbete på fabrikena, skulle vara tillgänglig för och sympatisk mot arbetarna i partiet. Trotskij framhöll:

... varenda funktionär måste vara uppmärksam på vad arbetarna står inför och vad de behöver. Många intellektuella och halv-intellektuella skrämmer arbetarna med abstrakta generaliseringar och lamslår viljan till handling. En funktionär i ett revolutionärt parti ska först och främst vara bra på att lyssna, och först i andra hand vara bra på att tala.” (*Writings, 1936-37*, sid 490.)

En bättre proletär sammansättning och att hela partiet riktade in sig på fabriksarbete skulle innebära att arbetarmedlemmarna skulle ”skrämmas” mindre av de intellektuella:

Om vi på allvar slog fast en sådan övergripande inriktning, och om vi bekräftade de praktiska resultaten varje vecka, så skulle vi undvika en allvarlig fara: nämligen att intellektuella och tjänstemän kan kväva arbetarminoriteten, döma den till tystnad, förvandla partiet till en mycket intelligent diskussionsklubb, men absolut inte beboelig för arbetare. (*Writings, 1936-37*, sid 490.)

Trotskij ville också att åtgärder skulle vidtas för att övervinna de tidigare motsättningarna. I detta avseende förordade han att den tidigare majoritetens ledare skulle ha en försonlig hållning när de bemötte den tidigare minoriteten:

Anser du inte att den tidigare majoritetens ledare skulle kunna vidta några konkreta och allvarligt menade åtgärder för att undanröja de psykologiska resterna efter de tidigare striderna? Vilka skulle dessa åtgärder kunna vara? För det första en öppen diskussion i kommittén med den tidigare minoritetens mest representativa kamrater: har vi några principiella motsättningar med er? Vad har ni för organisatoriska, praktiska eller personliga invändningar? I inledningen av detta nya stora kapitel i partiets liv är vi för vår del absolut beredda att undanröja alla hinder för ett nära och harmoniskt samarbete. Vi är till exempel beredda att avskaffa allt som kan likna en fraktionsgruppering i centralkommittén. Anser ni att partiregimen inte är tillräckligt demokratisk? Vi är definitivt beredda att acceptera varje praktiskt förslag för att undanröja alla byråkratiska tendenser och utvidga den övergripande partidemokratin, och så vidare. En sådan diskussion ska föras utan några officiella procedurer, det vill säga utan att bekymra sig om formuleringar i protokollen, etc. Om en första diskussion av denna typ visar sig vara ner eller mindre lovande, så kan den upprepas vid kongressen, speciellt med samtycke från medlemmarna i den nya Nationella kommittén.

Initiativet ska komma från ”majoriteten”, som bara kan avvärja minoriteten med hjälp av allmän välvilja. Låt oss tänka oss att en del av minoritetens företrädare upprätthåller sin fraktionella ståndpunkt, trots bästa möjliga vilja från er sida. Men då är frågan: Vem kommer att vinna på en sådan händelseutveckling? Förvisso inte fraktionsmakarna. De kommer att isolera sig från sina egna närmaste vänner. Ett sådant allvarligt menat försök att återupprätta ett fullständigt ömsesidigt förtroende kan bara ha ett positivt inflytande på centralkommitténs inre skolning och sammanhållning. (*Writings, 1936-37*, sid 477-78.)

Även om Trotskijs betoning under denna period låg på demokrati, så rådde han på samma gång den tidigare minoritetsledaren Glotzer att det måste kopplas samman med en känsla av ansvar. När Glotzer klagade på partiregimen tillrådde Trotskij honom att ha tålamod:

Men det finns sätt att kämpa för partidemokrati som är mycket farliga för detta mål. Den nuvarande ledningen – jag menar *alla* medlemmar i den – är ingen slump: den är resultatet av en urvalsprocess, en lång period av kamp. På tre till fem år kan nya erfarenheter leda till viktiga förändringar i ledningens sammansättning och tänkande. Men att försöka ändra ledarskapet med hjälp av alltför otåliga, alltför drastiska åtgärder kan bli ödesdigert, och jag kan inte dölja att jag har intryck av att det finns en del oroväckande symptom i ditt brev. (*Writings, 1936-37*, sid 441.)

Under den kommande kongressen var det särskilt viktigt att komma ihåg att majoriteten av medlemmarna hade en helt annan organisatorisk skolning än trotskisterna:

Antagligen kommer drygt hälften av partiet att bestå av nya element. De håller med er om principerna men saknar konkreta erfarenheter av att tillämpa dessa principer. Deras organisatoriska skolning är en helt annan än er. I deras tänkande kan era invändningar och argument därför få en helt annan innebörd. Låt oss till exempel ta frågan om det var förnuftigt att gå in i Socialistpartiet eller inte. För de ”infödda” existerar frågan överhuvudtaget inte. Att ni gick in i Socialistpartiet hjälpte dem att hitta den verkliga, revolutionära vägen, och de kommer att ha svårt att

ens förstå konflikten bland sina nya ledare i denna fråga. Jag säger inte att man därmed inte kan resa frågan under diskussionen, men det är helt nödvändigt att tänka på den nya miljön och ge akt på de nödvändiga proportionerna. (*Writings, 1936-37*, sid 443.)

Av detta skäl bad Trotskij enträget det "gamla gardet" att:

...göra allt – givetvis inte på bekostnad av principerna – för att lägga fram enhälliga förslag till partiet, eller åtminstone begränsa motsättningarna till konkreta förändringar till den gemensamma texten och inte ställa förslag mot varandra och tvinga partiet att välja mellan dem. Dessa förslag förutsätter naturligtvis att det inte finns några oförsonliga motsättningar i partiet nu, och ännu mindre i ledningen, vilket enligt min bedömning också är fallet ... Demokrati betyder inte nonchalans och slarv. Och varenda utbrott av hårda konflikter inom det "gamla gardet" skulle under denna period oundvikligen bli till skada för partidemokratin och för partiet som sådant. Det är givetvis inte frågan om att förbjuda diskussioner, eller om en "munkavlelag" i vårt eget parti. Det är bara en påminnelse om att diskussionens karaktär måste balanseras med en känsla av ansvar. (*Writings, 1936-37*, sid 445.)

Förkongressdiskussionerna inför SWP:s grundningskongress inleddes på hösten 1937. Ett antal viktiga motsättningar uppstod direkt, inklusive vilken inställning man skulle ha till Sovjetunionen under ett krig och om organisatoriska frågor. En minoritet i det som skulle bli SWP hävdade att Sovjetunionen inte var en arbetarstat. En del av de som hade denna uppfattning avvisade också allt försvar av Sovjetunionen i händelse av krig. Å andra sidan beskrev Burnham och Carter, som ansåg att Sovjetunionen varken var en arbetarstat eller en borgerlig stat, sin ståndpunkt som "försvarsvänlig" gentemot Sovjet. (Det vill säga att de fortfarande höll med majoriteten om att Sovjet borde försvaras under en konflikt med kapitalistiska länder.) Men de försvarade defaitisternas "rätt" att bli kvar i partiet och sprida defaitistisk propaganda. De som hade minoritetsuppfattningar kritiserade också det spirande SWP:s "brist på demokrati" och "'ledarnas' tyranni".

Trotskij deltog i diskussionen via brev och bidrag till diskussionbulletinerna. I ett brev till Burnham och Carter ansåg han deras fokus på defaitisternas "rättigheter förefaller mig vara fullständigt abstrakt, och hursomhelst inte lägligt." (*Writings, 1937-38*, sid 85.) Deras misstag var att de gav så stor vikt åt den organisatoriska frågan när den centrala tvistefrågan var behovet att försvara Sovjet under kriget. Trotskij varnade för att en felaktig ståndpunkt i denna politiska fråga skulle få mycket mer katastrofala konsekvenser än organisatoriska misstag. Och vidare varnade han för att Burnhams och Carters juridiska försvar av defaitisterna bara stärkte deras felaktiga politiska ståndpunkt. Trotskij förespråkade inte en omedelbar organisatorisk brytning med defaitisterna. Istället lade han främst vikten vid att övertyga dem politiskt:

"Betyder det att du står för en omedelbar organisatorisk brytning med defaitisterna?", frågar ni mig. Nej, svarar jag. Jag står för en omedelbar politisk brytning med defaitismen. Det är det första och främsta problemet. Samtidigt är jag för att vidta alla nödvändiga åtgärder för att underlätta för de nuvarande defaitisterna att helt och fullt införlivas i partiet. Vi bör ge dem den nödvändiga tiden för att tänka över frågan ordentligt. En del av dem kommer utan tvekan och mycket snabbt att överge sin uppfattning, som i grund och botten är antimarxistisk. Men andra kommer tvärtom att omvandla sitt ultravänsteristiska misstag till en bestående plattform. Med de sistnämnda kommer en brytning givetvis att visa sig oundviklig. Den internationella arbetarrörelsens hela utveckling efter juli 1914 visar att defaitister och försvarsvänner inte kan stanna kvar i samma parti, om partibegreppet överhuvudtaget ska ha någon mening. Den grundläggande uppgiften under den nuvarande diskussionen är att visa att en defaitistisk hållning gentemot Sovjetunionen helt och fullt är oförenlig med medlemskap i ett revolutionärt proletärt parti. Bara en sådan energisk – en marxistisk och inte advokatmässig – kampanj mot defaitismen kan övertyga större delen av defaitisterna om att omvärdera sin uppfattning. (*Writings, 1937-38*, sid 85-86.)

Men på samma gång gav det inte minoritetens medlemmar tillstånd att störa majoritetens arbete:

Det är sant att demokrati också förutsätter en uppmärksam och tålmodig inställning från majoritetens sida gentemot minoriteten (i den mån händelserna tillåter en sådan "tålmodig" inställning och i så måtto som den rättfärdigas av minoritetens uppträdande). Men partidemokrati innebär ingalunda att partiet ska förvandlas till en arena där sekterister, klantar eller äregiriga individer kan härja fritt. Partidemokrati betyder inte att minoriteten har rätt att störa majoritetens arbete. Ett revolutionärt parti är inte en diskussionsklubb utan en kamporganisation." (*Writings, 1937-38*, sid 86.)

Trotsky höll med om Burnhams åsikt att det i politiska frågor var omöjligt för ett parti att alltid ha en perfekt bolsjevikisk ståndpunkt. Men när Trotsky argumenterade mot Burnham närmade han sig frågan om partiorganisationen på samma sätt. Han skrev: "Jag håller med dig ... om att den organisatoriska praktiken bara *i sista hand* följer från den övergripande politiken. Med andra ord att den inom vissa gränser är av oberoende betydelse, att den följaktligen kan ha ett både bra och dåligt inflytande på den övergripande politiken." Men Trotsky gick vidare och motsatte sig att politiska och organisatoriska frågor kunde ställas "på samma plan." De politiska frågorna, vidhöll han, var av primär betydelse. Han förklarade:

Du kan invända mot min uppfattning med ord från dina brev, nämligen att du nu "bygger färdigt en [organisatorisk] grund som kommer att avgöra uppbyggets natur. Ett litet misstag nu innebär katastrof senare." Men just detta är den svagaste punkten i din ståndpunkt. Du avvisar, med rätta, påståendet att "minsta avvikelser från bolsjevismen med nödvändighet innebär att man bryter med hela bolsjevismen". Men på nästa sida upprepar du precis samma påstående, men nu i förhållande till den organisatoriska frågan. Du vill i ett slag tillhandahålla en perfekt grund för partibygget, och detta styr dig i så hög grad att du är beredd att inte bara avsäga dig en "perfekt" marxistisk politik utan till och med en gemensam kamp för att närma sig en sådan politik om en av de viktigaste frågorna under denna historiska period. (*Writings, 1937-38*, sid 105-06.)

Trotsky utvecklade denna punkt utförligt i ett brev till *Socialist Appeals* redaktörer angående klagomålet från minoritetsmedlemmar om bristen på demokrati i organisationen. Där betonade Trotsky att utarbetande av en riktig balans mellan demokrati och centralism var en ständigt pågående process som alltid härrörde ur en riktig politik:

Inte heller tror jag att jag kan ge en formulering av den demokratiska centralismen som "en gång för alla" skulle eliminera alla missförstånd och felaktiga tolkningar. Ett parti är en aktiv organism. Det utvecklas under kampen mot yttre hinder och inre motsättningar. De Andra och Tredje internationernas skändliga upplösning under den imperialistiska epokens allvarliga förhållanden skapar svårigheter för Fjärde Internationalen som aldrig tidigare skådats i historien. De går inte att övervinna med någon sorts magisk formel. Ett partis regim ramlar inte färdig från himlen utan skapas gradvis under kampen. En politisk linje dominerar över regimen. Det är först nödvändigt att precisera de strategiska problemen och de taktiska metoderna för att kunna lösa dem. De organisatoriska formerna ska motsvara strategin och taktiken. Det enda som kan garantera en frisk partiregim är en riktig politik. Detta innebär förstås inte att partiets utveckling inte ställer organisatoriska problem som sådana. Men det betyder att den demokratiska centralismens former oundvikligen måste uttryckas olika i partierna i olika länder och under ett och samma partis olika utvecklingsstadier. (*Writings, 1937-38*, sid 89-90)

Trotsky spårade minoritetens nuvarande missnöje med regimen till det enkla faktum att de var en minoritet: "Att döma av tonen i breven, det vill säga huvudsakligen i klagomålets formlöshet, verkar det ibland som om de som klagat helt enkelt är missnöjda med det faktum att de trots den existerande demokratin visar sig vara en liten minoritet. Genom egna erfarenheter vet jag hur obehagligt det är. Men på vilket sätt bryter det mot demokratin?" (*Writings, 1937-38*, sid 89)

Han antydde att en del av dem helt enkelt kunde vara utbrända politiskt och letade efter synda-

bockar och patentrörelser: "Istället för att på ett seriöst sätt analysera de politiska frågornas innersta väsen letar dessa personer efter patentrörelser, och klagar hela tiden på 'regimen', kräver underverk av ledningen eller försöker lindra in sin inre skepsis i ultravänsteristiskt pladder." (*Writings, 1937-38*, sid 91.)

Minoriteten besegrades klart på kongressen. Men samma tvistefrågor dök upp igen två år senare.

I slutet av 1938 fick Trotskij tillfälle att återvända till ett antal av de idéer som han hade fört fram ett år innan under förberedelserna inför SWP:s grundande. När Socialistpartiets vänster utslöts 1937 stödde en majoritet av partiets ungdomsförbund – Young Peoples Socialist League (YPSL) – trotskisterna. 1938 anslöt sin YPSL till det nya SWP. YPSL:s nationella sekreterare, Nathan Gould, besökte Trotskij i november, strax innan YPSL:s första kongress efter anslutningen. Under deras diskussion lade Trotskij fram sina uppfattningar om ungdomsförbundets organisatoriska normer. Precis som i fallet med SWP betonade han demokratin betydelse i organisationen:

Jag anser att demokratin är mycket viktig i organisationen. Varför? Därför att demokratin håller på att försvinna överallt i USA, i fackföreningarna, i de gamla revolutionära partierna. Bara vi kan garantera en ärlig demokrati så att unga arbetare, unga studenter kan känna att de har möjlighet att uttrycka sin uppfattning öppet utan att omedelbart utsättas för förföljelser. Ironiska yttrande från en som har makten är också förföljelser. Vi kan bara dra till oss nya medlemmar till både ungdomsgruppen och partiet med hjälp av en verkligt klok demokrati. Alla är trötta på bristen på demokrati. (*Writings, 1938-39*, sid 121.)

Återigen hävdade Trotskij att en betoning av demokrati var nödvändig eftersom majoriteten av medlemmarna inte hade några tidigare erfarenheter av en demokratiskt centralistisk organisation:

Nu kan vi misslyckas på två sätt. Det ena är i riktning mot centralisering, det andra i riktning mot demokrati. Jag anser att vi nu ska överdriva demokratin och under denna övergångsperiod vara mycket, mycket tålmodiga med centralismen. Vi måste skola dessa personer att förstå behovet av centralism. Jag undrar om dessa förluster inte i viss mån berodde på centralistisk otålighet eller brist på överseende gentemot element som inte hade haft några som helst erfarenheter, som bara har haft Socialistpartiets dåliga erfarenheter, som ville andas fritt och inte själva vet vad de vill. De svarar: "Nu säger ni att ni ska strypa oss med hjälp av äkta revolutionära bolsjevikiska metoder." De är rädda och säger: "Nej, jag ska lämna partiet." Nej, jag är för demokrati som kan utgöra en grund för centralismen, men centralism i ett tomrum kan inte skapa demokrati, den kan bara förstöra den demokrati som finns. (*Writings, 1938-39*, sid 122-123.)

Trotskij ansåg också att frågan om demokrati hade ett nära samband med förhållandet mellan partiet och ungdomsorganisationen. Han uppmanade partiet att inte ha en alltför strikt kontroll över ungdomen. Istället skulle det arbeta för att gradvis skola ungdomen genom att övertyga dem med argument och sitt exempel.

Trotskij skrev:

Det är klart att ungdomen inte kan ersätta eller kopiera partiet. Men det innebär inte att vi tekniskt kan förbjuda ungdomen från att försöka ersätta partiet varje gång de tycker att partiet har en dålig linje. Vi kan inte slå fast partiets auktoritet i ett slag eller med en resolution. Vi kan inte skapa auktoritet åt partiet med en resolution. Om de unga kamraterna får två, tre eller fem erfarenheter som visar för dem att partiet är klokare, mer erfaret, då kommer deras opposition mot partiet att bli mer försiktig och ta mer återhållsamma former. Var och en som talar till partiet med ett föraktfullt tonfall kommer genast att uppleva att det blir tomt kring dem och man kommer att ironisera om föraktet, och det kommer att skola folk. Men om vi närmar oss de unga kamraterna med uppfattningar som: "Pojkar och flickor, ni agerade mycket bra mot Socialistpartiet, eftersom det var ett dåligt parti, men vi är ett bra parti. Glöm inte det. Ni får inte gå mot oss." Hur skulle ni kunna övertyga dem med en sådan uppfattning? Det är mycket farligt. "Ni

anser att ni är ett bra parti, men det gör inte vi!”

“Ja, vi är mot avantgardism i den mån den riktar sig mot oss.”

Då kommer de att svara: ”Ni är byråkrater, varken mer eller mindre.” Det är mycket farligt. Teoretiskt är det lika rätt som i frågan om disciplin. Det är helt nödvändigt med järndisciplin, stålhård disciplin, men om det unga partiets apparat redan från första dagen kräver en sådan järndisciplin så kan den förlora partiet. Man måste odla fram förtroende för ledningen och för partiet i allmänhet, ty ledningen är bara ett uttryck för partiet. (*Writings, 1938-39*, sid 122.)

När han skrev om förhållandet mellan partiet och ungdomen gav han en del praktiska råd:

Jag känner inte till era planer för den nya Nationella kommittén som ni diskuterade, men för att klargöra min åsikt föreslår jag, att om ni måste välja en ny Nationell kommitté på nitton medlemmar [för YPSL], så föreslå inte mer än sju partimedlemmar, mindre än hälften.

Partimedlemmarna är partimedlemmar. Om de arbetar i ungdomsorganisationen kan vi inte ge dem rätt att rösta mot besluten i [partiets] Nationella kommitté där. Partiets Nationella kommitté ska givetvis inte göra misstaget att anta obligatoriska resolutioner alltför tidigt, speciellt vad gäller ungdomen, men om en sådan resolution antas med partiets fullständiga vetskap så måste de rösta i linje med partiets mening. Det är helt klart att det är deras plikt att övertyga de andra tolv och vinna över dem under denna diskussion. Om de förlorar så kvarstår beslutet. Partiet kan inte bara ändra på ett beslut. (*Writings, 1938-39*, sid 123-24.)

e) 1939-40 års fraktionsstrid

Den fraktionsstrid som bröt ut i Socialist Workers Party 1939-40 var den allvarligaste kris som den amerikanska trotskistiska rörelsen ställts inför sedan sin tillkomst. I den striden reagerade en stor minoritet av SWP:s ledning på en ny händelseutveckling, och försökte enligt Trotskij's åsikt “förfästa, odugligförklara och tillintetgöra de teoretiska grundvalarna, politiska principerna och organisatoriska metoderna för vår rörelse.” (*Till marxismens försvar*, på marxistarkiv.se, sid 77.)

I den betydande minoritetsströmningen fanns en genialisk person, James Burnham, som bokstavigt talat *var* en “borgerlig intellektuell”. Han hade börjat ifrågasätta marxismens giltighet och utveckla åsikter om “direktörssamhället” som senare skulle leda honom ut ur den socialistiska rörelsen och göra honom berömd när de utvecklades i en bok som gavs ut 1941 och blev en bästsäljare, *Direktörernas revolution*. (Burnham blev snart en konservativ antikommunist, och slutade i CIA och som redaktör för det inflytelserika högermagasinet *National Review*.) Den andra nyckelledaren för oppositionen var Max Shachtman, en erfaren trotskist som på inget vis delade Burnhams skepsis mot marxismen. Merparten av de oppositionella stod närmare Shachtmans synsätt. Trotskij ansåg dock att Shachtman och andra anpassade sig till avradikaliserade intellektuella som Burnham, och han betecknade dem som ”en småborgerlig opposition”.

Under diskussionens förlopp bidrog Trotskij till att klargöra de viktiga frågor som var involverade och leda majoriteten av SWP till försvar av marxismens dialektiska metodologi och den trotskistiska rörelsens traditionella uppfattning om Sovjetunionen. Men minst lika viktig var hans vägledning av partiet ifråga om organisatoriska frågor. Med Trotskij's hjälp lyckades majoriteten försvara den demokratiska centralismens grundläggande principer, och minimera den skada partiet utsattes för av den hetsiga fraktionsstriden och den påföljande splittringen. Trotskij's bidrag till denna diskussion försåg SWP då, och förser oss än idag, med en rik källa för att studera det revolutionära partiets organisatoriska principer.

I slutet av augusti 1939 undertecknades ett fredspakt mellan Nazi-Tyskland och Sovjetunionen. Andra Världskriget bröt ut. I september invaderade sovjetiska trupper Polen och i november Finland. Dessa händelser bidrog alla till en stigande våg av antisovjetisk hysteri i USA. Trotskij upplevde att detta i sin tur påverkade den stora majoriteten inom SWP vid den tidpunkten. De som talade för dem och representerade deras stämningar var Max Shachtman, James Burnham, och

Martin Abern, som bildade en fraktion som försökte förändra partiets traditionella ståndpunkt om Sovjetunionens karaktär. Burnham hävdade fortfarande att Sovjetunionen varken var en arbetar- eller en borgerlig stat. Men nu avvisade han en försvarsuppfattning. Shachtman menade att han fortfarande stödde ett försvar av Sovjet under ett krig, men visade att han lutade åt Burnhams ståndpunkt med sina försök att undvika frågan om Sovjetunionens klasskaraktär, och än mer genom att beteckna Sovjets invasion av Polen som "imperialistisk". Slutligen hävdade Abern och hans anhängare att de stödde Trotskij's uppfattningar, men röstade vid ett möte med Nationella kommittén i september/oktober till slut *både* på Shachtmans och majoritetens resolutioner. Trotskij menade att de tre försökte dölja sina meningsmotsättningar om de grundläggande frågorna samtidigt som de röstade tillsammans om "konkreta" frågor och bildade en principlös allians.

Trotskij tyckte också att en del av de teoretiska rötterna till minoritetens misstag i frågan om Ryssland kunde spåras till att de hade övergivit den marxistiska metoden. Återigen tog Burnham ledningen genom att öppet förkasta dialektiken. Shachtman ifrågasatte inte den dialektiskt materialistiska metoden i allmänhet, men resonerade att den inte var av värde för att besvara de specifika politiska frågor som diskuterades.

Gentemot Shachtman framhöll Trotskij upprepade gånger att en korrekt ståndpunkt om Sovjetunionens klasskaraktär var en nödvändig förutsättning för en korrekt ståndpunkt om de omedelbara politiska frågor som krigsutbrottet ställde. Likaså hävdade han att den dialektiska metoden hade en direkt betydelse för de politiska uppgifter som partiet stod inför. Gentemot både Burnham och resten av minoriteten som rörde sig mot Burnhams uppfattningar återgav Trotskij tålmodigt det tänkande som låg bakom de marxistiska uppfattningarna både om Sovjetunionens karaktär och den dialektiska materialismen.

Men Trotskij avvisade också vad han betraktade som felaktiga åsikter om organisatoriska frågor. När minoriteten stötte på ett hårt motstånd från majoriteten i politiska frågor började den vrida diskussionen till organisatoriska tvistefrågor. I sin brådska att förändra partiets ståndpunkt angående Sovjet krävde den att frågan skulle avgöras med hjälp av en nationell omröstning istället för en kongress. Den anklagade Nationella kommittén för "konservatism" när den vidhöll de gamla programmatiska ståndpunkterna. Den krävde att deras synpunkter skulle publiceras i den officiella partipressen, och krävde senare rätt att ge ut egna tidningar. Den kritiserade alltmer den påstått förtryckande interna regimen i SWP.

Trotskij tog upp och avvisade vart och ett av minoritetens organisatoriska krav. När han gjorde det försvarade han partiets centralistiska natur. För det första höll Trotskij med majoriteten när den avvisade kravet på en omröstning om Sovjetunionen, och förklarade utförligt hur metoden med omröstning skulle undergräva centralismen:

Var och en som talar till förmån för en allmän omröstning erkänner därmed att ett partibeslut bara är en aritmetisk totalsumma av delbeslut, där varje del ofrånkomligen begränsas av sina egna krafter och sin egen begränsade erfarenhet. Var och en som talar till förmån för en allmän omröstning måste tala för imperativa mandat; dvs. för en procedur där varje lokalgrupp har rätt att tvinga sin representant vid en partikongress att rösta på ett bestämt sätt. Var och en som erkänner imperativa mandat förnekar automatiskt kongressens betydelse som partiets högsta organ. Istället för en kongress är det tillräckligt att införa en räkning av lokalgruppernas röster. Partiet som en centraliserad helhet försvinner. Genom att acceptera en allmän omröstning ersätts inflytandet från de mest avancerade delarna och de mest erfarna och framsynta kamraterna från huvudstads- eller industricentra med inflytandet från de minst erfarna, efterblivna sektionerna, etc.

Naturligtvis är vi för en allsidig prövning och röstning i varje fråga av varje partidistrikt, av varje particell. Men på samma gång måste varje delegat, som valts av ett partidistrikt, ha rätt att väga alla de argument mot varandra som är förbundna med frågan på kongressen och rösta i enlighet med sitt politiska omdöme. Om han på kongressen röstar mot den majoritet som valt

honom, och om han inte efter kongressen kan övertyga sin organisation om hur rätt han haft, så kan organisationen följaktligen beröva honom sitt politiska förtroende. Sådana fall är oundvikliga. Men de är ett ojämförligt mindre ont än systemet med allmänna omröstningar eller imperativa mandat som fullständigt tar död på partiet som helhet. (*Till marxismens försvar*, på marxistarkiv.se, sid 37.)

Mot anklagelsen om "konservatism" hävdade Trotskij att "det är nationalkommitténs grundläggande plikt att försvara det gamla programbeslutet till dess att det ersatts av ett nytt. Jag anser att en sådan 'konservatism' dikteras av partiets självbevaringsdrift." (*Ibid*, sid 38.) Trotskij medgav att det var tillåtet och under vissa omständigheter lämpligt för partipressen att trycka bidrag från båda sidor i en intern debatt. Men han betonade att det var de officiella publikationernas plikt att trycka partiets och Fjärde internationalens uppfattningar.

Han skrev: "*New International* och *Socialist Appeal* [SWP:s teoretiska tidskrift och veckotidning vid denna tidpunkt] är inga diskussionsinstrument under en speciell diskussionskommittés kontroll, utan snarare partiets och dess nationalkommittés instrument. För diskussionsbulletinens del kan oppositionen begära samma rättigheter som majoriteten, men de officiella partipublikationerna är förpliktigade att försvara partiets och Fjärde Internationalens åsikter intill dess de förändrats. En diskussion på de officiella partipublikationernas sidor kan endast föras inom de gränser som nationalkommitténs majoritet dragit upp. Det är så självklart att argument inte behövs." (*Ibid*, sid 60.)

När minoriteten krävde rätten att få publicera sin egen tidning pekade de på bolsjevikpartiet under de första åren efter revolutionen som exempel. Trotskij förklarade de omständigheter som gjorde detta nödvändigt i Sovjetunionen och vilka inte var tillämpbara för SWP 1940:

Shachtman finner, eller rättare, uppfinner "tidigare fall i historien". Inom bolsjevikpartiet hade oppositionen sina egna offentliga tidningar, etc. Han glömmer bara att partiet vid den tiden hade hundratusentals medlemmar, att diskussionen hade till uppgift att nå dessa hundratusenden och övertyga dem. Under sådana förhållanden var det inte lätt att begränsa diskussionen till de inre cirkelarna. Å andra sidan dämpades faran av att partiets och oppositionens tidningar existerade sida vid sida av det faktum, att det slutliga beslutet vilade på hundratusentals arbetare och inte på två små grupper. Det amerikanska partiet har bara ett jämförelsevis litet antal medlemmar, diskussionen var och är mer än ymnig. Demarkationslinjerna tycks vara tillräckligt fasta, åtminstone för den nästa perioden. (*Ibid*, sid 120.)

Trotskij bestred vidare påståendet att separata minoritetstidskrifter var tillåtna i bolsjevikpartiet före och under första världskriget:

Resolutionen säger: "Bolsjevikpartiets minoriteter (hade) både innan och under första världskriget" sina egna offentliga politiska tidskrifter. Vilka minoriteter? När då? Vilka tidskrifter? Ledarna förleder sina anhängare till en villfarelse för att kamouflera sina egna splittringsavsikter." (*Ibid*, sid 121.)

Trotskij förklarade att minoritetens hela organisatoriska infallsvinkel var felaktig:

Det proletära avantgardets organisationsstruktur måste underordnas den revolutionära kampens positiva krav och inte de negativa garantierna mot deras degeneration. Om partiet inte vore rustat att möta den socialistiska revolutionens behov, skulle det degenerera trots de visaste juridiska bestämmelser. På det organisatoriska området visar Burnham en fullkomlig frånvaro av revolutionär uppfattning av partiet... (*Ibid*, sid 60.)

Trotskij angav två faktorer som han upplevde var ansvariga för minoritetens felaktiga organisatoriska uppfattningar. För det första noterade han minoritetens tendens att ersätta politiska frågor med organisatoriska när det felaktiga i deras politiska uppfattningar hade klargjorts:

Kamrater som varit missnöjda med "regimen" har därmed, enligt min mening, haft en felaktig

politisk inställning i två av den senaste periodens allra viktigaste frågor. Regimen måste vara ett instrument för en riktig politik och inte en felaktig. När oriktigheten i deras politik alltmer uppenbaras, frestas deras förkämpar ofta att säga att inte denna speciella stridsfråga är avgörande utan regimen i allmänhet. Under Vänsteroppositionens och Fjärde Internationalens utveckling opponerade vi oss hundratals gånger mot sådana substitutioner. När Vereecken eller Sneevliet eller t.o.m. Moliniers led nederlag på alla sina särskiljande frågor, förklarade de att det verkliga bekymret med Fjärde Internationalen inte är det eller det beslutet utan den dåliga regimen. (*Ibid*, sid 39.)

Men precis som med de politiska motsättningarna ansåg Trotskij att de djupare rötterna till meningsskiljaktigheterna låg i oppositionens småborgerliga karaktär:

Det är nödvändigt att nämna saker vid deras rätta namn. När nu de båda fraktionernas positioner i kampen fullständigt klarlagts, måste det sägas att nationalkommitténs minoritet leder en typiskt småborgerlig tendens. Liksom varje småborgerlig grupp inom den socialistiska rörelsen, karaktäriseras den nuvarande oppositionen av följande egenskaper: en föraktfull attityd till teori och en benägenhet till eklekticism; respektlöshet inför deras egen organisations tradition; omsorg om personlig ”självständighet” på bekostnad av omsorg om objektiv sanning; nervositet istället för fasthet; beredvillighet att hoppa från den ena positionen till den andra; brist på förståelse för revolutionär centralism och fientlighet mot den; och slutligen, en benägenhet att ersätta partidisciplin med koterbildningar och personliga relationer. (*Ibid*, sid 44.)

Trotskij anmärkte att det skulle vara felaktigt att tro att det faktum att minoriteten övergick till organisatoriska frågor bara var en manöver:

Nej, oppositionens inre aningar talar sannerligen om för dem, om än något förvirrat, att frågan inte bara gäller det ”ryska problemet”, utan snarare hela inställningen till politiska problem i allmänhet, däribland också metoderna för partibygandet. Och i en viss mening är detta riktigt. Vi har också ovan försökt påvisa att frågeställningen inte bara gäller det ryska problemet utan fastmer oppositionens tankemetod, vilken har sina sociala rötter. Oppositionen står under inflytande av småborgerliga strömningar och tendenser. Det är vad hela saken gäller. (*Ibid*, sid 55-56.)

Oppositionens syn på partiet visade enligt Trotskijs uppfattning deras småborgerliga besatthet av diskussioner.

En arbetare tillbringar sin dag på fabriken. Han har jämförelsevis få timmar över till partiet. På mötena är han intresserad av att lära sig de viktigaste sakerna: en korrekt värdering av läget och de politiska slutsatserna. Han uppskattar de ledare som gör detta på det klaraste och mest exakta sättet och håller jämna steg med händelserna. Småborgare, och speciellt deklasserade element, avskärmade från proletariet, vegeterar i en artificiell och instängd tillvaro. De har gott om tid att fuska med politik eller dess surrogat. De söker fel, och utbyter all slags godbitar och skvaller om händelser bland parti”topparna”. De hittar alltid en ledare som sätter in dem i alla ”hemligheter”. Diskussionen är deras naturliga element. Demokratin blir aldrig tillräckligt mycket demokrati för dem. För deras krig med ord söker de en fjärde dimension. De blir nervösa, de kretsar i en ond cirkel och de släcker sin törst med saltvatten. Vill ni veta oppositionens organisatoriska program? Den består av en vanvettig jakt efter partidemokratins fjärde dimension. I praktiken innebär det att begrava politik under diskussion; och begrava centralism under de intellektuella kretsarnas anarki. När några tusen arbetare går in i partiet kommer de med skärpa att mana de småborgerliga anarkisterna till ordning. Ju förr, desto bättre. (*Ibid*, sid 77.)

Och den ”småborgerliga” karaktären på minoritetens uppfattningar var uppenbar. I detta sökande efter en ”idealisk demokrati” vilken skulle garantera full frihet för individen:

... söker [du] ... en ideal partidemokrati som för evigt och för alla skulle säkra möjligheten att säga och göra allt vad som faller en in, och som skulle försäkra partiet mot byråkratisk degene-

ration. Du bortser från en småsak, nämligen att partiet inte är platsen för den fria individualitetens spelrum, utan ett instrument för den proletära revolutionen; att endast en segerrik revolution förmår förhindra degenerationen inte bara av partiet utan av proletariatet självt och den moderna civilisationen som helhet. Du inser inte att vår amerikanska sektion inte lider av för mycket centralism – det är skrattretande att ens tala om det – utan av ett ohyggligt missbruk och förvrängning av demokratin från de småborgerliga elementens sida. Häre ligger roten och upphovet till den nuvarande krisen. (*Ibid*, sid 77.)

Men det var inte bara deras rädsla för att deras individuella ”rättigheter” skulle kränkas som fick oppositionen att föreslå en öppen diskussion i partipressen, och senare kräva rätten att ge ut sina egna tidningar. Snarare, bedyrade Trotskij, ville de kunna rättfärdiga sig själva i ögonen på sådana ”självständiga radikala” som författaren Max Eastman och professorn Sidney Hook, vilka en gång stått nära trotskismen men nu höll på att röra sig högerut. Trotskij skrev:

Vilken är då källan till deras publicitetshunger? Förklaringen är mycket enkel: de brinner av otålighet att rättfärdiga sig själva inför den demokratiska allmänna opinionen, att få ropa till alla eastmans, hooks och andra att de, oppositionen, inte är så dåliga som vi. Denna inre nödvändighet måste vara särskilt trängande hos Burnham. Det är samma slags inre kapitulation som vi kunde iaktta hos Zinovjev och Kamenev vid oktoberrevolutionens inledning och hos många ”internationalister” under trycket av den patriotiska krigsvågen. (*Ibid*, sid 61.)

Slutligen fokuserade Trotskij på vad han såg som den småborgerliga karaktären på Abern-klicken inom minoriteten, vilka verkade sätta personliga band över politiska principer och lojalitet mot partiet. Trotskij skrev:

Om vi drar ifrån allt oavsiktligt, personligt och episodiskt, om vi reducerar de nuvarande grupperingarna till deras grundläggande politiska typer, så har otvivelaktigt kamrat Aberns kamp mot kamrat Cannon varit den mest konsekventa. I denna strid representerar Abern en propagandistisk grupp, småborgerlig till sin sociala sammansättning, och sammanhållen av gamla personliga band vilket nästan ger den familjekaraktär. Cannon representerar det proletära partiet i utvecklingsprocess. Den historiska rätten i denna kamp – oberoende av vilka fel och misstag som begåtts – vilar helt på Cannons sida.

När oppositionens representanter utgöt sig över att ”ledarskapet än bankrutt”, ”förutsägelseorna visade sig inte vara riktiga”, ”händelserna tog oss på sängen”, ”det är nödvändigt att ändra våra paroller”, allt utan minsta försök att på allvar tänka igenom frågorna, uppträdde de i grund som partidefaitister. Denna bedrövliga attityd förklaras av den gamla propagandakretsens irritation och rädsla inför de nya uppgifterna och de nya partiförhållandena. De personliga bindningarnas sentimentalitet vill inte underkasta sig sinnet för plikt och disciplin. Den uppgift som partiet står inför är att bryta sönder de gamla smågruppsbanden och upplösa de bästa elementen från det propagandistiska förgångna i det proletära partiet. Det är nödvändigt att utveckla en sådan känsla av partipatriotism, att ingen vågar säga: ”Problemet är inte så mycket den ryska frågan, som att vi känner oss mer obesvärade och förnöjda under Aberns ledarskap än under Cannons.” Personligen kom jag inte fram till denna slutsats igår. Jag har faktiskt råkat uttrycka det hundratal gånger i samtal med medlemmar av Aberns grupp. Jag har ständigt betonat den småborgerliga sammansättningen av denna grupp. Jag har enträget och upprepade gånger föreslagit att sådan småborgerlig barlast, som visat sig oförmögna att rekrytera arbetare till partiet, överförs från medlemskap till kandidatur. Privatbrev, samtal och förmaningar har som de senare händelserna visat inte lett till någonting – folk lär sig sällan av andras erfarenheter. Antagonismen mellan de två partiskikten och de två perioderna i dess utveckling steg upp till ytan och antog karaktären av en bitter fraktionsstrid. Det återstår inget annat än att klart och en gång för alla uttala min åsikt till den amerikanska sektionen och hela internationalen. ”Vänskap är vänskap men plikt är plikt” – säger ett ryskt ordspråk. (*Ibid*, sid 57-58.)

Efter att det hade avslöjats att Abern selektivt ”läckt” konfidentiell information från Nationella kommittén och den politiska kommittén till sina egna anhängare runt om i landet, krävde Trotskij att

åtgärder skulle vidtas för att förhindra sådana handlingar från medlemmar i Nationella kommittén och politiska kommittén. (Se *ibid*, sid 121-122.)

Även om Trotskijs bidrag till diskussionen först och främst ville bekämpa det han ansåg vara minoritetens felaktiga och antimarxistiska ståndpunkter, så gav han vid flera tillfällen också organisatoriska råd till majoriteten. I sin inledning till *Till marxismens försvar* förklarar Joseph Hansen och William F. Warde [George Novack]: "Majoriteten strävade efter att bevara enheten och agerade efter övertygelsen att det revolutionära partiets enhet och inpräntandet av partipatriotism är bland dess mest värdefulla tillgångar. Majoriteten hade på samma sätt två mål: (1) att hålla kvar de vacklande elementen inom minoriteten under största möjliga inflytande från vårt program; (2) att på ett avgörande sätt visa för Fjärde internationalens övriga sektioner att om saker och ting ledde till en splittring så låg ansvaret för denna helt och hållet hos minoriteten." (*In Defence of Marxism*, sid XIV [inte med i svenska utgåvan – öa].)

I linje med dessa mål uppmanade Trotskij envist majoriteten att undvika en splittring, och om den så småningom skulle hamna i minoritet så skulle den agera i enlighet med partidisciplinen. Trotskij var helt förvissad om det revolutionära programmets styrka, och följaktligen om möjligheten att inom en nära framtid samla en avgörande majoritet av SWP:s medlemmar bakom detta program. Han varnade därför för stelbenta eller mekaniska organisatoriska åtgärder som på ett konstgjort sätt skulle "lösa" (men i själva verket splittra) denna nödvändiga skolningsprocess. Han förklarade:

... tror jag att den oförsonliga ideologiska kampen borde föras parallellt med en mycket varsam och klok organisatorisk taktik. Ni har inte det minsta intresse av en splittring, om så oppositionen av en händelse skulle hamna i majoritet på nästa kongress. Ni har inte den minsta anledning att ge oppositionens heterogena och obalanserade armé en förevändning till splittring. Även som en eventuell minoritet borde ni, enligt min mening, förbli disciplinerade och lojala mot partiet i sin helhet. Detta är av yttersta vikt för skolningen i äkta partipatriotism, om vars nödvändighet Cannon helt riktigt skrev till mig en gång. (*Till marxismens försvar*, sid 59.)

För att göra det svårare med en splittring föreslog Trotskij att majoriteten skulle inta en försonlig inställning till minoriteten. Närmare bestämt skulle den på nytt slå fast minoritetsfraktionernas rättigheter och göra en gest utöver det vanliga genom att förlänga diskussionen och sedan tillhandahålla former för att göra diskussionen offentlig:

Men jag vill här tala om en annan viktig fråga. Några av oppositionens ledare förbereder en splittring; varigenom de i framtiden kommer att representera oppositionen som förföljd minoritet. Det är mycket utmärkande för deras sinnessillstånd. Jag tror att vi måste svara dem ungefär som följer:

"Är ni redan rädda för framtida repressalier? Vi föreslår er ömsesidiga garantier för den framtida minoriteten, oberoende av vilka som utgör denna minoritet, ni eller vi. Dessa garantier kan formuleras i fyra punkter: 1) Inga fraktionsförbud; 2) Inga andra begränsningar av fraktionsaktiviteten än de som dikteras av nödvändigheten av samfällid aktion; 3) De officiella publikationerna måste naturligtvis representera den linje som fastställts av den nya kongressen; 4) Den framtida minoriteten kan, om den så önskar, ha en internbulletin avsedd för partimedlemmar, eller en gemensam diskussionsbulletin med majoriteten."

Att fortsätta med diskussionsbulletiner omedelbart efter en lång diskussion och en kongress är naturligtvis inte regel utan ett undantag, ett ganska beklagansvärt sådant. Men vi är ingalunda några byråkrater. Våra regler är inte oföränderliga. Vi är dialektiker också på det organisatoriska fältet. Om vi i partiet har en betydande minoritet som är missnöjd med kongressens beslut, så är det så mycket mer att föredra att diskussionen legaliseras efter kongressen än att en splittring uppstår.

Vi kan, om nödvändigt, gå än längre och föreslå dem att under nationalkommitténs överinseende publicera speciella diskussionssymposier, inte bara för partimedlemmar utan också för allmänheten. Vi borde gå så långt som möjligt i detta avseende för att avvärja deras åtminstone förhastade klagomål och göra det svårt för dem att framkalla en splittring. (*Ibid*, sid 82.)

Även efter att minoriteten hade hållit sin egen nationella konferens i februari 1940, fortsatte Trotskij att tillråda försonlighet från majoritetens sida. Även när Trotskij gick med på Cannons antagande att en splittring var oundviklig och att inga fler minoritetsmedlemmar kunde vinnas över, hävdade han: ”Vi måste göra allt för att också övertyga de andra sektionerna om att majoriteten uttömt alla möjligheter till enighet.” (*Ibid*, sid 118.)

Slutligen föreslog Trotskij alldeles före SWP-kongressen, att om man lyckades undvika en splittring så skulle organisatoriska eftergifter göras för minoriteten:

Men för den händelse minoriteten gör en reträtt, tillåter jag mig att yrka på mina tidigare förslag. Nödvändigheten att bevara diskussions- och beslutssekretessen inom nationalkommittén är ett mycket viktigt intresse att bevaka men inte det enda och i den nuvarande situationen inte det viktigaste. Omkring fyrtio procent av partimedlemmarna tror att Abern är den bästa organisatören. Om de kvarstår inom partiet kan ni inte hjälpa att Abern ges chansen att visa sin överlägsenhet i organisatoriska frågor eller att kompromettera sig själv. ... Om oppositionen tvekar, vore det bäst att låta dem på ett informellt sätt veta: Vi är beredda att behålla Shachtman som medlem inte bara av den politiska kommittén utan också av vår redaktionsstab; vi är även beredda att inräkna Abern i sekretariatet; vi är villiga att överväga andra kombinationer av samma slag; den enda sak vi inte kan acceptera är minoritetens omvandling till en självständig politisk faktor. (*Ibid*, sid 121-122.)

Som det visade sig ”tvekade” inte minoriteten. I april 1940 bröt den sig ut ur Socialist Workers Party. Men diskussionen 1939-40 i SWP hade varit omfattande och demokratisk. Majoriteten följde Trotskijs råd och sträckte sig långt för att göra det möjligt för minoriteten att stanna kvar i partiet. Dessutom hade Trotskijs deltagande i diskussionen hjälpt till att klargöra de viktiga teoretiska, politiska och organisatoriska frågor som berörts. Följaktligen gjorde oppositionens utträde att SWP och Fjärde Internationalen på en del sätt var starkare än de hade varit innan.

6. Fjärde Internationalen

Internationalernas själva ordningsföljd har sin egen inre logik, som stämmer överens med proletariats historiska utveckling. Första internationalen vidareutvecklade den proletära revolutionens vetenskapliga program, men föll på grund av att den saknade en massbas. Andra internationalen drog fram miljontals arbetare ur mörkret, och skolade och mobiliserade dem, men förråddes i det avgörande ögonblicket av den parlamentariska och fackliga byråkratin som hade korrumpierats av den uppåtstigande kapitalismen. Tredje internationalen visade för första gången vägen med en segerrik revolution, men maldes ner mellan de kvarnstenar som utgjordes av byråkratin i den isolerade sovjetstaten och den reformistiska byråkratin i väst. Under de förhållanden som råder idag med ett avgörande sammanbrott för kapitalismen kommer Fjärde internationalen, som står på sina föregångares axlar och berikas av erfarenheterna av deras segrar och nederlag, att mobilisera arbetarna i Västerlandet och Österlandet för ett segerrikt angrepp mot världskapitalets fästen. (*Writings, 1935-36*, sid 27-28.)

I denna summariska historiska skiss, som skrevs 1935, pekade Trotskij på Fjärde Internationalens världshistoriska betydelse. Fjärde Internationalen (den socialistiska revolutionens världsparti) hade förstås inte formellt bildats vid den tidpunkten. Men sedan 1930 hade det funnits ett organiserat internationellt nätverk. 1933 hade den internationella Vänsteroppositionen förkunnat behovet av en Fjärde international och antagit det provisoriska namnet Internationella Kommunistiska Förbundet. Även om Fjärde Internationalens grundningskonferens fick vänta till september 1938 hade en internationell organisation, bestående av nationella sektioner och grundad på bolsjevik-leninistiska politiska och organisatoriska principer, redan existerat i flera år.

1932 förklarade Trotskij skälen för en sådan internationell organisation i ett brev till spanska kamrater:

Att inte känna till ... [nationella] särdrag vore givetvis den allra största idioti. Men utöver dem måste vi förstå hur man ska påvisa den internationella utvecklingens drivfjädrar och inse hur de nationella särigheterna är beroende av hur olika krafter förenas i världsskala. Marxismens och följaktligen Vänsteroppositionens oerhörda fördel består just av detta internationella sätt att lösa nationella problem och nationella särdrag.

För er unga organisation är det en speciell uppgift att noga följa arbetet i den internationella Vänsteroppositionens andra sektioner så att ni alltid genomför ert arbete i linje med det helas intressen. Utan internationella kriterier, utan regelrätta internationella band, utan kontroll av en nationell sektionens arbete, är det i vår epok inte möjligt att bilda en verkligt revolutionär proletär organisation. (*The Spanish Revolution*, sid 173; se även *Writings, 1930*, sid 285-286 för en liknande förklaring.)

Men den omgivning i vilken Fjärde internationalen kämpade för att etablera sig var långt ifrån gästvänlig. Som Trotskij skrev 1936 (som det visade sig, bara alltför profetiskt):

Ingen revolutionär grupp i världshistorien har hittills upplevt en så fruktansvärd press som Fjärde internationalen. Marx' och Engels' Kommunistiska manifest talade om "påvens och tsarens ... franska radikalers och tyska polisens" makter som förenat sig mot kommunismen. På den här listan saknas nu tsaren. Men den stalinistiska byråkratin är ett mycket större och mer förrädiskt hinder på vägen till världsrevolutionen än den enväldige tsaren någonsin var. Komintern döljer sin socialpatriotiska och mensjevnikiska politik med Oktoberrevolutionens auktoritet och Lenins fana. [Trotskij hänvisar här till Kominterns nya "Folkfronts-" politik, vilken, "såsom en koalition med borgarna, utgör en broms på revolutionen och en säkerhetsventil för imperialismen."] GPU:s världsorganisation deltar redan, sida vid sida med polisen i de "vänskapliga" imperialistiska länderna, i ett systematiskt arbete mot Fjärde internationalen. I händelse av ett krigsutbrott kommer imperialismens och stalinismens gemensamma krafter att utsätta de revolutionära internationalisterna för oändligt mycket större förföljelse än Hohenzollerns generaler tillsammans med de socialdemokratiska slaktarna på sin tid utsatte Luxemburg, Liebknecht och deras anhängare för. (*Det nya revolutionära uppsvinget och Fjärde internationalens uppgifter*, på marxistarkiv.se, s 2, 5.)

Trotskijs svar var fritt från passivitet och desperation: "De nya partierna och den nya internationalen måste byggas på nya grundvalar: det är den nyckel med vilken alla de andra uppgifterna ska lösas. Hur fort det nya revolutionära uppbygget kommer att gå och hur lång tid det kommer att ta innan det är färdigt beror givetvis på klasskampens allmänna utveckling, på proletarietets framtida segrar och nederlag. Men marxisterna är inga fatalister. De pådyvlar inte de uppgifter som den historiska processen har ställt dem inför på just den 'historiska processen'. En medveten minoritets initiativ, ett vetenskapligt program, djärv och oupphörlig agitation i namn av klart formulerade mål, skoningslös kritik av all tvetydighet – detta är några av de viktigaste faktorerna för proletarietets seger." (*Writings, 1935-36*, sid 27.)

Som vi redan har sett insisterade Trotskij på att "internationalen och dess nationella sektioner [bara] kan ... säkerställa en verklig enhet på en revolutionärt marxistisk grund," och "att hålla tyst om de principiella villkor som kan garantera proletär enhet är att ansluta sig till den kör som sprider illusioner, lurar arbetarna och förbereder nya katastrofer." Det revolutionära programmet är det primära. "Hur den nya internationalen kommer att ta form, vilka stadier den kommer att gå igenom, vilken slutgiltig form den kommer att anta – det kan ingen förutsäga idag ... Men vi måste börja med att tillkännage ett program som motsvarar vår epoks uppgifter. På grundval av detta program måste vi mobilisera anhängare, den nya internationalens pionjärer. Ingen annan väg är möjlig." (*Writings, 1935-36*, sid 25, 159.)

Samtidigt varnade Trotskij mot sekteristiskt utanförstående och dogmatisk stelhet, och vidhöll: "Men ändå är det inte tillräckligt att skapa ett korrekt program. Det är dessutom nödvändigt att arbetarklassen accepterar det. Men sekteristens natur är sådan att han gör halt efter uppgiftens första

halva. Han ersätter aktivt deltagande i de arbetande massornas faktiska kamp med abstrakt propaganda för ett marxistiskt program.” Han underströk behovet att “göra sig av med de svagheter som sekterismen och det pedantiska frasmakeriet utgör i våra egna led”, och förklarade: “Lojalitet mot den ideologiska fanan är en oundgänglig och grundläggande kvalitet hos en äkta revolutionär. Men ve den som omvandlar denna ‘lojalitet’ till dogmatisk envishet, till ett upprepande av en gång för alla färdiga, inlärdade formuleringar. En verkligt marxistisk politik innebär att föra ut tanken på en proletär revolution till allt bredare massor, under ständigt föränderliga och ständigt nya och ofta oväntade kombinationer av historiska omständigheter.” (*Centrism, sekterism och den Fjärde Internationalen*, på marxistarkiv.se, sid 1; *Writings, 1937-38*, sid 384.)

Enligt Trotskijs åsikt “[rensar] [v]arje riktig massrörelse ... luften som en storm och förintar samtidigt varje slags politisk falskhet eller tvetydighet.” Ett revolutionärt program är oskiljbart från politiska handlingar, som det bidrar till att utveckla – och som också bidrar till att utveckla det. “Förhållandet mellan teori och praktik har inte en ensidig utan tvåsidig – det vill säga dialektisk – karaktär. Vi är teoretiskt tillräckligt väl utrustade för handlingar, i alla fall mycket bättre än någon annan organisation. Våra aktioner kommer att föra vårt teoretiska arbete framåt, kommer att väcka och dra till oss nya teoretiker, etc. Fjärde internationalen kommer aldrig att hoppa färdig ur våra händer som Minerva ur Jupiters huvud. Den kommer att växa och utvecklas i teori såväl som i handling.” En verklig förpliktelse mot det revolutionära programmet är en verklig förpliktelse mot arbetarnas och de förtrycktas pågående kamp. (*Det nya revolutionära uppsvinget och Fjärde internationalens uppgifter*, sid 3; *Writings, 1937-38*, sid 346-47.)

Trotskij uppfattade de två mest allvarliga problemen inom Fjärde Internationalen som en dragning mot sekterism å ena sidan och mot centrism å den andra – båda utgjorde ett misslyckande att inse den revolutionära dialektiken mellan teori och praktik: “Hur många gånger har vi inte stött på en självbelåten centrist som anser sig själv vara ‘realist’ därför att han ger sig ut på en simtur utan något som helst ideologiskt bagage, och därför kastas omkring som ett hjälplöst rov för vågorna. Han är oförmögen att förstå att principer inte är död barlast utan en livlina för den revolutionäre simmaren. Sekteristen, å sin sida, vill i allmänhet inte simma alls, i rädsla för att blöta ner sina principer. Han sitter på stranden och föreläser om moral för klasskampens flod. Men ibland hoppar en och annan desperat sekterist huvudstupa ner i vattnet, får tag på en centrist och drar ner honom under ytan, så att bägge drunknar. Så har det alltid varit, så kommer det förbli.” (*Centrism, sekterism och den Fjärde Internationalen*, sid 2.)

När Trotskij kämpade för att skapa Fjärde internationalen, var han besluten att segra över dessa dubbla faror inom den nya internationalens led. “Vi analyserar alltid det levande förloppet och anpassar oss till varje ny situation utan att förlora vår identitet”, skrev Trotskij. “Däri ligger hela hemligheten bakom revolutionära framgångar.” (*Writings, 1934-35*, sid 205.) Den organisatoriska metoden för att åstadkomma detta var demokratisk centralism. Detta förutsatte självfallet att Fjärde internationalens nationella sektioner hade ett grundläggande åtagande gentemot dess program och organisatoriska principer. Och det var just i denna fråga som vissa sektioner var tvehågsna. Trotskij förklarade:

Vi måste ägna största uppmärksamhet åt alla de vacklande och omogna arbetargrupper som utvecklas åt vårt håll. Men vi kan inte göra några principiella eftergifter mot de sekteriska och centristiska ledare som varken vill erkänna vår internationella organisation eller vår disciplin. ”Betyder det att ni vill ha en monolitisk international?”, kommer en del att säga i helig skräck. Nej, inte det minsta, kommer jag lugnt att besvara denna misstanke. Fjärde internationalens och var och en av dess sektioners historia visar en ständig, oavbruten och fri kamp mellan åsikter och tendenser. Men som våra erfarenheter visar behåller denna kamp sin sunda karaktär bara när dess deltagare anser sig vara medlemmar i en och samma nationella och internationella organisation med ett eget program och egen konstitution. Å andra sidan kan vi föra en kamratlig diskussion med grupper som befinner sig utanför vår organisation. Men som erfarenheterna med

Sneevliet [i den nederländska sektioner] och Vereecken [i den belgiska sektionen] visar antagligen oundvikligen en giftig karaktär när en del av ledarna står med ena benet i vår organisation och det andra – utanför den. Att tillåta utvecklingen av en sådan regim vore självmordsmässigt. (*Writings, 1937-38*, sid 347-48.)

Som Trotskij skrev i ett öppenlydande brev till Sneevliet: “Om ni inte accepterar gemensamma regler för samarbetet och en aktiv solidaritet; om ni avvisar att delta normalt, som alla andra sektioner, i internationalens [grundnings-] kongress; om ni kommer att fortsätta med er helt otydliga inställning – i ord med Fjärde internationalen, i handling mot den – då är det bättre med en öppen och ärlig splittring.” Å andra sidan var Trotskij långt ifrån stelbent i fråga om förhållandena mellan de nationella sektionerna och Fjärde internationalen. “Alla försök att föreskriva en exakt likadan linje för alla länder vore ödesdiga”, försäkrade han. “Vi kan inte göra anspråk på att leda våra nationella sektioner direkt från ett centrum, ens om detta centrum vore mycket mer enat än vad det är idag. Inom ramen för det förenade programmet och den gemensamma politiska linjen måste varje sektion ovillkorligen göra anspråk på ett visst svängrum där de kan agera.” (*Writings, 1937-38*, sid 83; *Writings, 1935-36*, sid 25, 366.)

Än mindre fanns det någon rigiditet i Trotskijs åsikter om politiska avvikelser inom de nationella sektionerna. I ett brev till en amerikansk kamrat skrev han: “Du citerar kamrater som säger att ‘minsta avvikelse från bolsjevismen är en brytning med hela bolsjevismen.’ Ett sådant påstående är absurt. Ett levande parti kan bara närma sig en relativt riktig politik genom att närma sig den successivt; det vill säga genom [successiva] avvikelser till höger och till vänster. Samma sak gäller för varje partimedlem enskilt ... Partiets styrka och dess lednings skicklighet prövas genom sin förmåga att förstå de delvisa avvikelserna i tid och inte låta dem leda till en fullständig brytning med marxismen.” (*Writings, 1937-38*, sid 105.)

Denna process att åstadkomma “en relativt riktig politik genom att närma sig den successivt” förverkligas genom den demokratiska centralismen. Trotskij beskrev processen på följande vis: “Det revolutionära partiet för fram ett klart program och en bestämd taktik. Det ställer redan på förhand upp bestämda och mycket otvetydiga gränser för tendensernas och gruppernas interna kamp. Efter att Andra och Tredje internationalen har gått under får principerna nu en speciellt åskådlig och tydlig karaktär. Själva det faktum att man är medlem i Fjärde internationalen måste innebära att man följer vissa restriktioner, som återspeglar de tidigare arbetarrörelsernas alla erfarenheter. Men även om gränserna för den interna ideologiska kampen på så sätt existerar redan på förhand, så avvisas inte alls kampen, när den förs inom ramen för de övergripande principerna. Kampen är oundviklig, och när den befinner sig innanför de föreskrivna gränserna är den fruktbar. Det är naturligtvis inte diskussionen som ger partiets liv dess grundläggande innehåll, utan kampen ... Men när diskussionen har sin grund i den gemensamma kampen, när den riktar ett kritiskt ljus mot kampen och förbereder den för nya skeden – då är diskussionen en faktor som är oundgänglig för utvecklingen.” (*Fraktioner och Fjärde internationalen*, på marxistarkiv.se, sid 3.)

Tillfrågad hur långt fraktioner kan utvecklas utan skada för partiet, svarade Trotskij: “I allmänhet är det bäst att låta småborgerliga tendenser uttrycka sig fullt ut så att de kan avslöja sig själva. Om det inte finns sådana tendenser, om medlemmarna är ganska homogena, kommer det bara att uppstå tillfälliga grupperingar – såvida inte ledarskapet är felaktigt. Och det kommer att visa sig bäst i handling. Så när en meningsskiljaktighet uppstår bör en diskussion initieras, en omröstning äga rum och en majoritetslinje antas. Det får inte finnas någon diskriminering av minoriteten; personligt groll kommer inte att kompromettera den utan ledarskapet. Ett verkligt ledarskap kommer att vara lojalt och vänskapligt inställt gentemot den disciplinerade minoriteten ... Organisatoriska åtgärder skall bara tillgripas i extrema fall. Disciplin byggs på skolning, inte enbart genom stadgar. Det var det flexibla interna livet som tillät bolsjevikpartiet att bygga sin disciplin.” (*Writings, 1935-36*, sid 204-205.)

Trotskij skrev: "jag är för demokrati som kan utgöra en grund för centralismen, men centralism i ett tomrum kan inte skapa demokrati, den kan bara förstöra den demokrati som finns." (*Writings, 1938-39*, sid 123.) Ändå hade han en bestämd tilltro till behovet av centralism. Detta visar sig, exempelvis, i Trotskijs kommentarer 1938 om en ledare för den mexikanska sektionen som var skyldig till "sekteristiska intriger" och "politisk passivitet" och att "nonchalera vår international i namn av solidaritet med de centristiska och ultravänsteristiska klickarna." Trotskij anklagade: "Han kräver att internationalen ska garantera fullständig frihet för hans individualitet. Han glömmer fullständigt bort centralismen. Men för revolutionären är demokrati bara en del av organisationen; det andra inte mindre viktiga elementet är centralismen, ty utan centralism är det inte möjligt med revolutionär verksamhet. *Demokrati* garanterar *frihet att diskutera: centralism* garanterar *enhet i handling*." Som han hade betonat mer än en gång: "Fjärde internationalen kommer inte att låta någon att ta lätt på våra principer eller vår disciplin – därom råder inga tvivel." (*Writings, 1938-39*, sid 145, 148, 143; *Fraktioner och Fjärde internationalen*, sid 1.)

En genuin förpliktelse gentemot det revolutionära programmet, organisatorisk centralism och intern demokrati – detta var Fjärde Internationalens stöttepelare, som fanns inskrivna i *Övergångsprogrammet*:

Fjärde Internationalen ... tar utan att tveka upp striden med alla politiska grupper som går i bourgeoisins ledband. Dess uppgift är att avskaffa kapitalismens herravälde. Dess mål är socialismen. Dess metod är den proletära revolutionen. Utan inre demokrati – ingen revolutionär skolning. Utan disciplin – ingen revolutionär handling. Fjärde Internationalens inre struktur bygger på den demokratiska centralismens principer: fullständig frihet i diskussioner, fullständig enhet i handling. (*Övergångsprogrammet*, sid 37.)

IV. Slutsatser

I sin pamflett från 1937, *Stalinism och bolsjevism*, sammanfattade Trotskij nödvändigheten av ett revolutionärt förtruppssparti på följande sätt:

Proletariatet kan ta makten enbart genom sitt avantgarde. Själva statsmaktens nödvändighet uppkommer ur massornas otillräckliga kulturella nivå och heterogenitet. I det revolutionära avantgardet, organiserat i ett parti, kristalliseras massornas strävan att uppnå sin frihet. Utan klassens förtroende för avantgardet, utan klassens stöd för avantgardet kan det inte bli tal om erövring av makten. I denna bemärkelse är den proletära revolutionen och diktaturen resultatet av hela klassens ansträngningar, men bara under avantgardets ledning. Sovjeterna är endast den organiserade formen för bandet mellan avantgardet och klassen. Denna form kan enbart ges ett revolutionärt innehåll av partiet. Detta bevisas av oktoberrevolutionens positiva exempel och andra länders negativa erfarenheter (Tyskland, Österrike och slutligen Spanien). Ingen har vare sig i praktiken visat eller på papper försökt att övertygande förklara hur proletariatet kan erövra makten utan den politiska ledningen från ett parti som vet vad det vill." (*Stalinism och bolsjevism*, på marxistarkiv.se, sid 7.)

Grundvalen för det revolutionära partiets organisatoriska principer är det revolutionära program som härrör från marxismens doktriner. "Ett av de mest framträdande dragen i bolsjevismen", skrev Trotskij, "har varit dess stränga, exakta och till och med grälsjuka attityd gentemot doktrinfrågor." (*Ibid*, sid 10.)

Han vidareutvecklade:

Bolsjevikpartiet har i handling visat en kombination av högsta revolutionära djärvhet och politisk realism. Det har för första gången upprättat det enda förhållande mellan förtruppen och klassen som kan leda till seger. Det har genom erfarenhet bevisat att alliansen mellan proletariatet och småbourgeoisins förtryckta massor i stad och på land är möjlig endast genom det politiska störtandet av de traditionella småborgerliga partierna. Bolsjevikpartiet har visat hela

världen hur man genomför ett väpnat uppror och erövrar makten ....

Men detta är ändå inte allt. Bolsjevikpartiet var förmöget att genomföra sitt magnifika ”praktiska” arbete endast därför att det lät alla sina steg belysas av teorin. Bolsjevismen skapade inte denna teori, den tillhandahölls av marxismen. Men marxismen är rörelsens teori, inte stagnationens. Enbart händelser i överväldigande historisk skala kunde berika själva teorin. Bolsjevismen gav ett ovärderligt bidrag till marxismen i sin analys av den imperialistiska epoken som krigens och revolutionernas epok, den borgerliga demokratin under den nedgående kapitalismens era, det inbördes sambandet mellan generalstrejken och upproret, partiets, sovjeternas och fackföreningarnas roll under den proletära revolutionens period, i sin teori om sovjetstaten, övergångs-ekonomi, fascismen och bonapartismen i den kapitalistiska nedgångens epok och slutligen i sin analys av själva bolsjevikpartiets och sovjetstatens urartning. (*Ibid*, sid 10.)

Här inkluderar Trotskij självfallet sina egna bidrag och de som åstadkommit av Fjärde internationalen. “Endast grundarna av Fjärde Internationalen, som har gjort hela Marx och Lenins tradition till sin, intar en seriös attityd till teorin”, skrev han. “Kälkborgare må hånfullt tala om att revolutionärerna tjugo år efter oktobersegern åter har kastats tillbaka till blygsamma propagandistiska förberedelser ... [Men] den brännande historiska nödvändigheten av revolutionärt ledarskap utlovar ett snabbt tempo för Fjärde Internationalens tillväxt. Den största garantin för dess ytterligare framgångar ligger i det faktum att den inte har uppstått långt ifrån den breda historiska vägen, utan är en organisk utväxt ur bolsjevismen.” (*Ibid*, sid 10.)

Vi har sett att kontinuiteten till bolsjevismens revolutionära traditioner har inneburit ett fullständigt förkastande av den socialdemokratiska och stalinistiska politiken – både på de programmatiska och organisatoriska principernas område. Det går inte att skilja det revolutionära programmet från en förpliktelse till massagerande mot de kapitalistiska orättvisorna, till den levande klasskampen, till arbetarklassens rörelse: “Marx och Engels KOMMUNISTISKA MANIFEST, som direkt vände sig mot alla typer av utopisk-sekteristisk socialism, betonar att socialister inte är motståndare till de existerande arbetarorganisationerna utan deltar i dem som en förtrupp. Samtidigt var manifestet ett program för det nya partiet, nationellt och internationellt. Sekteristen är nöjd med ett program som frälsningsmedel. Centristen vägleds av Eduard Bernsteins berömda (men i grunden meningslösa) formulering: ‘Rörelsen är allt – målet intet’. Marxisterna formulerar sitt vetenskapliga program utifrån rörelsen i sin helhet, för att sedan tillämpa detta program på varje konkret stadium i rörelsens utveckling.” (*Centrism, sekterism och den Fjärde Internationalen*, sid 5.)

Trotskij betonade gång på gång: “Internationalen är först av allt ett program, och ett system av strategiska, taktiska och organisatoriska metoder som härrör från det.” (*Writings, 1935-36*, sid 147.) Bolsjevismens, och därmed Fjärde Internationalens, centrala organisatoriska metod är demokratisk centralism: fullständig diskussionsfrihet, fullständig enhet i handling. Den demokratiska centralismens funktion är att göra det revolutionära programmet till en levande realitet: att (som aktivister, organisatörer och kritiskt tänkande marxister) fullt ut utveckla ett allt större antal revolutionära kadrer, svetsa samman dem som en effektiv politisk kraft, göra det möjligt för dem att kollektivt avgöra hur det revolutionära programmet skall tillämpas under arbetarnas och de förtrycktas pågående kamp.

Själva perspektivet att bygga ett sådant bolsjevik-leninistiskt parti antyder en strategi för den socialistiska revolutionen, en strategi som lägger ett enormt ansvar på partiets ledarskap och basmedlemmarna. Alla måste införliva, försvara och använda – och därmed förnya – det rika arv av organisatoriska principer som förkroppsligades i Trotskijs egen politiska praktik.

Citerade arbeten

E. H. Carr, *The Bolshevik Revolution, 1917-1923*, 3 band. Baltimore: Penguin Books, 1966.

V. I. Lenin, *Selected Works*, 3 band. New York: International Publishers, 1967.

V. I. Lenin och Leo Trotskij, *Lenins kamp mot stalinismen*, på marxistarkiv.se.

J. V. Stalin, *Problems of Leninism*. Peking: Foreign Languages Press, 1976.

Verk av Leo Trotskij

The Challenge of the Left Opposition, 1923-25. New York: Pathfinder Press, 1975.

The Challenge of the Left Opposition, 1926-27. New York: Pathfinder Press, 1980.

The Challenge of the Left Opposition, 1928-29. New York: Pathfinder Press, 1981.

The Crisis of the French Section, 1935-36. New York: Pathfinder Press, 1977.

Ryska revolutionens historia, 3 band, på marxistarkiv.se.

Till marxismens försvar, på marxistarkiv.se.

Mitt liv – försök till en självbiografi, på marxistarkiv.se.

Året 1905. Solna: Rättviseförlaget, 2011.

Den förrådada revolutionen, på marxistarkiv.se.

The Spanish Revolution, 1931-39. New York: Pathfinder Press, 1973.

Stalins förfalskarskola, på marxistarkiv.se.

Kampen mot nazismen i Tyskland, på marxistarkiv.se.

Tredje internationalen efter Lenin, på marxistarkiv.se.

Övergångsprogrammet, på marxistarkiv.se.

The War and the International. Ceylon: Young Socialist Publications, 1971.

Writings of Leon Trotskij, 1929-40, 14 band, inklusive supplement. New York: Pathfinder Press, 1973-7